

**TEXT FLY WITHIN
THE BOOK ONLY**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_198174

UNIVERSAL
LIBRARY

ಕೋದಂಡನ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು (ದ್ವಿತೀಯಭಾಗ)

ಜಿ. ನಾಮನ ಭಟ್ಟ, ಬಿ. ಎ., ಎಲ್. ಟಿ.,
ಮಿತ್ರಮಂಡಳಿ, ಮಂಗಳೂರು

ಶ್ರೀಮಾನ್ ವಿನಾಯಕ ಕೃಷ್ಣ ಗೋಕಾಕ, ಎಮ್. ಎ.,
ಇವರ
ಮುನ್ನುಡಿಯೊಡನೆ

(ಎಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕುಗಳು ಕಾದಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.)
೧೯೪೭

ಬೆಲೆ ಒಂದೂಕಾಲು ರೂಪಾಯಿ

ಪ್ರಕಾಶಕರು:
ಬಾಳೆಗಾ ಎಂಡ್ ಸನ್ಸ್. ಮಂಗಳೂರು.

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಹೆಸರು		ಪುಟ
ಮುನ್ನುಡಿ		
ಎರಡು ಮಾತು		
೧. ಪುನರಾಗಮನ	...	೧
೨. ಕವಿಸಂಘಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ.	೪
೩. ನ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿಯ ಸಂದರ್ಶನ	...	೭
೪. ಪುಂಡರೀಕನ ಇಜ್ಜೋಡು	...	೧೧
೫. ಗೇರುಹಣ್ಣಿನ ಶಿಕಾರಿ	..	೧೬
೬. ಕನ್ನಡಿಗರಡಿಯಾಳು	..	೨೨
೭. ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರು	...	೨೭
೮. ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ	...	೩೨
೯. ದವರೆ	..	೪೧
೧೦. ಬಣ್ಣದ ಬೀಸಣಿಗೆ	...	೪೭
೧೧. ಪುಂಡರೀಕನ ಡಬ್ಬಲ್ ಸವಾರಿ	೫೬
೧೨. ಪುಂಡರೀಕನ ಪೌರೋಹಿತ್ಯ	...	೭೫

ಮುನ್ನುಡಿ

‘ಕೋದಂಡನ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು’ ಇನ್ನೂ ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅದರ ಕೆಲವು ಬಿಡಿ ಪಾಲುಗಳನ್ನು ದಿವಂಗತ ಪೇಜಾವರ ಸದಾಶಿವರಾಯರು ಇಟಲಿಯಿಂದ ಆಃಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆಗಲೇ ನಾನು ಆ ಪಾಲುಗಳನ್ನು ಓದಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಅವರ ವಿಡಂಬನೆಯಲ್ಲಿಯ ಸರಸ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದಿತ್ತು. ಆ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯ ಅನುಭವವನ್ನು ನೆನೆಸಿದಾಗ ಶಿಲ್ಲಿಯು ವೇಕಾಃಕ್ ಎಂಬ ತನ್ನ ವಿಡಂಬನಕಾರ—ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನು ಕೂಡತು ಬಂದ ಕೆಲವು ಸಾಲುಗಳು ನನಗೆ ನೆನಪಾದವು:

“His fine wit

Makes such a wound, the knife is lost in it.”

ಮುಂದೆ ‘ಉಪನ್ಯಾಸ’ಗಳನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಓದಿದಾಗ ಇದೇ ಅನುಭವವೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಸ್ಫುಟಗೊಂಡಿತು.

ಕೋದಂಡರ ಕೃತಿಗಳು ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಬಂಧಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾಣಿಕೆಯೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ಕನ್ನಡದ ನೆಲದಿಂದ ಒಗುಮಿಗುವ ದೇನೋ ಎಂಬಷ್ಟು ಸಹಜವಾದ ಮೃದು ಹಾಸ್ಯ ಶ್ರೀ ಗೋರೂರ ರಾಮ ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಪು. ತಿ. ಅವರ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಕಾವ್ಯಮಯ ಧ್ಯಾನ ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ನಾವೀನ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಗೋರೂರರು ವಿನೋದಮಯ ಪ್ರಬಂಧದಿಂದ ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಾವಂ ಬರಗಳ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಪು. ತಿ. ಅವರ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಧರ್ಮ-ತತ್ವಗಳು ತಲೆ ಎತ್ತುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕೋದಂಡರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಾನಕವಿದ್ದರೂ ಅದು ಬರಿ ಕಟ್ಟು; ಒಳಗಿನ ಚಿತ್ರವೇ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಥನಾಂಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯೂ ತತ್ವವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ; ದೊರೆಯಲೇಬೇಕು. ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಸ್ತು-ಸಂಗತಿ-ದೃಶ್ಯಗಳ ಅಸಾಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಚೆಲುವನ್ನೂ ತೋರಿಸುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಧ್ಯಾನದ ಸಾಫಲ್ಯವಿದೆ.

ಕೋದಂಡರು ಮಂಗಳೂರಿನ ಅನಭಿಷಿಕ್ತ ಕವಿ, ಮಂಗಳೂರಿನ ಚಾರಣ ಎಂದರೂ ಸಂದೀತು. ಗೊರೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹಳ್ಳಿ ಮೊದಲಾದ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಅನೇಕರಿಗೆ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಿಂದಲೇ ಪರಿಚಯವಾಗಬೇಕು. ಪು.ತಿ.

ಯವರ ಯದುಗಿರಿಯೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಗೆಯೇ. ಆದರೆ ಮಂಗಳೂರಿನ ಹೆಸರನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿ ಬಲ್ಲರು, ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಇಲ್ಲವೆ ತಿಳಿದು ಬಲ್ಲವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮಾತ್ರ ಕಡಿಮೆ. ಇಂಥವರು ಕೋದಂಡರ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ ಮಂಗಳೂರಿನ ಒಂದು ಸ್ವಪ್ನರೇಖಾ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಅವರು ಸಹಜವಾಗಿ ಕಾಣುವರು. ಮಂಗಳೂರಿನ ಪ್ರೀತಿ, ಅದರ ವಾಸ್ತವಿಕ ಜ್ಞಾನ, ಮಂಗಳೂರಿನ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸರಸ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯುಳ್ಳ ವಿಡಂಬನ,- ಇವೆಲ್ಲ ಹೃದಯ ಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಈ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಕವಿಸಂಘ, ನ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಮಂಗಳೂರಿಗಿತ್ತ ಭೇಟಿ, ಗೇರು ಹಣ್ಣಿನ ಶಿಕಾರಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಬರೆದ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಂಗಳೂರಿನ ಒಂದು ಮಾಯೆಯ ಹೊನ್ನುಮಂಜು ಆವರಿಸಿದೆ.

ಪುಂಡರೀಕನು ಕೋದಂಡರ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಎರಡನೆಯ ಕಂತಿನ ಕಥಾನಾಯಕ. ಪೋಲೀಸ್ ಕಾನ್ಸ್ಟಬಲ್ ಮಹಮ್ಮದ ಬ್ಯಾರಿ, ನ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಕೋದಂಡರು ಸ್ವಭಾವ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ತಮಗಿರುವ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಅವರು ಮನಸೋತಿದ್ದಾರೆ. ಪುಂಡರೀಕನು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕುಂದು—ಕೊರತೆಗಳೂ ಮೋಹಕವಾಗಿವೆ. ಹೊಸ ತಲೆಮಾರಿನ ಮೇಸ್ವರುಗಳ ಪಡಿಯಚ್ಚಾಗಿ ದ್ದಾನೆ ಪುಂಡರೀಕ. ಅವನ ಲೋಪ-ದೋಷಗಳೇನೇ ಇರಲಿ; ಅವನ ಹೃದಯವಂತಿಕೆ ತಲೆದೂಗುವಂತಹದು. ಫೀಲ್ಡಿಂಗ್ ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿ ಕಾರನ Parson Adams ಎಂಬ ಪಾತ್ರ, ಡಿಕಿನ್ಸನ ಮಿಠಾ:ಬರ್ ಎಂಬ ಪಾತ್ರ,—ಗಾತ್ರವೇನೇ ಇರಲಿ, ಆ ಮೋಡಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನೆದುರು ತರುತ್ತಾನೆ ಕೋದಂಡರ ಪುಂಡರೀಕ.

ಒಂದೊಂದು ನಿಬಂಧವೂ ಒಂದೊಂದು ಕಥೆಯಂತೆ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕಥೆಯಲ್ಲ; ಸ್ಮೃತಿಪಥದ ರನ್ನಮಂಜಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶದ ಕಥನವದು. ಆದರೆ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯು ಓದುಗನನ್ನು ಮೋಹಿಸಿ ಮುಂದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಅವನಿಗೆ ಕೋದಂಡರ ಕಾವ್ಯಮಯತೆ—ವಿನೋದ—ವಿಡಂಬನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಫಲಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಗೇರುಹಣ್ಣಿನ ಶಿಕಾರಿ, ಡಬ್ಬಲ್ ಸವಾರಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಬಂಧಗಳ

ಲ್ಲಿಯ ಸನ್ನಿವೇಶ ಚಮತ್ಕಾರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅರಳಿರುವ ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವದ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಕರುಣಪೂರಿತ ಮಂದಹಾಸ, ಜೀವನ ವಿಮರ್ಶೆ;— ಇವೆಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ಈ ಪ್ರಬಂಧ ಮಾಲೆಗೆ ಒಂದು ಸಮರ್ಥ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತವೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನವೋದನವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಗುಣಗಳು ಇವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಡನೆ—ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪದ್ಯ ಕಾವ್ಯದೊಡನೆ—ಲೇಖಕರು ಎಸಗುವ ಪ್ರೇಮ ಕಲಹವು ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ‘ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ’ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಕ್ಕೆ ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯವನಿತೆಯೇ ಮನೋರಮೆಯಾಗಿ ದ್ದಾಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೋದಂಡರ ಶರಸಂಧಾನವು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಕುಶಲವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಕೂರ್ಗಣಿಗಳ ಮೊನೆಯು ತೀಕ್ಷ್ಣತರವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಮರೆಯಿಂದಲ್ಲ, ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಯೇ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕೋದಂಡರು ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಈ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಡೆಲ್ಲ ಕಣ್ತುಂಬ ನೋಡಲಿ.

ವೀಸನಗರ,
(ಉತ್ತರ ಗುಜರಾಥ) }
ತಾ. ೮-೬-೧೯೪೭.

ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ.

ಎರಡು ಮಾತು

ಕೋದಂಡನ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರ ಮುಂದಿಡುವಾಗ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದರ ಮೊದಲ ಭಾಗವನ್ನು ನಾನು ದಿವಂಗತ ಪೇಜಾವರ ಸದಾಶಿವರಾಯರಿಗೆ ಒಲವಿನ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ನಂತರ ಆ ಗೆಳೆಯರು ಅಕಾಲಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ತುತ್ತಾದರು ಶ್ರೀಮಾನ್ ಪೇಜಾವರರು ಮುಗಿಲ ಮಧ್ಯದಲ್ಲ ಮಿಂಚಿದ ಜ್ಯೋತಿಯಂತೆ ತೋರಿ, ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲೆಂಬಂತೆ ಅದೃಶ್ಯ ವಾದುದು ರೋಚನೀಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವಾಗ ಅವರ ನೆನಪು ನನಗುಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ.

ನಾನು ಕಂಡ ತರುಣರಲ್ಲಿ ಪೇಜಾವರ ಸದಾಶಿವ ರಾಯರು ಉತ್ಸಾಹಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಇಡೀ ಲೋಕವನ್ನೆ ಅಳೆಯಬಲ್ಲೆನೆಂಬ ಧೈರ್ಯವೂ ಶಕ್ತಿಯೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಅಭಿಮಾನವು ಅವರ ನೈಜಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವವಾಗಿದ್ದು, ಅಸಮಾನವೂ ಫಲೋನ್ಮುಖವೂ ಆಗಿ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರೆಲ್ಲರಿಗೂ ತೋರಿಬರುತ್ತಿತ್ತು; ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನರಿಂದ ಆಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲವೂ ಮಣ್ಣುಸಾಲಾಯಿತು. ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದವರು, ಅಭಿಮಾನವಿದ್ದವರು, ಕನ್ನಡದ ಆಶಾಂಕುರರಾಗಿದ್ದವರು—ಹೀಗೆ ಕಳಚಿಬೀಳುವಾಗ ಕನ್ನಡದ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿಗೊಂದು ಆಘಾತವೆಂದು ದುಃಖಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಪೇಜಾವರರಿಗೂ ನನಗೂ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಭೇಟಿಯುಂಟಾದುದು. ನಾನಾಗ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದೆ. ಅವರಿನ್ನೂ ಪಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ನಾವು ಸಂಧಿಸಿದ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನ ಯಾವ ವಿಚಾರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾತಾಡಿದೆವೆಂದು ನನಗಿಂದು ಸ್ಮರಣೆಯಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ದಿವಸಕ್ಕೆ ನಾನು ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡದ ಕಿಡಿಯನ್ನು, ತಾರುಣ್ಯದ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥವಾಗಿ ವಿಭೂತಿಮತ್ತವನ್ನು ಮನಗಂಡಿದ್ದೆನು. ಮರುದಿನ ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರ ಮಂಡಳಿಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಳಿಲ ಸೇವಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಸಂಪಾದಕತ್ವವನ್ನು ನಾನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಪೇಜಾವರರ ಹಸ್ತಕ್ಕೊಪ್ಪಿಸಿದೆನು. ಕನ್ನಡದ ಗೆಲುವುಂಟಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಕನ್ನಡದ ಮುನ್ನಡೆಯು ಯಶ

ಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ, ಅದು ತರುಣರಿಂದ, ಸಂಸಾರದ ತಾಪತ್ರಯ ದಿಂದ ಹೊರಗಾದವರಿಂದ ಆಗಬೇಕಾದುದು ಎಂಬುದು ಆ ಕಾಲದ ನನ್ನ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಪೇಜಾವರರು ಪದ್ಯಸಂಗ್ರಹವೊಂದನ್ನು ಮಾಡುವುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಐವತ್ತು ಪುಟಗಳ ಆ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಅವರೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆದು, ಕವಿಯು ಪ್ರಲಯಾತೀತನೆಂದು ಹಿಗ್ಗಿ, ನಾಡದೇವಿಗೆ ಹಾಡಸೇವೆ ಮಾಡಿದರು. ತಾರುಣ್ಯದ ಚಾಪಲ್ಯವಿದ್ದವರಾಗಿ, ಆ ಚಾಪಲ್ಯದೊಡನೆ ಕನ್ನಡದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತೂರಿಕೊಂಡು ಒಂದೇ ಒಂದು ದಿನದೊಳಗೆ “ಅಲರೆ” ಎಂಬ ಆ ಗ್ರಂಥದ ೨೦೦ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಒಡನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರಿ, ಇನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಮೂಲ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿದ್ದರು. ಒಂದು ಕಡಿಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಬೆಳಕು ಇಡೀ ವಿದ್ಯಾವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪಸರಿಸಿತು. ಅದರ ನಂತರ ಮಂಗಳೂರಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕನ್ನಡದ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ, ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗೆ ತಲೆದೂಗಿ ಭಕ್ತರಾದರು. ಉದ್ದಾಮ ಸಂಡಿತರಿಂದ ಮಾಡಲಾಗದ ಕನ್ನಡದ ಸೇನೆಯು ಮಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ತರುಣರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಸಾಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಪೇಜಾವರರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿಯೇ ಕಡೆಯ ವರೆಗೆ ಉಳಿದವರು. ಆದರೆ, ತಮ್ಮ ಅಭ್ಯಾಸದ ಬಿಡುವಿನಲ್ಲಿ ಕತೆ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಬರೆದವರು. ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಲೇಖನಗಳಿಲ್ಲದ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕತೆಯೆಂದು, ಕವಿತೆಯೆಂದು, ಪ್ರಬಂಧವೆಂದು, ಅವರು ಗೀಚಿದ್ದೇ ಕಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಾವು ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಅವರ ಕಲಾದೃಷ್ಟಿಯು ಎದ್ದು, ದಿಗಂತವನ್ನು ಭೇದಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಪದ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಾಮಕರಣವಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಪೌರೋಹಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಓದುಮನೆಗೆ ಕರೆದಿದ್ದರು. ನಾಮಕರಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯು ತುಂಬಾ ನಡೆಯಿತು; ಆದರೆ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಯಾವ ನಾಮವೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಸುಧಾರಿ ಸುವ ನೆವದಿಂದ “ತರಗು” ಎಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟರಾಗದೆ, ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದೆನು. ತರಗೆಂದು ನೀವು ಸೂಚಿಸುವುದಾದರೆ, “ಅಲರೆ” ಎಂದು ನಾನು ನಾಮಕರಣ

ಮಾಡುವೆನೆಂದು, ಜಯಶ್ರೀಯನ್ನು ಕಂಡವರಂತೆ, ಅಪ್ರಾಪ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಂತೆ, ಮುಗುಳುನಗೆ ನೆಕ್ಕು ಬಿಟ್ಟರು. ಅಲರು! ಎಷ್ಟು ಕಲಾಪೂರ್ಣ! ಎಷ್ಟು ಅರ್ಥ ಪೂರ್ಣ!! ತರಗಿನ ಹಿಂಜಾಲದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸೌಂದರ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ಣ?—ಅಲರು, ಫಲೋನ್ಮುಖವಾದ ಅಲರು, ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆದರಲ್ಲಿನ ಮಧುವಿನನ್ನೂ ಪಕ್ಷವಾಗಿ ಫಲವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಧುರಸದ ಸವಿಯು ಕನ್ನಡದ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಹೋಗುವಾಗ, ಕನ್ನಡದ ತರುಣರು ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ಬದ್ಧ ಕಂಕಣರಾದುದು ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾಗದೆ ಹೋಗದು.

ನನಗೆ ವೇಜಾವರರಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನವಾದ ಆಸ್ಥಾಂಕುರವಿದ್ದಿತು. ಅವರ ಕಣ್ಣಿನ ಗೊಂಬೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರತಿ ಬಿಂಬಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಮನುಷ್ಯನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ್ದ ಅಪಾರವಾದ ವ್ಯಾಸಾರವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಅತುಲವಾದ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದಿತು. ಆ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯ ಬಲದಿಂದ ಶಬ್ದಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸಮಾರ್ಗವೊಂದನ್ನು ಅವರು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಆಮೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಮನಗಂಡ ನಾನು “ಕೋದಂಡನ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು” ಎಂಬ ನನ್ನ ಹೊಸ ಪುಸ್ತಕವೊಂದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಗೆಳೆತನದ ಕುರುಹಿಗಾಗಿ, ಕ್ರಿಸ್‌ಮಸ್ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದೆನು. ಆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನವರು ಒಪ್ಪಿ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಮೊದಲವರಿಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪೂಜ್ಯ ಭಾವವಿದ್ದು, ಆ ಭಾವವು ಕ್ರಮೇಣ ಮಾಯವಾಗುತ್ತ ಬಂದು, ಗೆಳೆತನವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದೂ ಆ ಗೆಳೆತನದ ಕಾರಣವಿಂದಾಗಿ ಹೆಗಲೊಡ್ಡಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕನ್ನಡದ ಸೇವೆಮಾಡಬಹುದಾಯಿತೆಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಮೊದಲಿನಿಂದ ನನಗೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಸ್ನೇಹಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾವ ಭಾವವೂ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ; ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿ, ನಾವು ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡುದುಂಟು; ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿ, ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಇನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ನನ್ನೊಡನೆ ಅವರು “ನಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳ” ಸಂಪಾದನದ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಖಾಡಾಖಾಡಿ ಕೇಶಾಕೇಶಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಿದ್ದರೆಂದೂ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಕೇಶಾಕೇಶಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಲ್ಲದ ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಕ್ಕು, ಹಿಂದಿನ ಆ ಉತ್ಸಾಹ ತರುಣನು

ಇನ್ನೂ ತರುಣನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೂ ಚಪಲನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಎಂದು ಮನವರಿಕೆಗೊಂಡೆನು. ಹೌದು. ತರುಣನಾಗಿ ಚಪಲತೆಯೆಲ್ಲ ವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಲಯಾತೀತನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟನು.'

ಶ್ರೀ ಪೇಜಾವರರ ನಿಧನದಿಂದ ಮಂಗಳೂರಿನ ಕನ್ನಡದ ಪುನರುತ್ಥಾನವು ಕೆಲವು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಿತು. ಇಟಿಲಿಗೆ ತೆರಳುವ ಮೊದಲು ಮಿತ್ರಮಂಡಳಿಯು ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದು ನನ್ನನ್ನವರು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿದರು. ನಾನದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಸಹಜವಾದ ಸ್ವಭಾವದ ಕಾರಣ ದಿಂದಾಗಿ ಕಿವಿಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದವರು ನೊಂದಿರಬಹುದು. ನಾನು ಸೂಚಿಸಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾತಿಗೂ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹವ್ಯಾಸಕ್ಕೂ ಸೈಗುಟ್ಟಿದ ಅವರು ನನಗೆ ಮಾಡಿದ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೃತಾರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಅಶಕ್ತನಾದೆನು. ಅವರ ಆಶೆಯು ಕೋಟಿಗೆ ನಾನು ಎಟಕದೆ ಹೋಗಿ, ಅವರ ಆಶೆಯೂ ಕುಗ್ಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಅವರು ಹೊರಡುವ ದಿವಸ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ನಾನವರಿಗೆ ನನ್ನ ಪರವಾಗಿಯೂ ಮಿತ್ರ ಮಂಡಳಿಯ ಪರವಾಗಿಯೂ ಹೂವಿನ ಬುಗ್ಗೆಯೊಂದನ್ನು ಕೊಂಡು ಹೋದಾಗ ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹೆದರಿತ್ತು, ನನ್ನ ಹೃದಯವು ನಾಚಿತ್ತು! ಅವರು ತಿರುಗಿ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿದಾಗ ಅವರಿಂದ ತಿರುಗಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಕಂಬನಿಯ ವಾರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಡಬಾಗ್ನಿಯಾಗಿ ಎದ್ದು ಪ್ರಕಾರನಾಗಬೇಕು, ಆವಿರ್ಭವಿಸಬೇಕು

ನಮ್ಮ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೆಲವು ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಅಭಿನ್ನರಾಗಿದ್ದೆವು. ನಾನು ಬರೆದ ಲೇಖನವೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದರ ಸಂಪಾದಕರ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಪೇಜಾವರರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಸಂಪಾದಕರನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವರಿಗೂ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಯುವಕರೊಬ್ಬರು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಡೆದು, ನಾನು ಪೇಜಾವರರೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಕಾಶಿಯಿಂದ ನಾನು ಬಂದುದು ಯಾವಾಗೆಂದು ಕೇಳಿದರು. ನಾನು ಪೇಜಾವರನಲ್ಲ, ಜೋಡು ಮಠನೆಂದು ಆ ಯುವಕನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ತಿಳಿಸಿದರೂ, ಅತನು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಘಕ್ಕನೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲು ಶಕ್ತನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಾನು ಪೇಜಾವರರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಅವರಿಗದು ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಅಖಿಲ ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕ ವ್ರಾಯ ದಲ್ಲಿಯೆ ಪರಿಚಿತರಾದವರು. ಮಂಗಳೂರಿನ ಜನರ ತಿಳುವಳಿಕೆಗೂ ಬಂದೂ ಊರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಜನರ ಕುಸುಹಲಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪರಾಗಿದ್ದರು. ಮಿತ್ರಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡು ವವರು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಪೇಜಾವರರಾದರು; ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಗಿರಬೇಕಾದ್ದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಬಹುದು.

ಪೇಜಾವರರ ನೆನಪಿನೊಡನೆ ಕೋದಂಡನ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಎರಡನೆ ಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುತ್ತೇನೆ ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಅವೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಮುನ್ನುಡಿಯೊಂದನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದ ಶ್ರೀ ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕರಿಗೆ ನಾನು ಚಿರಮುನಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಓದಿ ತಕ್ಕ ಸಲಹೆ ಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಡಾ|| ಎಸ್. ಸಿ ಭಟ್ಟರಿಗೂ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಒಪ್ಪಿದ ಮೆಸರ್ಸ್ ಬಾಳೆಗಾ ಎಂಡ್ ಸನ್ಸ್, ಇವರಿಗೂ ಮುನಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ಜೆ. ವಾಮನ ಭಟ್ಟ.

೧. ಪುನರಾಗಮನ

ಹಲವು ಕಾಲ ಬೇರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿ, ನಾನು ಸ್ವಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹಿಂತೆರಳಿ ಬಂದಿರುವೆನು.

ಆದರೆ ಆ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಮಂಗಳೂರಲ್ಲಿ? ಇಂದಿನ ಕಾಲದ ಈ ಮಂಗಳೂರಲ್ಲಿ? ಬರೇ ಹತ್ತಿಂಟು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಚಿಕ್ಕ ವಟ್ಟಣವೊಂದು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಬರುವುದಾದರೆ, ಶತಮಾನಗಳ ಎರಕಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಹೇಗೆ ಗುರುತನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ ತಾನೆ. ಮಂಗಳೂರು ಇಂದಿನ ದಿವಸ ರೂಪಾಂತರವಾಗಿದೆ. ಮಂಗಳೂರಿನ ರಾಜ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರವದ ಆ ಮುಂಚಿನ ಭವ್ಯತೆ, ನೀರವದ ಆ ಕಳೆದು ಹೋದ ಶಾಂತಿ, ತಂಗಾಳಿಯ ಆ ಹರಿದುಹೋದ ತಂಪು— ಇಂದು ಮಾಯವಾಗಿವೆ. ಕದಿರಿಯ ಗುಡ್ಡೆ, ಬಾವಟಿಯಗುಡ್ಡೆ, ಡಬ್ಬಲ್ ಗುಡ್ಡೆ, ಕೊಂಚಾಡಿಯ ಪದವು—ಇವುಗಳ ಹಿಂದಿನ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ವೈಭವ ವಿಲಾಸ—ಎಲ್ಲವೂ—ಒಂದು ಹಂಚಿಯಲ್ಲಿದ್ದಷ್ಟೆಲ್ಲ ನೀರು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕೊಡಪಾನದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ತುಂಬಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಆ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ವೈಭವವಿಲಾಸವೆಲ್ಲ ಹೋಗಿ ಚಿಕ್ಕ ವರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಯ್ತು, ಯಾರದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು, ಯಾರದನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪಗೊಳಿಸುವ ಹವ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಏಕೆ ತೊಡಗಿದರು—ಅದನ್ನು ಶೋಧಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಗುಡ್ಡೆಗಳಲ್ಲಿಗ ಕಾವ್ಯಸ್ಫೂರ್ತಿ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿತಾ ಝರಿಗಳು ಹರಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಗುಡ್ಡೆಗಳಿಗೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಭವ್ಯವಾದ ದೂರದ ದೃಶ್ಯಗಳು ಬಿಮ್ಮನೆ ಪಿಳಿ ಪಿಳಿ ನೋಡುತ್ತಿವೆ; ಸುಮ್ಮನೆ ಸಿಮಿ ಸಿಮಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿವೆ. ಮಂಗಳೂರಿನ ಕಾವ್ಯಸ್ಫೂರ್ತಿ, ಕಾವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ ಅಡಗಿ ಹೋಗಿವೆ, ಮುಗ್ಗಿ ಹೋಗಿವೆ, ಅಳಿದುಹೋಗಿವೆ.

ಸ್ವಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹಿಂತೆರಳಿ ಬಂದ ನಾನು ನನಗೆ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ವಿಹಾರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಮವನ್ನೂ ವಿಶ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಿಹಾರವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಬೆಳೆಯಿಸಿ ತಂದ ಈ ಭವ್ಯವಾದ ಗುಡ್ಡೆಗಳಿಗೆ ಬಂದ ಮರುದಿನವೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟೆನು.

ಕದಿರೆಯ ಗುಡ್ಡೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ನಾನು ಆಗ ನೋಡಿದುದು ದೂರದ ಡಬ್ಬಲ್ ಗುಡ್ಡೆಯನ್ನಲ್ಲದೆ—ಆ ಗುಡ್ಡೆ ಬೋಳಾಗಿದ್ದುದನ್ನೂ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮನೆ ಮಠಗಳ ಹಾಗೂ ಇಗರ್ಜಿ ಬಂಗಲೆಗಳ ನಾಮರೂಪಗಳು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕುಸಿದು ಹೋಗಿದ್ದುವು. ಬಾವಟಿಗುಡ್ಡೆಯ ಮೇಲಿಂದ ನನಗೆ ಕಂಡುದು ದೂರದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವಲ್ಲದೆ—ಆ ಸಮುದ್ರವು ನಿರ್ವಿಚಿಯೂ ನಿಶ್ಚೇತನವೂ ಆಗಿದ್ದದ್ದೂ. ಅಂತರದಲ್ಲಿ ತಳಿಮರಗಳೂ ಅವುಗಳೆಡೆಯಿಂದ ಹೊರಡುವ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕೂಗೂ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ಹೋಗಿದ್ದುವು. ನನಗೆ ಬೇಸರವಾಗಿ ನಾನು ಕಡೆಗೆ ಹಂಪನಕಟ್ಟೆಯ ರಾಜ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿಳಿದೆನು.

ಹಂಪನಕಟ್ಟೆಯ ರಾಜಮಾರ್ಗವೂ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಹೋಗಿತ್ತು. ಮಾರ್ಗದ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ರಿವೇರಿಗೆಂದು ಸಂಚಯವಾಗಿಡುವ ಕಲ್ಲುಗಳ ರಾಶಿಯು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ರಾತ್ರಿ—ಒಂದು ಗಂಭೀರದ ರಾತ್ರಿ ಅದೇ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ—ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲರ್ ಶಾಮಯ್ಯ ನನ್ನು ಕಂಡ ನೆನಪು ಆಗ ತಾನೆ ಜಗ್ಗಿಂದು ನನಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಶಾಮಯ್ಯನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ದಪ್ಪವಾದ ಹರಳುಗಳಿದ್ದ “ಲಾಂದ್ರ”ವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನಾದರೂ ದೀಪದ ಪ್ರಕಾಶ ಸಾಕಾಗದೇನೋ, ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ನೂರಾರು ವಿಷಯಗಳೊಡನೆ ತಾನೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದಲೇನೋ ನೆಟ್ಟಗೆ ಮುರ ಕಲ್ಲುರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾದುಹೋಗಿ “ಮುರ ವೈರಿ”ಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟನು. “ಈ ಹಾಳು ಮುನ್ಸಿಪಾಲ್ವಿ”ಯೆನ್ನುತ್ತ ರಕ್ತವು ಬಸಿಯುತಿರುವ ಕಾಲ್ಬೆರಳನ್ನು ತನ್ನ ಎಡಕೈಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕುಂಟುತ್ತಿದ್ದಾಗ, “ಏನು ಸ್ವಾಮಿ, ಇಂದಿನ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸಭೆ ಮುಗಿದಿಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ನಾನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದೆನು. ಆಗ ಶಾಮಯ್ಯನು ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ಕಣ್ಣರಳಿಸಿದುದೂ ನೆನಪಿಗೆ ಹೊಡೆದುಬಂತು. ಆದರೆ ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣು, ಹೊಂಡ ದಿಡ್ಡು ಮೊದಲಾದ ಏರುತಗ್ಗಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋದ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಹಸ ಜೀವನ, ಅಂತಹ ಜೀವನವನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೊಗಳುವ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತೆಗಳುವ ನನ್ನಂತಹವರ ಮನೋಭಾವನೆಯೂ ಇಂದು ನಾಮಶೇಷವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಕೆಳಗೇನೋ ಇಂದು ಚೂರು ಬಂಡೆಕಲ್ಲು ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ, ಮಾರ್ಗದುದ್ದಕ್ಕೂ ತಾರು, ತಾರು ಬಳಸಿರುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ವೈದ್ಯರಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕೆ? ಅರಸಿನ ಮಂಡಿಗೆಯಾದಲ್ಲಿ, ಕಾಲುಬಿಸಿಯೇರಿಯೇ ಕಾಯಿಲೆ

ಗುಣವಾಗಿ ವೈದ್ಯನಿಗೆ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ದುಡ್ಡು. ಅಪರಾಹ್ನ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿ ಯಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆ? ನೆರಳಿಲ್ಲದೆ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಬಳಲಿ, ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವು ಬೇಡ, ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನವೂ ಬೇಡವೆಂದು ಕೃಷ್ಣ ಭವನಕ್ಕೋ, ಇಂದ್ರ ಭವ ನಕ್ಕೋ ಸುದಾಮ ಭವನಕ್ಕೋ ಶರಣು! ಆಹಾ! ಆ ಹಿಂದಿನ ಅಶ್ವತ್ಥದ ಮರ ಗಳಲ್ಲಿ? ಆ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಜೆ ವೇಳೆ ಬಂದು ಗೂಡು ಸೇರುವ ಆ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಕಲಕಲವೆಲ್ಲಿ? ಆ ಮರಗಳ ಕೆಳಗೆ ಸುತ್ತಲೂ ಹಾಸಿರುವ ಹಿಚಿಕೆಯ ಬಿಳುಪು ಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತು, ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಮಡಚಿದ್ದ ಕೊಡೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಬಿಡಿಸಿ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ಮಾತುಕತೆ ಮಾಡುವ ದಾರಿಹೋಕರ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ? ಹಾ! ಹಂಪನಕಟ್ಟಿಯೆ! ಹಾ, ಗೋಳಿ ಮರಗಳೆ! ಹಾ, ಕಾಗೆಗಳ ಸಿಕ್ಕಾಯನವೆ! ನೀವೆಂದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುವಿರಿ? ಕೋದಂಡನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದಿರುವನು. ಬನ್ನಿ, ಬಂದೊಮ್ಮೆ ಮುಖ ತೋರಿಸಿ.

ಮಂಗಳೂರಿನ ರಾಜಮಾರ್ಗಗಳೆಲ್ಲ ತಾರಿನ ಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ. ಕಪ್ಪಗಿನ ತಾರೂ ಬಿಳಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಾರಿನಡಿಯ ಬಂಡೆ ಕಲ್ಲಿನ ಚೂರುಗಳು ಹೊಂಚುಹಾಕಿ ಸಂದರ್ಭ ಕಾಯುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ, ಆದ ರೇನು? ತಾರಿನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆನಡೆದು ಕಡೆಗಿಳಿಯಬೇಕು ತಾರಿರದ ಕಲ್ಲು ಚೂರಿನ ಬಿರುಸು ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ! ಕಲ್ಲು ಚೂರಿನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಬೇಕು, ಧೂಳಿಧೂಸರಿತವಾದ ಆ ಹಳೆಯ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ, ರಾಜ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ, ಅಲ್ಲವೆ? ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರಾದವರ ಪಾದ ಧೂಳಿಯಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹಾಡಿದ ರಾಜಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲವೆ ಅವು? ಎಷ್ಟು ಕೋಮಲವಾಗಿವೆ! ಎಷ್ಟು ತಂಪಾಗಿವೆ? ಎಷ್ಟು ಮೋಹಕವಾಗಿವೆ! ಪವಿತ್ರಾತ್ಮರು ನಡೆದು ಪಾವನವಾದ ಆ ಧೂಳಿಯನ್ನೂ ಸನಾತನತಮಕಾಲದಿಂದ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ತೊಯ್ದು, ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಒಣಗಿ, ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಶ್ರೀಗಂಧ ಮುಡಿಪ್ರಸಾದ ವಾಗಿ, ಅನುನಾಯಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಪದಲಾಂಛನಪ್ರದವಾಗಿ ಉಂಟಾಗಿ ಬಂದ ರಾಜ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲವೆ ಅವು? ತಾರಿನ ಹಂಪನಕಟ್ಟಿ, ನೀನೊಂದೂ ರಾಜ ಮಾರ್ಗವೆ? ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೋಗುವ ಎಷ್ಟೊಂದು ಮಂದಿ ನಂಬುಗರು ಕಾಲು ಜಾರಿ ಬಿದ್ದು ಹೋಗಿಲ್ಲ? ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಕಾಲುರಿದು ಓಡಿ, ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಶಸಿಸಲಿಲ್ಲ? ಯಾವ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರ ಪಾದಹತಿಯಿಂದ ನೀನು ಪವಿತ್ರ

ವಾದೆ? ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರೂ ಇಲ್ಲವೆ ನಿನ್ನ ಬದಿಯಾಗಿ ಹೋಗಲು? ಹಾ ಧಿಕ್, ಧಿಕ್ !

ನಾನು ಸ್ವಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹಿಂತೆರಳಿ ಬಂದಾಗ, ಹುಂಜ ಕೂಗಿದೆ ಯೆನ್ನಬೇಕು; ಕಾಲವು ವಿಾರಿದೆಯೆನ್ನಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಹಿಂದೆ ಕವಿ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ಸಾಹ ಉದ್ವೇಗಗಳಿಂದ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಇತರರಿಂದ ಸೇವೆಸೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯೂ ನಿವೃತ್ತನಾಗಬೇಕೆ? ಕವಿ ಸಂಘದಲ್ಲಿಯೂ ದ್ವಾವಿಂಶರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮತೂಕವಾಗಿ ಹಿರಿಮೆಗೂ ಗೌರವಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರನಾದ ಆ ಗಾಡಿಂದೇವ ವಿಧ್ವಾಂಸರೂ ಮಂಗಳೂರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕೆ? ಕದಿರೆಯ ಗುಡ್ಡಿಗೆ, ಬಾವಟಿಯ ಗುಡ್ಡಿಗೆ, ಡಬ್ಬಲ್ ಗುಡ್ಡಿಗೆ ಹೋಗಲು ಇಂದು ಆ ಸಂಗಾತಿ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಕೋದಂಡನಿಗಿಲ್ಲ. ಮಂಗಳೂರಿನ ಭವ್ಯವಾದ ರಾಜ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಕರಿಸಿ ನಾನಾ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತೂಗಿಕೊಡುವ ಆ ಸಂಗಾತಿ ಗಾಡಿಂದೇವನೂ ಕೋದಂಡನಿಗಿಲ್ಲ. ಕವಿಗಳ ಊರಾದ ಮಂಗಳೂರು ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡಿದೆ; ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ.

೨. ಕವಿ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ

ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಹಿಂತೆರಳಿ ಬಂದ ನಂತರ, ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೇನಿದೆ? ನೋಡತಕ್ಕದ್ದೇನಿದೆ? ಹಳೆಯ ಗೆಳೆಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದಲೇ ವಿರಾಮವೊಂದಿ, ಉದ್ಯೋಗ ಸಂಪಾದನೆಯೆಂದು ಮುಂಬಾಯಿಗೋ ಮದ್ರಾಸಿಗೋ ತೆರಳಿ, ತನ್ನ ವಿಳಾಸ ಪತ್ತೆ ಒಬ್ಬನಿಗೂ ಆಗದ ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸಿ, ಮನಸ್ಸಿನ ಹೊರಗಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕಣ್ಣಿನ ಹೊರಗಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹೊರಗಾದವನು, ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಹೊರಗಾಗುತ್ತಾನೆನ್ನುವರು. ಆದರೆ, ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ಚುಟುಕೂ ವರ್ತಮಾನವು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಅವಕಾಶವುಂಟಾದಾಗಲೆಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ಆ ಭವ್ಯ ದರ್ಶನ, ಆ ಚಮತ್ಕಾರಿ ಉತ್ಸಾಹ, ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಆ ಗಾಂಧಿ ಟೊಪ್ಪಿ, ಮೈ ಮೇಲೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆ ಕಪ್ಪುಗಿನ ಕೋಟು—ಇವೆಲ್ಲವೂ ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಒಂದರ ಹಿಂದೆ ಇನ್ನೊಂದಾಗಿ ಬಂದು ಮೂರ್ತಿಮಂತವಾಗಿ ತೋರುವುವು.

ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮೊದಲನೆ ಬಾರಿ ನನ್ನನ್ನು ಕವಿ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಎಳೆದೊಯ್ದುದು ನೆನಪಿಗೆ ಬರುವುದು. ಕವಿ ಸಂಘದ ಆ ಗಲಾಟೆಯು, ಆ ಉತ್ಸಾಹವು, ಆ ಶಕ್ತ್ಯತಿರೇಕದ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಮೂಡುವುದು. ಆದರೆ, ಉತ್ಸಾಹವಿದ್ದ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯೇಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ವಿರಾಮ ಹೊಂದಿ ಕೂತನು?

ಕವಿ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ಹೇಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ನನಗೆ ಕುತೂಹಲವುಂಟಾಯಿತು. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳೊಡನೆ ಕೇಳಿದೆನು. “ಎನೋ ಚಟುವಟಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದಾರೆ, ತಿಳಿಯದು,” ಎಂದರು. ಕೆಲವು ಕೊಠೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೊಡನೆ ಪರಸ್ಪರವೆಂಬಂತೆ ವಿಚಾರಿಸಿದೆನು. “ನಾವರಿಯೆವು,” ಎಂದರು. ಏನು? ಕವಿ ಸಂಘದ ಹೆಸರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆ? ಏನಾಗಿದೆ, ಕವಿ ಸಂಘವು ನಿರ್ನಾಮವಾಗಿದೆಯೆ? ಜೀವನ್ಮುತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದೆಯೆ? ಅದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇತರ ಸಂಘಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದಿವೆಯೇ? ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಅಧಃಪತನವಾಯಿತೆ? ಅಹಾ, ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ, ನಿನ್ನ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಒಂದಂಶವಾದರೂ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಇಂದು ಉಳಿದಿದ್ದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ “ಸಿರಿಗನ್ನಡಂಗಲ್ಲೆ”ಯೆಂಬ ಕೂಗು ನಾಲ್ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲ? ಬಾ! ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರದ ಸಾಧನದಿಂದಲಾದರೂ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯನ್ನು ಹರಿಯಗೊಡಿಸು.

ಕವಿ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಭೆಯೊಂದು ಇಂದು ಉಂಟೆಂದು ಪತ್ರಿಕೆಯಿಂದ ತಿಳಿದು, ಸಭೆಯಾಗುವ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದೆನು. ನಾಲ್ಕೈವರು ಯುವಕ ಪ್ರಾಯದವರು ಒಂದು ಕಡೆ ಕೂತು ರೂಪಾಯಿ ಆಣೆ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಯಾವುದೊಂದನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಮೊಬಲಗು ಸಾಕಾಗದೆಂದೂ ಯಾವುದನ್ನೊಂದನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಲು ತಮಗೆ ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿದೆಂತಲೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದೇನು ಮಾತು? ಹಿಂದೆ ಕವಿ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಈ ತರ್ಕದ ಸುಳಿವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. “ಅದು ಮಾಡಬೇಕು, ಇದಾಗಬಾರದು. ಅದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ, ಇದನ್ನು ತಾನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತೇನೆ,” ಎಂದು ಭುಜಗಳನ್ನು ಹಾರಿಸಿ, ಶರ್ಟಿನ ಕೈಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆಳೆದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಆ ಕವಿ ಸಂಘವೆಲ್ಲಿ? ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಆ ಕೆಲಸವೆಲ್ಲಿ? ಸಾವಧಾನವಾಗಿ, ನಿಧಾನವಾಗಿ—ಹಾಗಾದರೆ

ಹೀಗಾಗುತ್ತದೆ, ಹೀಗಾದರೆ ಹಾಗಾಗುತ್ತದೆಯೆನ್ನುವ ಕವಿ ಸಂಘದ ಈ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಎಲ್ಲಿ? ಅಹುದೋ, ಬಸವಣ್ಣ?—ಅಹುದು. ಅಲ್ಲವೋ ಬಸವಣ್ಣ? ಅಲ್ಲವು. ಕವಿ ಸಂಘವೋ ಇದು? ಅಹುದು. ಕವಿ ಸಂಘವಲ್ಲವೋ ಇದು? ಅಲ್ಲವು.

ತಿಂಡಿ ಬಂದಿತು; ಕಾಫಿ ಗಾಜಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿಳಿಯಿತು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ವತ್ರಿಕೆಯ ಎಡ್ಜರ್ಡ್‌ಯು ಮೆಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೂ ಅರಳಿತು. ಒಬ್ಬನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನೊಡನೆ, “ಅದಾಕು ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತವರು?” ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೂ ಅಂಕುರಿಸಿದನು.

ನಾನಾಗ ಎದುರು ಹೋಗಿ, “ಹೀಗೆಯೇ ನೋಡಿ ಹೋಗಲು ಬಂದೆ. ಹಿಂದೆ ಕವಿ ಸಂಘದ ನಾಮ ಮಾತ್ರ ಸದಸ್ಯನಾಗಿದ್ದೆ,” ಎಂದು ಸ್ವಪ್ರಸ್ತಾವ ಕೈಳಿಸಿದನು. ಕವಿ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷ ಉಂಟಾಯಿತು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನೆ ನನ್ನನ್ನು ಪಿಳಪಿಳನೆ ನೋಡುತ್ತ, ಹಸ್ತಲಾಘವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಸವಿಾಪದ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಏನೋ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಸರಿ! ಹತ್ತಿರ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಕಾಫಿ ನನ್ನೆದುರು ಇಳಿಯಿತು. ನನಗುಪಚಾರ ಮಾಡಿದರು; ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆನು.

“ನ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ?” ಎಂದು ಮೊದಲು ಕೇಳಿದೆನು. ಅವರಿಗೆ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ಅರಿವೇ ಇಲ್ಲ.

“ಮಾದಯ್ಯನೆಂಬವನು ನಮ್ಮ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ”ನೆಂದು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದೆನು.

ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಪರಸ್ಪರ ಮುಖಾವಲೋಕನಕ್ಕೆ ಅನುಗೊಳಿಸಿದರು.

ಇನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೇಳುತ್ತಾ ಹೋದರೆ, ನನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರಿಗೆ ಸಂಶಯವುಂಟಾಗಬಹುದೆಂದು ನನಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಸರಿಯೆ! ತೇ ಹಿ ನೋ ದಿವಸಾ ಗತಾಃ ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸರು ಬಿಟ್ಟೆನು. “ನನಗೆ ನಿಮ್ಮ ಪರಿಚಯವಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ!” ಎಂದು ಉರುಳಿಸಿದ ಶಬ್ದ ವೀಚಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಕೂತವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬಂದೆನು.

ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಚಯವಾದ ನಂತರ, ಏನೇನೋ ಮಾತಾಡಿದೆವು. ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಮಂಡಳಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲ ಮರೆತು ಹೋಗಿತ್ತು. ನಾನೊಂದು ಭಾಷಣ ವೀಯಬೇಕೆಂದರು. ಆದರೆ, ನಾನೊಬ್ಬ ವಾಗ್ಮಿಯಲ್ಲವೆಂದೂ ಮಾತನಾಡುವ

ಯೋಗ್ಯತೆ ನನಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ವಾಗ್ವಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದರು. ನಾನು ಕೂತುಕೊಂಡೇ ಮಾತನಾಡಬಹುದು; ಸಭಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹತ್ತಕ್ಕೆ ಮೀರಿರಲಾರದು.

ಕೇವಲ ಹತ್ತು ಮಂದಿಗೆ ಭಾಷಣ ಪ್ರದಾನವಾಗುವಷ್ಟು ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಮಂಗಳೂರಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಂದಿಳಿಯಿತೆ? ಎಂದು ಹೊಹಾರಿದೆನು. ಸಭಾ ಸದನದಲ್ಲಿ ಜನಕಿಕ್ಕಿರಿದು ಬಂದು ಕೂತಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ಥಳಾಭಾವವಾಗಿ, ಸದನದ ಕಿಟಕಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಸದನದ ದ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂಚುಹಾಕಿ, ಎಷ್ಟು ಜನರು ಭಾಷಣದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನಾಳಿಸದಿದ್ದರೂ ಏನೋ ಒಂದು ಉತ್ಸಾಹ ದಿಂದ ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ? ಹೀಗೆಲ್ಲ ವಿಚಾರವಲೆಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯವನೊಬ್ಬನು ನಗುತ್ತ ನುಡಿದನು:—“ಕೋ ದಂಡರಾಯರೆ, ಇದು ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಯುಗ; ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ಯುಗ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಚಾರವು ಈ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಂದ, ಈ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಿಂದ ಮನೆಮನೆ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟುವಾಗ ನಮಗೆ ಒಣ ಭಾಷಣವೇಕೆ? ಅಲ್ಲವೆ?” ಎಂದರು.

“ಎಲ್ಲವೂ ಒಣಗುತ್ತಿದೆ. ಉತ್ಸಾಹವೂ ಉತ್ಸಾಹಿಗಳೂ ಒಣಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ,” ಎಂದು ನಾನು ಕೂಡ ನಿರುತ್ಸಾಹದ ಮಾತನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದೆನು.

೩. ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ಸಂದರ್ಶನ

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ತರಗತಿಯಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಅಧ್ಯಾಪಕರು, ಹಾಜರುಪಟ್ಟೆಯ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದು, “ಹಾಜರಿಲ್ಲದವರು ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಿ,” ಎಂದು ದಿನ ನಿತ್ಯದ ಸಹಸ್ರನಾಮ ಪಾರಾಯಣೆಯ ಭಾರವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ, ಅಲ್ಲುಂಟಾದ ನಿಶ್ಯಬ್ದ, ಅದು ಅನಂತರ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗತಾನೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿತ್ತು. ಆ ಅಧ್ಯಾಪಕರೂ ನಾವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಕೂತಿದ್ದು, ಒಂದು ನಿಮಿಷಕ್ಕೆ ಅನಿಮೇಷ ಸದೃಶರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆವು. ಮೆದುಳಿನ ಕ್ರಿಯೆಯು ತಟಸ್ಥವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಕಾರ್ಯವು ಉಡುಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ನಾವು ನಮ್ಮನ್ನೆ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದು, ಪೃಥಿವಿಯಿಂದ ನಾಲ್ಕುಗುಲ ಮೇಲಾಗಿ ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿದ್ದೆವು. ಅಂತಹ ಅವಸ್ಥೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ನಮಗೆ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ, ಎವೆಯಿಕ್ಕದ ಮಿಾನುಗಳಂತೆ ನಾವೂ ಯಾರ ಯಾರ ಬಲೆಗೆ ಬೀಳುವಂತಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆ

ಎಂಬ ಅರಿವು ಈಗೇನೂ ಆಗುತ್ತಿದೆ; ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಂತಹ ಅರಿವು ನಮಗೆ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಹುಸಿ ನಗುವಿನೊಡನೆ ತಾನೆ ನಿಶ್ಯಬ್ದ ಕೊನೆಯಾದಾಗ, ಆ ನಗುವಿನ ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೆ: ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಆಟ್ಟಹಾಸವು ಹುಟ್ಟಿ ಕೋಲಾಹಲವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.

ಹಾಜರಿಲ್ಲದವರನ್ನು ನಿಲ್ಲ ಹೇಳಿದ ಅಧ್ಯಾಪಕರಂತೆ, ಮಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಗದ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ಹಂಬಲಿಸಿ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಅವನೊಡನೆ ಸವಾಗಮವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟೆವನೆ, ಆಲೋಚನೆಗೆ ಪರವಶನಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆದು ಹೋಗು ತಿದ್ದೆನು. ರಾಜ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಸ್ಸುಗಳು ಓಡುತ್ತಿರಬಹುದು, ಸಾಯ್ಕಲುಗಳು ಹಾರುತ್ತಿರಬಹುದು, ಗಾಡಿಗಳು ನಾಗಾಲೋಡಿಸಬಹುದು, ದಾರಿ ಹೋಕರು ಸಟಸಟಾಯಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ, ಅವುಗಳೆಲ್ಲದರ ತಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಏನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ, ಏನು ಕುಸ್ತಿ ಯಾಡುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯದಷ್ಟೆ? ಹಾಗೆ ತಿಳಿದದ್ದೇ ಆದರೆ, ಸಾಯ್ಕಲಿನ ಚಕ್ರವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗದೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ಮೋಟರ್ ಬಂಡಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಘುಡುಘುಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ಬಂಡಿಯ ಕುದುರೆ ಹಿಂಗಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಭೀಕರಾಕಾರ ತಳೆಯುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ನಾನಾಲೋಚಿಸಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆ ಬಂಡಿಗಳು, ಮೋಟರುಗಳು, ಸಾಯ್ಕಲುಗಳು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಜನರೂ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮುಂದರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬಾವಟೆಗುಡ್ಡೆಯ ಕವಿತೆಯ ಬುಗ್ಗೆ ಅಳಿದು ಹೋಗಿದೆಯೆಂದೂ ಡಬ್ಬಲ್ ಗುಡ್ಡೆಯ ನೆಳಲು ಬೆಳಕಿನ ದೃಶ್ಯಗಳು ಮಾಸಿ ಹೋಗಿದೆಯೆಂದೂ ನನಗೆ ತೋಚುತ್ತಿದ್ದದು ಶುದ್ಧ ಅನ್ಯಾಯ. ಎಷ್ಟು ಜನರು ಬಂದು, ಸಾಯಂಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸಿ ಕತ್ತಲು ಹರಿಯುವತನಕ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೆ ಮರೆತುಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ? ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೆ ಹಿಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ? ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೆ ಬಿಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ? ಕೋದಂಡನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು, ತನ್ನನ್ನೂ ಇತರರನ್ನೂ ಮರೆಯಲಾರನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯಜೀವನ ಹರಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಮರೆಯಲಾರದವನಿಗೆ ಜೀವನವಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ವಿದ್ಯವಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಮೆಲುಕಾಡುವವನು ಅವುಗಳಿಗೆ ಗುಲಾಮನು. ಆ ವಿದ್ಯವಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಗೋಡೆಯಾಚೆ ದೂಡಿ ಮತ್ತೆ ಇದೆಲ್ಲದರ ಅನುಭವವನ್ನು ಚೇವುವವನು ತಾನೆ ಸುಖ.

ಇಂತಿಷ್ಟನ್ನು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬೆನ್ನಿಟ್ಟು, ಮಾರ್ಗದ ಕಾಲ್ನಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಜೇಬಿನೊಳಗೆ ಏನನ್ನೋ ಮುಂಬತ್ತಿದ್ದ ಆಕೃತಿ ಪಿರೇಷವೊಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ಆತ್ಮಾಧುನಿಕ ವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ದವ್ವವೂ ಹಗುರವೂ ಆದ ಊರು ಗೋಲನ್ನು ಊರಿ ಕಡಲೆಪುರಿಯನ್ನೂ ಸಿಪ್ಪೆಯ ನೆಲಗಡಲೆಯನ್ನೂ ಜೇಬಿನೊಳಗೆ, ಆ ಕಡೆ ಈ ಕಡೆ ದಿಟ್ಟಿ ಹರಡುತ್ತ ತುಂಬುತ್ತಿರುವುದು ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಭವ್ಯವಾದ ಆಕೃತಿ, ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ವಿಚಿತ್ರ ವಾದ ದೃಶ್ಯ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಹಣ್ಣು ಮುದುಕಿಯೊಬ್ಬಳು ನೆಲದ ಮೇಲಿಟ್ಟ ಬುಟ್ಟಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಕೆರುಪಾವಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿ, ಅತನಿಗೆ ಕಡಲೆ ಪುರಿಯನ್ನು ಮಾರುವುದೆಂದರೇನು? ಎಂದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದಾಗ, ಕೋದಂಡನು ಯಾರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು? ಹೇಟ್, ಬೂಟ್ ನೆಕ್‌ಟೌ ಕ್ರೋಸಿನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯವನನ್ನು?

“ಭಲಾ, ಕೋದಂಡಾ!” ಎಂದಾತನು ಅನ್ನುವಾಗ, ನಾನು ನನ್ನನ್ನೇ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆನು.

“ಬಹಳ ಕಾಲವಾಯ್ತಲ್ಲವೇ? ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ತೆರಳಿದವನು ಇಂದೇ ಬಂದಿರುತ್ತೀನಿ.”

“ಕಪಿ ಸಂಘ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೇ? ಕಾಳಿದಾಸನು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರು ವನು?” ಎಂದು ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಒಂದು ಮೈ ಚಲಕು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದು ಕೇಳಿಬಿಟ್ಟನು.

“ನಾನು ಕೂಡ ಒಂದು ಕೆಲವೇ ದಿನವಾಗಿದೆ, ಒಂದೂ ತಿಳಿಯದು,” ಎಂದು ತಟಸ್ಥನಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದೆನು.

“ಸರಿಯೆ, ಡಬ್ಬಲ್ ಗುಡ್ಡೆಗೆ ಹೋಗಲಿ?” ಎಂದು ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಯಿಂದೊಡನೆ, ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಬೆಳೆಸಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದವು.

“ನೋಡು, ಕೋದಂಡಾ—ಆ ಮುದುಕಿಯ ನೆನಪಿದೆಯೇ?” ಎಂದು ಕೆಲ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ ಮೂರ್ತಿ ಶೂನ್ಯದಿಂದ ಪೂರ್ಣಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು.

ನಾನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿದೆನು. “ಅಂದು ನಾವೆಲ್ಲ ಹತ್ತು ಪಾವು ಕಡಲೆ ಪುರಿ ಕೊಂಡು, ಪಾವಿನೊಳಗೆ ಅರ್ಧದ ವರೆಗೆ ತುರುಕಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದು ಕಾಗದದ ಚೂರೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿ, ಹೆದರಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ಜೋಗಪ್ಪನು ಹಣ ಕೊಟ್ಟು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ ಮುದುಕಿಯಲ್ಲವೆ ಅದು?”

“ಅಹುದು, ಕೂದಲು ನರೆತಿದೆ. ಮುಖದಲ್ಲಿ ನರೆಗಳು ಕೂಡುವೆ. ಬೆನ್ನು ಗೂನಾಗಿದೆ.”

“ನಾನದರ ನೆನಪು ಹುಟ್ಟಿಸಿದಾಗ ನಕ್ಕಳು ಮುದುಕಿ, ಕೋದಂಡಾ!”

“ನಕ್ಕಳಾ ತಾಯಿ, ಎನ್ನು.”

“ಏಕೆ? ಏನಂದೆ?”

“ಮರೆತು ಹೋದೆಯಾ ಕನ್ನಡ! ‘ನಕ್ಕಳಾ ತಾಯಿ’ ಎಂಬ ಮಾತು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಜರಾಮರವಾಗಿದೆ; ಶ್ರೀಯವರ ಪದ್ಯ, ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ.”

“ಏನೋ ಅನ್ನುವೆ! ಸರಿ, ಇಕೋ ಒಂದು ಮುಷ್ಟಿ ಕುಸ್ತಿ-ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬಿಟ್ಟಳಾಕೆ.”

“ಕುಸ್ತಿ ಎಂದಳೆ? ಅಂದಾಕೆ ಕುಸ್ತಿ ಕಡಲೆ ಪುರಿ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳಲ್ಲವೆ? ಭೇಷಕ್, ಎಂತಹ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು, ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ, ಎಂತೆಂತಹ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ.”

ನ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿ ನಕ್ಕು ಬಿಟ್ಟು, ನನ್ನ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಧಟ್ಟೆಂದು ಕೈ ಹೊಡೆದು ಬಿಟ್ಟ.

ಡಬ್ಬಲ್ ಗುಡ್ಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೂತಾಗ, ಕಳೆದುಹೋದ ದಿನಗಳ ನೆನಪು-ಸವಿನೆನಪು ಬಂದಿತು. ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಜೀವನದ ಸೌಂದರ್ಯ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ನೆಳಲು ಬೆಳಕು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಏನೋ ಒಂದು ಬುಗ್ಗೆಯು ಹರಿಯ ತೊಡಗಿತು. ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ ಏನೋ ಒಂದು ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಹೇಳದೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ತೆರಳಿದ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಎಂದು ಜೀವನಯಾಪನೆ ಗೈದು, ಕಡೆಗೆ ಜರ್ಮನ್ ಕಾರ್ಖಾನೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಮಂಗಳೂರನ್ನೆ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು.

“ಕವಿಸಂಘವನ್ನು ಮರೆತಿದ್ದೆಯಾ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. “ಎಂದೆಂದು ಜೀವನವು ಸಿನೇಮಾ ಪ್ರದರ್ಶನದಂತೆ ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು, ಅಂದೆಂದು ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಹಾರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತಿತ್ತು, ಹಾರಿಬಂದಿದ್ದೇನೆ,” ಎಂದು ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಭುಜಗಳನ್ನು ಹಾರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು.

ನಗರ ಸಭಾಸದರು ಮಾರ್ಗದ ಸಂದುಗೊಂದುಗಳಲ್ಲಿ ತಿಂಡಿ ತಿನಿಸು ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ಮಾರದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಹಲವರ ಬೆಂಬಲವಿರುವಾಗ ಜರ್ಮನ್ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಕಡಲೆ

ಪುರಿಯನ್ನು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡು, ಡಬ್ಬಲ್ ಗುಡ್ಡೆಗೆ ಬಂದು, ಕಿಸೆಯಿಂದ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೆಗೆದು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವುದು ನನಗೆ ಚೋದ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಫೀಸಿನಿಂದ ಬಂದಿ ಹತ್ತಿ ಮನೆಗೆ ಹೋದವನು, ಮನೆಯಿಂದ ಬಂದಿ ಹತ್ತಿ ಅಫೀಸಿಗೆ ಬಂದವನು--ಆ ಹಿಂದಿನ ಸಂತೋಷದ ಸವಿ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಕಡಲೆಪುರಿಕೊಂಡು ಗುಡ್ಡೆಗೆ ಬಂದು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವನು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಕೋದಂಡನ ಸವಾರಿ ಆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬಾರದೇ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಒಂದೊಂದೇ ಕಡಲೆಪುರಿ ಮಾರ್ಗದ ಕಾಲ್ನಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆತನಿಗೆ ರುಚಿ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿತ್ತೋ, ಏನೋ? ಹಾಗೆಂದೇ ನ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿಯ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಕೇಳಿದಾಗ--

“ಸಾಕಾಯ್ತು ಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಳೆಯ ಜೀವನ. ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲ ವಿರಾಮವನ್ನು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ. ಎದ್ದೊಡನೆ ನನಗೀಗ ತಾಯಿ ಗಂಜಿ ಬಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ನಾಳೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ ತಿರಿಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ, ಕೋದಂಡ,” ಎಂದು ನ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿ ಹತ್ತಿಗಿಂತ ಹಗುರನಾಗಿ, ಹೂವಿಗಿಂತ ಮೆತ್ತಗಾಗಿ, ತುಂಬಿಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿ, ಹೇಳಿ ಬಿಟ್ಟನು.

“ಅಗೋ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದೇನು?” ಎಂದು ನ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿಯೆತ್ತಾಗ, ಎದುರು ಗುಡ್ಡೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯ ಸೂಡಿ ಹಿಡಿದು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.

೪. ಪುಂಡರೀಕನ ಇಜ್ಜೋಡು

ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಶಾಲೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಕೆಲವು ಕಾಲ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಣಿತವನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಆತನು ಲೆಕ್ಕದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಮತ್ತು ಎರಡು ನಾಲ್ಕಾಗಿದ್ದರೂ, ಐದೂ ಆಗ ಬಹುದೆಂಬ ತರದ ತತ್ವದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಪುಂಡರೀಕನು ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಕಲಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡುದು ಚೋದ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ.

ಪುಂಡರೀಕನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ನಡೆದ ಒಂದೆರಡು ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವಾಗಬಹುದು. ಗಣಿತದ ಮೊದ

ಲನೆ ಪಾಠ ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಜೇಡಿ ತುಂಡನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ರೇಖಾಗಣಿತದ ಉಪಕರಣವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದು, “ಒಂದು ನೆಟ್ಟಗಾದ ರೇಖೆಯ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ನೆಟ್ಟಗಿನ ರೇಖೆ ನಿಂತರೆ, ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಮಕೋಣಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ,” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಬೋರ್ಡಿನ ಮೇಲೆ ಏನನ್ನೋ ಗೀಚಿದಾಗ, “ಹಾಗೆ ಆ ರೇಖೆಗಳು ಒಂದರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ನಿಂತ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ರೇಖೆಯೇ ದೀರ್ಘವಾಗುತ್ತದೆಲ್ಲದೆ, ಸಮ ಕೋಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ”ವೆಂದು ಪುಂಡರೀಕನೆಂದಾಗ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ನಕ್ಕು, “ನೀನೊಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಗಣಿತ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯಾಗಲಿರುವೆ”ಯೆಂದು ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ನುಡಿದು ನಿಂತಿದ್ದರು. ಮರುದಿನ ಸ ಪುಂಡರೀಕನು ಮಾತ್ರ ಗಣಿತ ವಿಭಾಗದಿಂದ ಕಾಣೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು, ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವು ಅಫಗಾನ್ ಮರಾಟರ ಪಾಣಿಪತವಾಗಿ ಅವಸ್ಥಾಂತರಗೊಳ್ಳುವ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದನು ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಬಿಟ್ಟ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೂ ತಿಳಿಯದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಪುಂಡರೀಕನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಅವನು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿತ್ತು. “ನಾನು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಸುವುದು ಕಡಿನೆ; ಹುಡುಗರೆ ನನಗೆ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.” ಆದರೆ ಈ ಮಾತಿನ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥಗಾಂಭೀರ್ಯವು ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿರದ ಕೋದಂಡನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಾರದು; ನಿಮಗಂತೂ ತಿಳಿಯಲು ಅಸಾಧ್ಯವಷ್ಟೆ? ಮನುಷ್ಯನಾದವನು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಒಂದು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಎಂಬುದೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಾತು. ಅದರ ಭಾವ, ಅರ್ಥ, ಅಭಿಯೋಗ ಇವೆಲ್ಲ ವಾಚಾತೀತವಾಗಿವೆ.

ಆದರೆ, ಪುಂಡರೀಕನು ಲೆಕ್ಕದ ಪಾಠಪೂಂಡನ್ನು ಊರಿಸಿ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ಮರೆಯಲಾರದಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿತಿದ್ದನಂತೆ. ಆ ಕತೆಯೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾದ ನಂತರ ಪುಂಡರೀಕನೊಮ್ಮೆ ಸಂತೆಗೆ ಏನೊ ಕಾಯಿಪಲ್ಯ ತರಲು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಹಾಗೆ ಆತನು ಪೇಟೆಗೆ ಹೋದುದು ಅದೇ ಮೊದಲು; ಪ್ರಾಯಶಃ ಅದೇ ಕಡೆಯದು. ಅಂದರೆ ಪುಂಡರೀಕನು ಮನೆಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಹೋಗುವಂತಹುದು. ಆ ಊಟಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಅಕ್ಕಿ ಕಾಯಿ ಪಲ್ಯ ಸಂಬಾರು ಎಲ್ಲವೂ ಬರುತ್ತದೆ, ಯಾರು ತರುತ್ತಾರೆ ಅದೊಂದೂ ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಹಾಗೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ನಾನು ಪುಂಡರೀಕನೊಡನೆ, “ಪುಂಡರೀಕ, ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾಗ ಮುಡಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ವತ್ತರ ಪ್ರಕಾರದ ಅಕ್ಕಿ, ಸೇರಿಗೆ ರೂಪಾಯಿ ನಾಲ್ಕರ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಸಿಮೆಯ ಲೆಕ್ಕ ಕೊಟ್ಟಿದೆಯಾ?” ಎಂದೆಂದಾಗ, “ಹಾಳಾಯ್ತು, ನಿನ್ನ ಲೆಕ್ಕ,” ಎಂದಾತನು ಒಮ್ಮೆ ನಕ್ಕು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು.

ಸಂತೆಗೆ ಹೋದ ಪುಂಡರೀಕನು ಸಂತೆಯ ಈ ಕಡೆಯಿಂದ ಆ ಕಡೆಗೆ ಆ ಕಡೆಯಿಂದ ಈ ಕಡೆಗೆ ಗ್ರಾಹಕರ ನಡುವಿಂದ ಒಂದು ಡಬ್ಬಲ್ ನಡೆಯನ್ನು ಚಡಾಯಿಸಿ, ಕಡೆಗೆ ಸಂತೆಯ ಗೇಟಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತ ಒಬ್ಬಾಕೆಯೊಡನೆ, “ಇದರ ಕ್ರಯವೇನೆ”ಂದು ಕೇಳಿ ಬಿಟ್ಟನು.

ಪಡುವಲಕಾಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತಿ ಆಕೆ, “ಹತ್ತು ಕಾಸು,” ಎಂದಳು. “ಐದು ತಾರಕ್ಕೆ ಕೊಡುವಿಯಾದರೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡು,” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಬೇಡಿದಾಗ ತರಕಾರಿಗಿತ್ತಿ ಮರುಮಾತಿಲ್ಲದೆ ಪಡುವಲಕಾಯನ್ನು ಮಾರಿ ಕೊಂಡೇ ತೀರಿದಳು.

ಆದರೆ, ಐದು ತಾರುಗಳು ಎಂದರೆ ಹತ್ತು ಕಾಸಿನ ಅರ್ಧವಲ್ಲ, ದುಬಾರಿಯೆಂದು ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತು? ಹತ್ತರ ಅರ್ಧ ಐದು ತಾನೆ? ಮನೆ ಸೇರಿದಾಗ ತನಗೆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮರೆಯಲಾರದ ಲೆಕ್ಕದ ಸಾಠ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಪುಂಡರೀಕನಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು.

ಅಂತಹ ಪುಂಡರೀಕನೊಮ್ಮೆ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಠವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ನಕ್ಕೇ ಬಿಟ್ಟನು. ನಗುವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ನಕ್ಕೇ ಬಿಟ್ಟನು. ಎದುರು ಬದಿ ರಾಗಿ ಬರುವ ರೈಲ್ವೆ ಬಂಡಿಗಳು ಒಂದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನೊಳಗೆ ದಾಟಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆಯೆಂಬ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬರೆಸಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ, ತಾನು ಹಿಂದೆ ಅಂತಹ ರೈಲ್ವೆ ಬಂಡಿಗಳು ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದೇ ಹೋಗುತ್ತವೆ, ಸುಟ್ಟು ಮುರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಬರೆದುದನ್ನು ನೆನೆದು ನಕ್ಕು ಬಿಟ್ಟನು. ರೈಲ್ವೆ ಬಂಡಿಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಕಂಬಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡ ಲೆಕ್ಕದ ಕರ್ತನಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ತೊಡಕು ಏನು ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು? ಆದುದರಿಂದ ಪುಂಡರೀಕನು ಆ ಲೆಕ್ಕವನ್ನೇ ಆ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ವರ್ಷ ಕಲಿಸಲಿಲ್ಲವಂತೆ! ಒಂದಾಜೆಗೆ ಐದು ಬಾಳೆ ಹಣ್ಣಾದರೆ, ಐದು ಬಾಳೆ ಹಣ್ಣಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಆಣೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ

ಉತ್ತರ ಕೊಡುವಾಗ ತಪ್ಪಿ ಬೀಳುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ, ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದು ಸುಟ್ಟು ಮುರಿದೋ ಮುರಿದು ಸುಟ್ಟೋ ಬೀಳುವಷ್ಟು ವೇಗದಿಂದ ಬಂಡಿಗಳನ್ನು ನಡೆದೋಡಿಸಿ, ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗಿಸುವಂತಾಗಿ ಮಾಡಿ ರೈಲ್ವೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೈಮೇಲೆ, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆ ರೈಲ್ವೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಓಡಿಸಬೇಕು? ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಲಿಸುವವನಿಗೆ ಏನೋ ಕಲಿಸಬೇಕು; ಕಲಿಯುವವರು ಏನೋ ಕಲಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆಯೇ, ಒಮ್ಮೆ ತಮಾಷೆಗಾಗಿ ಪುಂಡರೀಕನನ್ನು ನಾನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆನು, “ನೀನು ಕಲಿಸುವ ಲೆಕ್ಕ ಏನಾದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವೆ?” ಎಂದು. ಪುಂಡರೀಕನು ಕೆಲ ಹೊತ್ತು ನಿರುತ್ತರವಿದ್ದು, ಮತ್ತೆ ಅಂದನು.

“ಕಳೆದ ವರ್ಷ ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೊನ್ನೆಯಷ್ಟು ಮಾರ್ಕುಗಳಿಗಿಂತ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚು ಸಿಕ್ಕಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಹೇಗೆ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಬೇಂಕಿನಲ್ಲಿ ಚಾಕರಿ ಬೇಡಿದಾಗ, ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆ ಆತನು ಬಿಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು—“ಎಜಂಟನು ಒಳಗೆ ಮಲಗಿದ್ದಾನೆ—ಟೆಜೋರಿಯ ಬೀಗದ ಕೈ ಹೊರಗೆ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ. ಮಾಡಿನ ಹಂಚು ಇದ್ದ ಹಾಗೆ. ಟೆಜೋರಿಯಲ್ಲಿ ಐದು ಸಾವಿರ ಕಾಣೆ, ಯಾರು ಹೊಣೆ?”

ಅದಕ್ಕುತ್ತರ—ಎಜಂಟು ಹೊಣೆ.

“ಏತಕ್ಕೆ?”

“ಒಳಗೆ ಮಲಗಿದ ಎಜಂಟಿನ ಬೀಗದ ಕೈ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬಂತು? ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಕೀಲಿಯಿದೆ, ಮಾಡಿಗೆ ಹಂಚಿದೆ, ಬೀಗದ ಕೈ ಎಜಂಟಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಏಕೆಯಿಲ್ಲ?”

ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ನಾವು ಕೊಟ್ಟ ಉದ್ದದ್ದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾರ್ಕಿನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಪಡೆದು, “ಕಿಟ್ಟು ನಿನಗೆಷ್ಟು ಮಾರ್ಕು?” ಎಂದಾಗ “ರಾಮುವಿಗಿಂತ ಒಂದು ಮಾರ್ಕು ಹೆಚ್ಚು, ಸಾರ್” ಎಂದುತ್ತರ ಕೊಟ್ಟ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಬೇಂಕ್ ಡಿರೆಕ್ಟರರ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೆ?

“ರಾಮು, ನಿನಗೆಷ್ಟು ಮಾರ್ಕು ಬಂತುಕಣೋ” ಎಂದರೆ, “ನೆನಪಿಲ್ಲ ಸಾರ್” ಎಂದುತ್ತರ ಬಂತು.

“ನೆನಪು ಹುಟ್ಟಿಸೋ ರಾಮು! ಎಷ್ಟು ಮಾರ್ಕು ಬಂತು?” ಎಂದು ತಿರುಗಿ ಬಲವಂತ ಮಾಡಿತು.

“ಕಿಟ್ಟುವಿನಿಗಿಂತ ಒಂದು ಕಮ್ಮಿ ಸಾರ್” ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಉತ್ತರ ಬಂದಿತು. ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಆಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನ ಮತಿತ್ವ ಆ ಕಾಲ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಬೇಂಕು ಸರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದಾಗ ತಾನೆ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಎದ್ದು ಬಂದಿತು.

ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಉಹನಾ ಬಲ, ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿ—ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಚ್ಚುಗಟ್ಟಾದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಕ್ರಮದೊಳಗೆ ಬಲಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಅಲ್ಲ ಸಲ್ಲದ—ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಿರದ—ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿರದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತೇವೆ. ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ.”

ಗಣಿತ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯಾಗಲಿದ್ದು, ಹಾಗೆ ಆಗದ ಪುಂಡರೀಕನ ತರಗತಿಯ ಲೊಮ್ಮೆ ಕೊಟ್ಟ ಸಮಸ್ಯೆಗೊಂದು ಅಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಒಬ್ಬನು ಎತ್ತಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಎರಡು ತರದ ಕಾಫಿ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಬೆರಕೆ ಮಾಡಿ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಲಾಭಾಂಶ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಒಬ್ಬಕ್ಕೆ, ಹಾಲಿಗೆ ನೀರನ್ನೋ ನೀರಿಗೆ ಹಾಲನ್ನೋ ಸೇರಿಸಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. “ಆದರೆ ಸಾರ್ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ತಪ್ಪು, ಶುದ್ಧ ಅನ್ಯಾಯ, ಲಾಭ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಅದು ಲಾಭವಲ್ಲ, ಅದು ವಂಚನೆಯ ದ್ರವ್ಯ”, ಎಂದು ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಹೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಪುಂಡರೀಕನು ಒಮ್ಮೆಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆಗೆ ತನ್ನ ಕೋಟಿನ ಜೇಬನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಮುಖದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಆ ಕಡೆಯ ಕಣ್ಣಿನೊಡನೆ ಜೋಲು ಬಿಟ್ಟು, ಕೈಯೊಳಗಿನ ಜೇಡಿನ ತುಂಡನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಚೆಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು “ಎನಪ್ಪಾ, ಕರ್ಕೆರಾ, ಇದು ಲೆಕ್ಕದ ಪಾಠವಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಉಸುರಿದನು. ಮತ್ತೆ,

“ಬರೆದು ಕೊಳ್ಳಿ, ಒಂದು ಬಿಸಿ ನೀರಿರುವ ಸೀಪಾಯಿಯಿಂದ ಆ ಬಿಸಿ ನೀರು ಒಂದು ಕೊಳವೆಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮಿನಿಟಿಗೆ ಇಂತಿಷ್ಟು ವೇಗದಲ್ಲಿ ಹೊರ ಹೋಗುವಾಗ, ಇನ್ನೊಂದು ಕೊಳವೆಯಿಂದ ತಣ್ಣೀರು ಮಿನಿಟಿಗೆ ಇಂತಿಷ್ಟು ವೇಗದಲ್ಲಿ ಒಳ ಬರುವುದಾದರೆ ಸೀಪಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಿಸಿ ನೀರು ಖಾಲಿಯಾಗಿ ತಣ್ಣೀರು ತುಂಬುವುದು?” ಎಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಎದುರಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು.

ತರಗತಿಯ ಕಿಟ್ಟು ಬರೆದುಕೊಂಡ ಸಮಸ್ಯೆ ಮುಗಿದ ಮುನ್ನವೆ, ಎದ್ದು ನಿಂತನು.

“ಸಾರ್, ನಾಳೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ತಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ,

ಸಾರ್,” ಎಂದು ಹೆಲ್ಲುಗಳ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ ಹರಡಿಸಿದನು ಕಿಟ್ಟು.

ಸಮಸ್ಯೆ ಕೊಟ್ಟು ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಅದೇ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು.

“ಎನು ಕಿಟ್ಟು? ಲೆಕ್ಕ ಬರೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆ? ಊಟಕ್ಕೂ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೂ ಎನು ಗಂಟು?” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಗದರಿಸಿದಾಗ, ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಹೆಲ್ಲುಗಳ ಕಿರಣ, ತುಟಗಳ ಒಳಗೆ ಕಡಿದು ಹೋಯಿತು. ಆತನು ಹೌಹಾರಿ, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೀವ್ರ ಮಾಡಿ, ಬೆಂಚಿನಲ್ಲಿ ಕೂತು, ಆ ಕಡೆ ಈ ಕಡೆ ಎನೋ ನೋಡಿ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಎನೋ ಗೀಚಿ ಸುಮ್ಮನಾದನು.

ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಕಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

೫. ಗೇರು ಹಣ್ಣಿನ ಶಿಕಾರಿ

ಆ ಆದಿತ್ಯವಾರ ದಿನ ಸಾಧಾರಣ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪುಂಡರೀಕನೊಡನೆ ತಿರುಗಾಟಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಯಾವ ಯಾವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವೆಂದು ನೆನಗೀಗ ನೆನಪಿರುವುದಿಲ್ಲ ಇಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟಕ್ಕೇನು ಪಲ್ಯವೆಂದರೆ, ನಿಮಗೆ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ, ನಿನ್ನೆಯ ರಾತ್ರಿ ಎನು ಪಲ್ಯ? ನಿನ್ನೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೇನು ಪಲ್ಯ? ನಿನ್ನೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎಂಟು ಗಂಟೆಗೆ ನೀವು ಎಲ್ಲಿದ್ದಿರಿ?—ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೇ? ಇರುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಅಂದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ನಮಗೇನು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಗಳು ನಡೆದು ಹೋದುವೋ ಅವುಗಳ ಉಪಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಮಾತನಾಡಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನೆನಪಿನ ಗುಹೆಗಳಿಂದ ಆಯ್ದು ಹೇಳುವುದು ಅಗತ್ಯವೆಂದೇನೋ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ, ಎಂದೆಂದಿನ ಆದಿತ್ಯವಾರಗಳಂತೆ ಆ ಆದಿತ್ಯವಾರವೂ ಕೂಡ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ದಿನವಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ದೂರದ ಮಾತನಾಡಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಾನು ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ, ನಡೆದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅನುಭವವನ್ನೂ ಮೆದುಳಿನಲ್ಲಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ, ಈ ಚಿಕ್ಕ ತಲೆಯುರುಟು ಸಾಕಾಗಬಹುದೆ? ಮರೆತು ಬಿಡಬೇಕು; ಜೀವನವು ಸುಗಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಸವಿನೆನಪು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಜೀವನವು ಮಧುರವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾನೆಂದು ಸಾಯಂಕಾಲ ತಿರುಗಾಟ ಮಾಡಿ ಹೋದುದು ಕದಿರೆಯ ಗುಡ್ಡೆಯಾಚೆ. ಕದಿರೆಯ ಗುಡ್ಡೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ನೋಡಿದಾಗ ಕೆಳಗೆ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ತೋಟ ಕಂಡುಬಂದುದು ಗೇರು ಮರಗಳದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಕದಿರೆಗೆ

ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ 'ಬಾಳೆಬೈಲು' ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವಿರುವುದರಿಂದ 'ಕದಿರೆ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ಕದಳಿ'ಯೆಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದು—ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕದಿರೆಯ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ (ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿಲ್ಲ) ಬಾಳೆಯ ತೋಟಗಳು ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಚರಿತ್ರಕಾರರೇನೋ ಉದ್ಘಾತದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ, ಅವರು ಅಂತಹ ಸರ್ಕಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಬದಲು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಾರೆಪಿಕ್ಕಾಸುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನೆಲವನ್ನು ಆಗಿದ್ದು—ಕೆಳಕೆಳಗೆ ಭೂಮಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಳೆಗಿಡಗಳ ಬೇರುಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಅವುಗಳ ಇತರ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಬಾಳೆಗಿಡದ ಕೃಷಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಬುಟ್ಟಿಗಿಟ್ಟು ಮೊದಲಾದ ಉಪಕರಣಗಳ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದು ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಬಲವಾದ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಕೊಡುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಅಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟಿವು. ಇಲ್ಲಿ ಬಾಳೆಯ ತೋಟವೀಗ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಬದಲಿಗೆ ಕಾಣುವುದು ಗೇರುಹಣ್ಣಿನ ತೋಟ. ಗೇರಿನ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಎಲೆಗಳೂ ಹೂವುಗಳೂ ಮತ್ತು ಹಣ್ಣುಗಳೂ ಆಗಿತ್ತು.

ಎಪ್ರಿಲ್ ತಿಂಗಳು; ವೈಶಾಖ ಮಾಸ. ಗೇರುಮರಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಕೆಂಪು ಹಳದಿಯೂ ಹಣ್ಣುಗಳು ತೂಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕಿತ್ತು, ಮರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕೂತು ತಿನ್ನ ಬೇಕೆಂಬಾಸೆ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಬಲವಾಗ ತೋಡಗಿತು. ಹಾಗೆ ಮರದಲ್ಲಿ ಕೂತು ಗೇರುಹಣ್ಣಿನ ರುಚಿ ನೋಡುವ ಭಾಗ್ಯವು ಮಂಗಳೂರಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಅವಕಾಶವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದಷ್ಟೆ? ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದೇ ತಡ, ಹುಡುಗರ ಗುಂಪುಗಳು ತೋಟದಿಂದ ತೋಟಕ್ಕೆ ಗೇರುಹಣ್ಣಿನ ಶಿಕಾರಿಗೆ ಹೊರಡುವುದುಂಟು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಗುಂಪಿನವನೊಬ್ಬನು ತೋಟದ ಕಾವಲುಗಾರನಾಗಿ ನಟಿಸಿ, ತೋಟದ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು—ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಬರುವವರನ್ನು ಬರಗೊಡದಂತೆ ಹೆದರಿಸಿ, ಓಡಿಸಿ—ಸ್ವಯಂ ತೋಟದವರೇ ಬಂದೊಡನೆ ಸಿಳ್ಳುಹಾಕಿ ತೋಟದೊಳಗಿದ್ದ ಗುಂಪಿನವರಿಗೆ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತೋಟದ ಕಾವಲುಗಾರನು ಮತ್ತೆ ಓಡಿಸಿಬಂದಾಗ ಶಿಕಾರಿಯ ಹುಡುಗರು ಯಾವ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ, ಯಾವ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಹಾರಿ, ಯಾವ ಬೇಲಿಯೊಳಗಿಂದ ನುಸುಳಿ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದರೆಂಬುದು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಗೊತ್ತು? ಪುಂಡರೀಕನ ಗುಂಪು ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ಕಾವಲುಗಾರನ ಕೈಬೆರಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಾಗ, ಎಲ್ಲವರೂ ಗೋಡೆ ಹಾರಿ

ಮಿಂಚಿಬಿಟ್ಟರೂ, ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯುಟ್ಟ, ಧೋತರದ ಅಂಚು ಮರದ ಕೊಂಬೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ಕಾವಲುಗಾರನ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಾಗ, ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಹಾರಿದ ವೆಟ್ಟಿಗೆ, ಧೋತರಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾವಲುಗಾರ—ಆ ಹೊಲೆಯರ ಹುಡುಗ—ಧಾಂಡಿಗ—ಗೋಡೆಯೀಚೆಗೆ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ತೂಗುವಾಗ—ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯೇಕೆ ಭೀತಿ ಪಡಬೇಕು? “ಎಲಾ ಪೆಟ್ಟಾಯಿತೆ?” ಎಂಬ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನೀಯದ ಕಾವಲುಗಾರನು ಮತ್ತೆ ಕಾಲು ಕುಂಟುತ್ತ ನಡೆದಾಗ—ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಯಾವ ಭಾವನಾ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ರಸದ ತೆಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಕೂತಾಡುವನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕಿತ್ತು. ಆ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ದಿನಸ ಹಾಜರಿಲ್ಲದ ಕಾಳಿದಾಸನಿಗೆ ಮಾತ್ರ.

ನಾವಿಬ್ಬರೂ ತೋಟವನ್ನು ಹೊಕ್ಕೆವು ಮನೆಯ ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ದನ ಮೊಂದು ಹುಲ್ಲು ಮೇಯಲು ಬಂದಾಗ, ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಅದನ್ನು ಓಡಿಸದೆ ಇರುವನು? ಅಂಗಳದ ಒಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ನೆಟ್ಟು ಬೆಳೆಯಿಸಿದ ಗುಲಾಬಿಯ ಗಿಡವಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಇನ್ನೊಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ದೇವರ ಪೂಜೆಗೆ ಬೇಕಾದ ತುಳಸಿಯ ಗಿಡಗಳಿರುವುವಷ್ಟೆ? ದನ ಬಂದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಮೆದ್ದುಹೋಗಬಹುದೆ? ಅದ್ದರಿಂದ ಕದ್ದುತಿನ್ನುವ ದನ ಬಂದರೆ ಛಾಬಿಡುತ್ತೇನೆ, ಅಲ್ಲವೆ? ಕೋವಂಡನೂ ಪುಂಡರೀಕನೂ ತೋಟವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಾಗ ಅವರ ಗ್ರಹಚಾರ ಹೇಗಿರಬಹುದು? ಕಳ್ಳಾಟಿಕೆಯ ದನ ನೆಂಬಂತೆ ಮೆದ್ದು ಓಡಬೇಕೆ? ಮೃಗಶಾಲೆಯ ಸಾಕುಮೃಗಗಳಂತೆ ಹೆದರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮೆದ್ದುಮೆದ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೆ ಸಂಭ್ರಮಣ ಮಾಡಿ ಶಬ್ದೇಂದ್ರಿಯ ಶೂನ್ಯರಾಗಬೇಕೆ? ಅದು ಅವರಿಗಂತೂ ಗೊತ್ತಿರಲಾರದು. ಆದರೆ, ಅವರಿಗಾದ ಶಕುನವು ಒಳ್ಳೆಯದೋ, ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವೋ ತಿಳಿಯದು. ಏತಕ್ಕೆಂದರೆ, ಹಕ್ಕಿಗಳ ಸಾಲು ಎಡದಿಂದ ಬಲಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ಮತ್ತೆ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಎದುರಿಗೇನೆ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಅವುಗಳು ಹಾಗೆ ತಮ್ಮ ಸಂಭ್ರಮಣವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ನಾನೂ ಪುಂಡರೀಕನೂ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಪೊದರುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹಾರಿ, ಮೈಮೇಲಿನ ವಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಮುಳಿಹುಲ್ಲಿನ ತುದಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು, ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಗೇರುಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು, ಅರ್ಧಕ್ಕರ್ಧವೆಂಬಂತೆ ತಿಂದು, ಉಳಿದುದನ್ನು ಅಲ್ಲೆಯೆ ಚೀಸಿ ಬಿಸಿಟ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದವು. ಬಹಳ ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದಾಗ, ವಿಶಾಲವಾದ ತನ್ನ ತಳಿರುಗೋಪುರವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಹಣ್ಣೊಂದನ್ನು ಇಳಿಸಿದ ಫಾರದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತೆವು. ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೂ

ಒಮ್ಮೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊರಳಿಸಿ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾದ ಆ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಅನಾ ಮಧೇಯ ವಿಹಗಗಳು ಮರಗಳ ತಳಿರಡೆಯಿಂದ ಕೂಗಿಡುವುದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸುತ್ತ ಹಣ್ಣು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡೆವು. ಮೆಲ್ಲನೆ ಪುಂಡ ರೀಕನು ಮರವನ್ನೇರಿ ಕೋದಂಡನೊಡನೆ 'ಆ ಹಣ್ಣು', 'ಈ ಹಣ್ಣು' ಎನ್ನುತ್ತ ರುಚಿ ಹೇಳಿ, ತಾನೂ ರುಚಿಸಿ, ನನಗೂ ಕೆಲವನ್ನು ಬಿಸುಟು ಗೇಲಿ ಮಾಡಿದನು. ತಾನು ಕೆಳಬಿಸುಟ ಹಣ್ಣನ್ನು ಕೋದಂಡನು ಬಾಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಡಿದ ಸಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಸರ್ಕಸ್ಸೆಂದನು. ಅಂತಹ ಸರ್ಕಸ್ ಕುಸ್ತಿ ಯನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ, ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ್ದೆ ನೆಂದೂ, ಅದರ ನೆನೆಪು ತನಗೆ ಅದಾಗಲಿ ಮೊದಲನೆ ಬಾರಿ ಆಗುತ್ತದೆಂದೂ ನಕ್ಕು ನುಡಿಯುವಾಗ ಪುಂಡರೀಕನು, —ಕೆಳಸಿಂತ ಕೋದಂಡನು ಹಲ್ಲು ಬಿಟ್ಟು ಬಾಯಿಯಗಲ ಮಾಡಿ ಕಣ್ಣನ್ನು ಆರಳಿಸದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಬೀಳಬೇಕಿತ್ತೇನು? —ಮಧುಮಧುರನಾದ ರುಚಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಈಷತ್ ಸೀತಾಂಕಿತ ಸಕ್ಷ ಬಿಂಬೋದರ ಸದ್ಮರ ವರ್ಣ ವೃಥಕ್ ಬೀಜ ಫಲವೆಂಬುವ ಗೇರು ಹಣ್ಣೇ ಆಲ್ಲವೆ?

ಕೈಗೆ ಮತ್ತೆ ಗೇರುಹಣ್ಣು ತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು, ತನ್ನ ರರ್ಟಿನ ಬದಿ ಮೇಲಕ್ಕೊತ್ತಿ ಕೈರಟ್ಟಿಗೆ ಕೇಯೂರ ಭೂಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಹಾವಿನ ಹಾಗೆ ಕೊಂಬೆಯ ಮೇಲೆ ವೈಚಾಚಿ, ನರ್ತಕಿಯ ಹಾಗೆ ಗಾಳಿಯ ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕುಡಿಬೆರಳ ಕೈಚಾಚಿ, ಚಿಕ್ಕ ಟೊಂಗಿಯೊಂದನ್ನು ಎಡಕೈಯಲ್ಲ ಹಿಡಿದು, ಇನ್ನೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಟೊಂಗಿಯನ್ನು ಒಲಗೈಯಿಂದ ಆಲಗಡಿಸಿ, ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಪುಂಡರೀಕನು ಉರುಳಿಸಿದನು. ಉರುಳಿಸಿದ ಹಣ್ಣು ಗಳು ಕೆಳಗೆ ತರಗಲೆಯ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಸರಸರಕ್ ಎಂದು ಮುಖ ರಾಯಪಾನವಾದೊಡನೆ, ಇಡಿಯ ತೋಟದಲ್ಲಿ ನಾವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರೂ ಇಲ್ಲ ದಿದ್ದಾಗ ಪುಂಡರೀಕನು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಮಗುವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ— ಕೋದಂಡನ ಬಾಯೊಳಗಿನ ಗೇರುಹಣ್ಣು ಜೀರ್ಣವಾಯಿತೆ? ಕೆಳ ಬಿದ್ದು ಹೋಯಿತೆ? ಅಂತರ್ಧಾನವಾಯಿತೆ? ಸಂಶೋಧಕರೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ಆನೆ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಡಕೆ ಮಾಡುವಾಗ ಯಾವ ಕೈಯ ದೀಕ್ಷೆ ಕುಂಬಾರನಿ ಗಿದೆ, ಆ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ತಲೆಯುರುಟಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಇದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

ಏತಕ್ಕೆಂದರೆ, ಮರವೇರಿದ ಪುಂಡರೀಕನು, ಕಿನ್ನರಕಂಠವ ಸ್ವಾಭಾವಿ

ಕತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು; “ಎಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತು? ಅಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತು!” ಎಂದು ಏನೋ ಒಂದು ಉದ್ವಾಮ ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ಮೈಮರೆತನು. ಕೆಳನಿಂತ ಕೋದಂಡನಿಗೆ ಕೋಗಿಲೆಯನ್ನು ಕಾಣುವ ಸೌಭಾಗ್ಯವು ಅಂದಿನ ವರಿಗಾದರೂ ಲಭಿಸಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಹಾಡುವ ಪುಂಡರೀಕನೇ ಕೋಗಿಲೆಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ಭ್ರಮಿಸುವಂತಾಯಿತು.

“ಎಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತು? ಅಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತು!” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಹಾಡುವಾಗ ದೂರದಿಂದೇನೋ ಶಬ್ದಪುಂಟಾಗಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ಯಾರೋ ತರಗಿನ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ನಡೆದುಬರುವಂತೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಆದರೆ, ಗೇರುಹಣ್ಣನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಮರೆತ ನಾನು, ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಶಬ್ದ ಮಾಡುವ ಪುಂಡರೀಕನ ಹುಡುಗಾಟಕೆಯೊಡನೆ ಬೆರೆತೆನು.

“ಏನು ಬಿತ್ತು? ಹೇಗೆ ಬಿತ್ತು?” ಎಂದು ಪಡೆಗಬ್ಬದ ಲಹರಿಗಳನ್ನು ನಾನೂ ಉರುಳಿಸಿದೆನು.

“ಇಂದ್ರವನದ ಹೆಣ್ಣು ಬಿತ್ತು,

ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಹೀಗೆ ಬಿತ್ತು,” ಎಂದು ಕಾವ್ಯಾಲಾಪದ ವೀಚಿಗಳು ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಪುಂಡರೀಕನಿಂದ ಮರಳಿಡುವು. ದೂರದ ತರಗಿನ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ಯಾರೋ ಓಡುತ್ತ ಬರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತ ಬಂತು.

“ಹುಡ್ಡೋ! ಕಳ್ಳು!! ಕಳ್ಳು!!!” ಎಂಬ ಕೂಗೂ ಕೇಳಿಸಿತು.

“ಹಕ್ಕಿ ಹಾರುತಿದೆ, ನೋಡಿದೆಯಾ?” ಎಂಬ ಕಾವ್ಯಾಮೃತದ ಎದುರು “ಬೆಕ್ಕು ಓಡುತಿದೆ, ಕೇಳಿದೆಯಾ?” ಎಂಬ ಸುರಾಮೃತೆಯು ನಿಲ್ಲುವುದೇ?

ಪುಂಡರೀಕನು ಹಾಡುತ್ತ ಹೋದನು.

“ಇಂದ್ರವನದ ಹೆಣ್ಣು ಬಿತ್ತೆ?

ಭೂಮಿಗೊಂದು ಹೆಣ್ಣು ಬಂತೆ?”

ಎಂದು ನಾನು ಮಾರ್ಸುಡಿದೆನು. ತರಗಿನ ರಾಶಿಯ ಅಪ ಸ್ವರವೂ ದಟ್ಟಗಾಯಿತು.

“ಇಂದ್ರವನದ ಹೆಣ್ಣು ಬಂತು,

ಹೆಣ್ಣು ಕೊರಲೆ ಹೊನ್ನು ಬಂತು,

ಬಂತು ಬಂತು ಮುತ್ತು ಬಂತು!”

ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಅನಂಹದ ರೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ಹಾರಿಬಿಟ್ಟನು.

ತರಗಿನ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ಓಡಿಬರುವ ಕೂಗೂ ದಪ್ಪವಾಗುತ್ತ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

“ಬಂದ ಮುತ್ತು ತಪ್ಪಿ ಹೋಯ್ತೆ?”

ತಪ್ಪಿ ಬಂದ ಮುತ್ತು ಹೋಯ್ತೆ?”

ಎಂದು ಹಾನಾ ಕನ್ನಡ ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಟಂಕಸಾಲೆಯ ಕದವನ್ನೇ ತೆರೆದು ಬಿಟ್ಟನು.

ಒಮ್ಮೆಲೆ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಯಿತು.

ತರಗಿನ ರಾಶಿಯ ಮೇಲಿನ ಅಪಸ್ವರವೂ ನಿರ್ನಾಮವಾಯಿತು.

ಪುಂಡರೀಕನ ಕಾವ್ಯಾನ್ವೃತ ಸಾಗರದ ಘೋಷವು ಫಟಕ್ಕನೆ ನಿಂತಿತು.

ಕವಿತೆಯ ರೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ಹಾರಿದ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ದಿಗಿಲು ಉಂಟಾಯಿತು.

ಗೆರಸೊಪ್ಪೆಯ ಜಲಪಾತವು, ನಾಯಗಾರದ ಜಲಪಾತವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗುವುದಾದರೆ, ಯಾವ ದಿಗಿಲು, ಯಾವ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ, ಯಾವ ಹುಚ್ಚು ಜನಗಳಿಗುಂಟಾಗಬಹುದು—ಆ ದಿಗಿಲು, ಆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ, ಆ ಹುಚ್ಚು ಪುಂಡರೀಕನಿಗುಂಟಾಯಿತು. ತನ್ನ ಕತ್ತನ್ನು ಮೇಲ್ಮಾಡಿ, ಕೊಂಬೆಯ ತಳಿಗೊಂಪಿನ ಮಧ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾನೆ ಪುಂಡರೀಕನು!—ಅಲ್ಲಿಯೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ತರಗಿನ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನನ್ನೆ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವ—ತನ್ನ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರುವ ಸೋಮಣ್ಣನನ್ನು!! ಸೋಮಣ್ಣನು ಚಿತ್ರದ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ನಿಂತು ಪುಂಡರೀಕನನ್ನು ನೋಡುವಾಗ, ಪುಂಡರೀಕನು ಸಿಡಿಲು ಬಡೆದ ತಾಳೆಯಂತೆ ನಿರ್ಜೀವವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದನು.

“ನಿಮ್ಮ ತೋಟವೇ ಇದು?” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನೇ ಮತ್ತೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ ಉಸಿರನ್ನೆಳೆದುಕೊಂಡನು.

“ಹೌದು, ಸಾರ್, ಬನ್ನಿ, ಸಾರ್, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಚಾವಡಿಯಿದೆ. ಒಳ್ಳೆ ಹಣ್ಣನ್ನು ತೆಗೆಯಿಸುತ್ತೇನೆ,” ಎಂದು ಸೋಮಣ್ಣನು ಪುತ್ಥಳಿಯ ಗೊಂಬೆಯಾಗಿ ಉಪಚಾರಮಾಡಿದನು.

ಪುಂಡರೀಕನು ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬಂದನು. ನಾವು ಮತ್ತೆ ಚಾವಡಿಗೆ ನಡೆದೆವು. ಸೋಮಣ್ಣನೊಡನೆ ಪುಂಡರೀಕನು ತುಂಬಾ ಪ್ರಸ್ತಾವ ತೆಗೆದು ಮಾತನಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದನು.

ಮನೆಗೆ ಹಿಂತೆರಳುವಾಗ, “ಅದು ಅವನ ಓದುಚಾವಡಿ. ಗ್ರಾಂಚಾವಡಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗಿತ್ತು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದೆನು.

“ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಇಂದೇ ಕಲಿತುಕೊಂಡೆ ಕೋದಂಡಾ,” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ನಸುನಕ್ಕನು.

೬. ಕನ್ನಡಿಗರಡಿಯಾಳು

ವಾನರಸರಸ್ವತಿಯು ಪ್ರಶಸ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ‘ಅರೆರನ್ನ ನೆಂಬ ಕವಿಸಾರ್ವಭೌಮನಿಗೆ ‘ಕನ್ನಡಿಗರಡಿಯಾಳು’ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ಕೋದಂಡನಿಗೊಂದು ಭ್ರಮೆ ಹಿಡಿದಿದೆ. ‘ಕನ್ನಡಿಗರಡಿಯಾಳು’ ಎಂದು ಆ ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರೀ ಬಿರುದು ಅರೆರನ್ನನಿಗೆ ಸಮಂಜಸವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕವಿಸಂಘದ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ, ಕವಿಸಂಘವು ಜಾಂಬವನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಸಮುದ್ರದಡೆಗೆ ಮುನ್ನಡೆದು ಅಲ್ಲಿ ಸೇವೆಯ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗ ಪುಂಡರೀಕನು ತನ್ನ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ ಯಾವ ಸೇವೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು, ಎಂಬುದನ್ನು ಇಂದಿನ ದಿವಸ ಆಲೋಚಿಸುವಾಗ, ಆ ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರೀ ಆತನಿಗೆನೇ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಘಂಟಾಘೋಷವಾಗಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬೇಂಡ್ ಬೊಬ್ಬೆಯಾಗಿ ಇಗರ್ಜಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ತಿತ್ತಿ ಚಿರಿಚಿರಿಯಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಡಂಗುರ ಹೊಮ್ಮಿಸಬಹುದು. ಪುಂಡರೀಕನು ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಗರಡಿನಿದೈಯನ್ನು ಕಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಅರೆರನ್ನನು ಮಾಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಪಣತೊಡಬಹುದು. (‘ಕಂಡಿತವಾಗಿ’ ಎಂದೆನೆ? ಹೌದು ‘ಖಂಡಿತವಾಗಿ’ ಅಂದರೆ, ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳಿಲ್ಲದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಾಣದಿಂದಲೇ ಮೊದಲಾಗುವ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಶಬ್ದವೆಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? -- ಎಂದು ಪ್ರಾಕ್ತನ ವಿದ್ಯಾವಿಮರ್ಶಕರು ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಒತ್ತಿದಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಾಗದ ಹರಿಯುವುದನ್ನು ವಾಗ, ಕೋದಂಡನು ಹಾಗೆ ಕಾಗದದ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಲು ಬಿಡನು ಎಂಬುದಿಂತಿಷ್ಟೇ, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉತ್ತರವೇ ಬಹುದು.) ಆದ್ದರಿಂದ, ಆತನೇಕೆ ‘ಕನ್ನಡಿ-ಗರಡಿಯಾಳು’ ಆಗಬಾರದು?

ತಿಂಗಳೂರಿನ ಮಾಂಬಿಗುರು ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಆತನನ್ನು ಕಾಣಲು ಪುಂಡರೀಕನು ಆತನಿದ್ದ ತಾವಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಮಾಂಬಿಗುರು ತನಗೆ

ಸುಂದೋಪಸುಂದರ ಹಾಗೂ ಗಣಾಂಗಣದವರ ತಾಬೀತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆ ಸಿಗದೆ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಮಾಂಬಿಗುರುವಿನ ದರ್ಶನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದು ಪುಂಡರೀಕನು, 'ಸಾಯಲಿ!' ಅನ್ನದೆ—ಊಟದ ಸಮಯವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಂಬಿಗುರು ಕೂತಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅವರಿಂದ ಆಸನದ ಉಪಚಾರವನ್ನೂ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಒಗ್ಗರಣೆ ಹಾಕಿದ ಮಜ್ಜಿಗೆಯ ವಾನಕವನ್ನೂ ಪಡೆದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಮಾಂಬಿಗುರುವಿಗೆ ಭಾಷಣದ ಬದಲು ನಿರ್ಭಾಷಣದ ಗೌರವವನ್ನು ಕವಿಸಂಘದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಬಂದವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ರಾಮನವಮಿ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಏರ್ಪಡಿಸಿ, ಉತ್ಸವದ ದಿನಗಳು ನಡೆದಂತೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ರೀತಿನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಾಟನೆ, ವರ್ಗಾವರ್ಗಿ, ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿನ ವಿಲೆವಾರಿ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಜೈದುಕೊಳ್ಳಿಸಿ, ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳನಂತರ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಹೊಗಳಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪುಂಡರೀಕನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಒಂದೊಂದು ಗರಡಿಸಾಧನೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಸಾವಿರದೊಂಬೈನೂರ—ನೆಯ ರಾಮನವಮಿ ಉತ್ಸವದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುಂಡರೀಕನ ಡೇರೆಯಲ್ಲಿ ಅಯಾಚಿತವಾಗಿಯೇ ತುಂಬಾ ಸಾಹಿತ್ಯಸೇವಕರು ಬಂದು ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕನ್ನಡದ ಪುನರುತ್ಥಾನವಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿ ಹರಡುವಂತಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಹೆಬ್ಬಯಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವಕರೆಲ್ಲರೂ ಪುಂಡರೀಕನೊಡನೆ ಸೊಂಟಕಟ್ಟಿ ಅಳಿಲ ಸೇವೆಗೆ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವಕರಿಗೆ ಅವರವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಪುಂಡರೀಕನು ಅವರಿಗೆ ಗೌರವ ಸೂತ್ರಧಾರನಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನು. ರಂಗಭೂಮಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಆ ಸಾಹಿತ್ಯಭಕ್ತರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಪುಂಡರೀಕನ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಿಂದರೆ,—ಪ್ರತಿದಿನ ಉತ್ಸವದ ಮೊದಲು, ಮೂರುನಾಲ್ಕು ತಾಸು ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಉತ್ಸವದ ಠಾವಿಗೆ ಬಂದು ಒಂದೇ ಒಂದು ಕಾಗೆಯನ್ನೂದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣದೆ—ಕಾಗೆಯೆಂದೆನೆ?—ಸಮಾಪದ ಕಾಫಿಭವನವನ್ನು ಹೊಕ್ಕುಬಾಯಾರಿಕೆಗೆ ಕುಡಿದುಬಂದು—ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಿಸಿ, ತೆರೆದು—ಕಸವನ್ನು ಗುಡಿಯಿಸಿ (ವ್ಯಾಕರಣದೋಷ ವಿರಬಹುದು) ಗುಡಿಸಿ-- ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಇತ್ತಿಂದತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತ ಮತ್ತೆ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳ

ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ— ಅಲ್ಲಿಯ ಬೆಂಚಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಲ್ಕು ನಿಮಿಷ ಒರಗಿ ಮತ್ತೆ ಎದ್ದು, ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಎದುರು ಟೇಬಲಿನ ಮೇಲೆ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತರಿಸಿ ಹಾಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೂವಿನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ತಾನೆ ಆಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರ ನಾಯಕತ್ವಕ್ಕೆ ಪುಂಡರೀಕನು ಸೂತ್ರಧಾರಿಯಾದರೂ ಉತ್ಸವವು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ನಾಟಕದ ತಯಾರಿಯನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಸೇವಕರು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಎಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ಎಷ್ಟೋ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಹೆಸರು ಹೊಂದಿರಾಗಿದ್ದರು. ನಾಟಕಕ್ಕೆ ನಿಯಮಿತವಾದ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಇಬ್ಬರು ಉದ್ವಾಮ ಪಂಡಿತರ ಭಾಷಣಗಳಿದ್ದವು. ಮೊದಲನೆಯವರ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವಾಗ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟು ಸೇರಿದರು. ಆದರೆ, ನಾಯಕಿಯ ಪಾತ್ರಧಾರಿ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಆಲೋಚನೆಯಾದನಂತರ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಮಲ್ಲಿಯು ನಾಯಕಿಯಾಗುವುದೆಂದು ನಿರ್ಧಾರವಾಯಿತು. ಮಲ್ಲಿಯು ನಾಯಕಿಯಾಗುವುದಾದರೆ, ವಾಸು ನಾಯಕನಾಗುವುದು ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾದಪ್ಪನ ನಾಯಕತ್ವಕ್ಕೆ ತೀರ್ಮಾನವಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಇಷ್ಟಾಗುವಾಗ ಪ್ರಥಮ ಭಾಷಣವು ಕೊನೆಗಂಡಿತು. ಪುಂಡರೀಕನು ನಟರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, “ಎನು! ಎನಾಯ್ತು?” ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದನು. “ಎನಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ,” ಎಂಬ ಸಮೋಪಲೇಪಿ ಉತ್ತರವು ಆತನಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಎರಡನೆಯ ಭಾಷಣವು ಮುಗಿಯುವುದರೊಡನೆ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕಿತ್ತು. ನಾಯಕಿಯು ಬಣ್ಣವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ, ಮೊಲೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಕೂದಲ ಟೊಪ್ಪಿಯನ್ನು ತಲೆಗಿಟ್ಟು, ಕೆಂಪಗಿನ ಸೀರೆಯನ್ನುಟ್ಟು, ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತುಟಿಗಳಿಗೆ ರಂಗು ಬಳಿಯುವಾಗ ಬಂದೇ ಬಂದನು ರಾಘು—ನಾಯಕಿಯ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪಾತ್ರಧಾರಿ. ಗಾಂಧಿಟೋಪಿಯನ್ನು ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಸುಟು, ಕೋಟನ್ನು ತೆಗೆದು ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಸುಟು, ಬಿಳಿಯ ಹುಡಿಯನ್ನು ನೀರಿನೊಡನೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಲಸುವಾಗ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖವಿಟ್ಟು ಹಲ್ಲುಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೋ ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಕಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಹೌಹಾರಿದನು ರಾಘು. ಆಗ ಬಿಸಿ ನೀರಿನ ಗುಟುಕಾ

ಯಿತು. ಉಟ್ಟ ಸೀರೆಯನ್ನು ಕಳಚುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಲ್ಲಿ; ಒಮ್ಮೆ ಕಳಚಿದ ಸೀರೆಯನ್ನು ತಾನು ಉಡಲಾರೆನೆಂದು ರಾಘು. ಸಾಯಿಕೆಯು ಬೇರೆ ಯಾಗುವುದಾದರೆ ಮಾದಪ್ಪನು ಹೊರಗೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಎರಡನೆ ಭಾಷಣವೂ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂತು. ಪುಂಡರೀಕನು ಅತ್ತಿತ್ತ-ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ-ಫರದೆಯ ಹಿಂದೆ, ನೆನಪಿರಲಿ, ಅಲೆದಾಡುತ್ತ ಫಕ್ಕನೆ ತೆರೆಯ ಈ ಕಡೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಬಳಿ ನಡೆದು, “ಸ್ವಾಮಿ, ಬಹಳ ತೊಂದರೆಗಿಟ್ಟಿದೆ, ನಿಮ್ಮ ಮುಕ್ತಾಯಭಾಷಣವನ್ನು ನಾವು ಹೇಳುವ ತನಕ ಮುಕ್ತಾಯ ಮಾಡಬೇಡಿ,” ಎಂದು ಅವರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಸುಗುಟ್ಟಿದನು. ಆದರೆ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ತಮ್ಮ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮೊದಲೆ ಮುಗಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತು? ಭಾಷಣಕ್ಕೂ ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಮಧ್ಯೆನಿಂತ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಎಂದಾದರೂ ಜೀಷವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿಯೆ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಗೊತ್ತಲ್ಲದೆ—ಸೂತ್ರಧಾರಿ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತು?

ಪುಂಡರೀಕನು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಒಳಗೆ ಬಂದು, “ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ. ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳು ವೇಷಧಾರಿಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ವೇಷಧಾರಿಗಳು ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದು ನಾಟಕವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಂದೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇನೆ,” ಎಂದು ಜವಾಬುದಾರಿ ಮಾತನ್ನು—ಶಾಲೆಯ ಉಪಾಧಾಯನು ತರಗತಿಯ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಉಡಾಯಿಸುವ ಹಾಗೆ—ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಮಲ್ಲಿಯ ಮುಖ ಕೆಂಪಗಾಯಿತು. ಮಾದಪ್ಪನ ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಕ್ಕಿತು.

“ಯಾರು ನೀನು ನಮಗೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ?” ಎಂದು ಎಲ್ಲವರೂ ಪುಂಡರೀಕನನ್ನು ಗದರಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಪಾಪದ ಪುಂಡರೀಕನು ಚಕಿತನಾಗಿ ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿದನು. ಆತನು ಪಿಟ್ಟೆಂದು ಮಾತನಾಡುವುದರೊಳಗೆ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವೆ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿತು.

“ನಾಟಕದ ಅಂತ್ಯದ ವರೆಗೆ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಜವಾಬುದಾರಿ ನಮ್ಮದು,” ಎಂದು ಮಲ್ಲಿ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಪುಂಡರೀಕನು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಟಕದ ಸಿದ್ಧತೆಯ ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕೂತುಬಿಟ್ಟನು.

ಫರದೆಯ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಮಲ್ಲಿಯು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಎದುರಿಗ ಹಾರುವಾಗ, ಅದೇ ತಾನೇ ಮುಕ್ತಾಯಭಾಷಣಕ್ಕಾಗಿ, ಕೃತಜ್ಞತಾಸಮರ್ಪಣೆಗಾಗಿ ಎದ್ದುನಿಂತ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ತಮ್ಮ ಆಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಭಾಂಗಣಕ್ಕೆ

ಇಳಿದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಕೊನೆಭಾಷಣ ತಮ್ಮ ಉತ್ಸುಕತೆಯನ್ನು ಭಂಗಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂದು, ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ನೆರೆದ ಜನರ ಸ್ತೋಮವು ಕೈಕೈ ಚಪ್ಪಾಳೆ ಹೊಡೆದು ನಾಟಕದ ಪ್ರಾರಂಭವು ಶಿಸ್ತಿನ ಭಂಗವಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಗಿದೆಯೆಂದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿತು. 'ಜನ ಮರುಳೋ? ಜಾತ್ರೆ ಮರುಳೋ?' ಎಂಬ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಗಾದೆ ಪುಂಡರೀಕನಂತವರಿಗೆ ಅರಿವಾಗ ಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಎರಡು ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿನ್ನೆಗಿಂತ ಈ ಹೊತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರ ಹೆಚ್ಚಿದ ಸಭಿಕರಿಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕೆ? ಸಭಿಕರಿಗೆ ಬೇಕು ವಿನೋದ; ನಾಟಕ. ಯಾರಿಗೆ ಭಾಷಣವು ಬೇಕಾಗಿದೆ?

ಮಲ್ಲಿಯೊಡನೆ ಜಗ್ಗನೂ ಬಂದನು. ಜಗ್ಗನೊಡನೆ ಮಾದಪ್ಪನೂ ಬಂದನು. ವೇಷಧಾರಿಗಳು ಕಥಾನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ರಂಗ ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು ನೆರೆದ ಸಭಿಕರನ್ನು ಆನಂದಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಓಲಾಡಿಸಿ, ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಾಡಿಸಿ, ವಿಚಾರದಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿಸಿ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿಸಿ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರು. ನಾಟಕದ ಹೆಸರೇನೋ 'ಯಮನ ಸೋಲು.' ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಮನು ಏಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ? ಸಾವಿತ್ರೀ ಸತ್ಯವಾನರೇಕೆ ಕಾಣೆ? ಎಂದು ಯಾರಿಗೂ ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ಕಥಾ ನಾಯಕನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಯಮನಿಗೆ ಮುಂಜಿಕಟ್ಟಿ ಬಂದಷ್ಟು ಸಾಹಸಿಯೇನೋ ಅಹುದು; ಆದರೆ ಆ ನಾಟಕದಷ್ಟು ಕೃತಕೃತ್ಯವಾದ ನಾಟಕ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಎಂದೂ ಆಗಿಲ್ಲ; ಮುಂದೆ ಎಂದೂ ಆಗದು. ನಾಟಕದ ಅಂತ್ಯದೊಡನೆ ಮಲ್ಲಿ, ಜಗ್ಗ, ಮಾದಪ್ಪ ಎಲ್ಲವರೂ ಪುಂಡರೀಕನನ್ನು ಬಳಸಿನಿಂತು, "ಈ ನಾಟಕದ ಹೆಸರು 'ಪುಂಡರೀಕನ ಗೆಲುವು!'" ಎಂದು ಕೂಗಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಜಗ್ಗನು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹಸ್ತಲಾಘವ ವನ್ನಿತ್ತನು.

ಮುಕ್ತಾಯಭಾಷಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡದೆ, ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸಲಿಕ್ಕಾಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮರುದಿನ ವರ್ತಮಾನವೆಲ್ಲವನ್ನು ಕೇಳಿ, ತಾನು ಆಸನವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ವೇಷಧಾರಿಗಳೊಡನೆ ವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ಕುಣಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತೇನೋ ಎಂದು ನಕ್ಕು ನುಡಿದಾಗ—ಮಲ್ಲಿಯೂ, ಜಗ್ಗನೂ, ಮಾದಪ್ಪನೂ, "ನಾವು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡದೆ ಘರದೆಯು

ನ್ನೇರಿಸದೆ ನಾಟಕವನ್ನು ಆಡಿಬಿಟ್ಟಿವೇ?—ಶಾಂತಂ ಪಾಪಂ! ಶಾಂತಂ ಪಾಪಂ!” ಎಂದು ಕಿವಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರು—ಕಣ್ಣು ಮಲಗಿಸಿಬಿಟ್ಟರು.

೭. ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರು

ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೀಗ ನನ್ನಿಂದ ದೂರಕ್ಕೆ ಸರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಉದ್ದವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಶಾಲವಾದ ಮೈದಾನಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿ, ನನ್ನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸುವವರು, ನನ್ನ ಟೊಪ್ಪಿಯ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣವನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ನುಸುಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇಕೆ ಹೀಗಾಗುತ್ತದೆಂಬುದು. ನನಗೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಉಪವಾಸವ್ರತವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಜೀವನ ಮೃತ್ಯುಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ತೂಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಲಿನ್‌ಲಿತ್‌ಗೋ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೂ ಅಂತಹ ಬಗೆಹರಿಯಲಾರದ ಸಮಸ್ಯೆ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮೂರ ಕ್ಲಬ್‌ಬಿನವರು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಬೆಳಗಾಗುವ ವರೆಗೆ ಇಸ್ಪೀಟು ಆಡಿ, ಇನ್ನೂ ಇಸ್ಪೀಟು ಆಡುತ್ತ ಇದ್ದವರು,—ಆಗಲೆ ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯಬೇಕಾದರೆ, ಬೆಳಗಿನ ಹಲ್ಲುಜ್ಜಿ ಮುಖ ಪ್ರಕ್ಷಾಲನ ಮಾಡಿಕೊಂಡೇ ಆಗಬೇಕೆ, ಹಲ್ಲುಜ್ಜದೆ ಕಾಫಿ ಕುಡಿದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗದಿರಬಹುದೇ?—ಎಂಬ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಲು ಕಷ್ಟವಾಗುವಷ್ಟು ಜಟಿಲವೆಂದು ಎಣಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಇದು ಕೂಡ ಅಷ್ಟೆ ಜಟಿಲವಾಗಿದ್ದ ಸಮಸ್ಯೆ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ನನಗುಂಟಾದಂದಿನಿಂದ ಅವರು ನನ್ನಿಂದ ಒಂದು ಫರ್ಲಾಂಗು ದೂರವಿರಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಾದರೆ, ಒಂದು ಮೈಲಿನಷ್ಟು ಆಚೆ ನಡೆದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವರ ಬದಿಯಾಗಿಯೆ ಏನೋ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶ್ಲೋಕವನ್ನೋ ಸಿನೇಮದ ಹಾಡನ್ನೋ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನುಡಿಯುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಹೀಗಿದ್ದು ಸಮಸ್ಯೆ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿಯೆ ಉಳಿದಿದೆ. ಕಡೆವರೆಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯಬಹುದು.

ನಾನು ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಸಂಘದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೋ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ಏಕಮಾತ್ರ ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೋ ಅನೇಕರ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದೆನು. ಮಂಗಳೂರಿನ ಅತ್ಯುಚ್ಚಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿ ವಾಗ್ಮಿ ನಾರಣಪ್ಪನೂ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ನನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೋದಂಡನು ಆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ

ಮರಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ, ಈ ಪರಿಚಯ ಹಲವು ಸಮಯದ ವರೆಗೆ ನಡೆದು ಬಂದು, ಅದರನಂತರ ಏನಾಯಿತೋ, ಏನು ನಡೆಯಿತೋ, ಸರಿಯಾದ ಸಂಗತಿಯು ನೆನಪಿಲ್ಲ---ನಾನೇ ನಾರ್ಣಪ್ಪನಿಗೆ ಮೊದಲು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು; ನಾರ್ಣಪ್ಪನು ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮರಳಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಗೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಇಂದಿನ ದಿವಸಕ್ಕೂ ಕೋದಂಡ ನಾರ್ಣಪ್ಪರ ಪರಿಚಯವು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ನಮಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ತರದ ಸ್ನೇಹಿತರು ಮಾತ್ರ ನನ್ನಿಂದ ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಲ ನಾರ್ಣಪ್ಪನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದಾಗ, ಆತನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಆತನ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳನ್ನೂ ಅವನಿರುವ ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಕೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ. ಹಾಗೆಂದು ಈ ವಿಚಾರಗಳೊಡನೆ ಆತನ ಉದ್ಯೋಗವೇನೆಂದು ಕೇಳಲಾರೆನು. ಏತಕ್ಕೆಂದರೆ, ಆತನ ಉದ್ಯೋಗವು ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ದೀಪದ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡುವುದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ಯಾರೋ ಹೇಳಿದಂತೆ ನೆನಪಿದೆ. ಆದರೆ, ಅಂತಹವರಿಂದಲೇ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹದ ಕಾರ್ಯವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆಗುತ್ತದಲ್ಲದೆ, ಏನೋ ಒಂದು ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದು ಬಿಡುಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಘವನ್ನು ಈ ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕಂಡಿತ. ಶಾಲೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದು ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಸಂಜೆಯ ತನಕ ಹುಡುಗರೊಡನೆ ಹುಡುಗನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವವರು ಏನು ಮಹಾ ಮಾಡಲಾಪರು? ನೀವೇ ಆಲೋಚಿಸಿ. ಶಾಲಾ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮಾನಸಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೂ, ಅವರು ಕಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮಾನಸಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಂತರವಿರಲಾರದು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ. ಆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನು ಶಾಲೆಗೆ ಹೊರಡುವ ಮುಂಚೆ ಗಂಜಿಯೂಟ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಡುವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಟ್ಟಿಯೂಟ, ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ಫಲಾಹಾರ, ರಾತ್ರಿಯೊಂದು ಊಟ ಹೀಗೆ ಕ್ರಮವನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುವಿರಿ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಹುಡುಗರೊಡನೆ ಓಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಊಟವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಓಡುವನು. ಮನೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯಂತೂ ಆತನು ಯಾರಿಗೂ—ಕಿರಿಯರಿಗೂ, ಹೆಂಡತಿಗೂ, ಮಕ್ಕಳಿಗೂ—ಒಬ್ಬ ಶಾಲೆಯ ಹುಡುಗನಂತೆ ಎಮೆಚೂರ್-ಅಪ್ಪೆ! ವಕೀಲಿ ವೃತ್ತಿಯವರಾಗಲಿ, ಡಾಕ್ಟರ್ ವೃತ್ತಿಯವರಾಗಲಿ, ಅಂಗಡಿ-ವೃತ್ತಿಯವರಾಗಲಿ—ಎಲ್ಲವರು ಬಿಡು

ೂತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಎಷ್ಟೆಂದರೆ ಅಷ್ಟೆ! ಆದರೆ, ಹಾಗೆಂದು ನಾನು
ಸುರನ್ನೂ ತೆಳುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಕೆಲವರನ್ನು ಕಂಡಿರುವೆನು, ವಿರಾಮ
ಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಣನ್ನೂ, ಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿರಾಮವನ್ನೂ ಬಲ್ಲವರನ್ನು. ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ
ಡೆಯನ್ನೂ, ಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಕಾಣುವವರನ್ನು.

ನಾರ್ಣಪ್ಪನನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸವಿಾಪದಲ್ಲಿಯೆ ಇರುವ ಕಾಫಿಭವನಕ್ಕೆ
ಂಡೊಯ್ದು, ಬೆಲ್ಲದ ಕಾಫಿಯನ್ನು ಕುಡಿಯಿಸಿ, 'ಇದು ಸಕ್ಕರೆ ಕಾಫಿ,
ನ್ನಾಗಿದೆ'ಯೆಂದು ಅವನಿಂದ ಉದ್ಗಾರವನ್ನು ತೆಗೆಯಿಸಿ—ಅವನ ಸ್ನೇಹ
ನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಈ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು
ಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬರುವ ಸಲವೇ ನಾರ್ಣಪ್ಪನು
ಕ್ಕಿದಾಗ, ಕೈಗೂಡಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ. ಕೈಗೂಡಿಸಿ, ದೂರ ಸರಿಯುವ ಸ್ನೇ
ತರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಮೇಜಿನೆದುರು ಆ
ಹಿತರೇ ಇರುವುದಾದರೆ ಹೇಗೆ? ಒಳಿತೆ- ಎತಕ್ಕೆಂದರೆ, ಸ್ನೇಹವೆಂಬುದು
ಣ್ಣೆಯನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ಕಾಫಿಭವನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವಂತಹುದು ಎಣ್ಣೆಯ
ಡಿಗಳು, ತುಪ್ಪದ ವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಸಿಹಿ ತಿಂಡಿಗಳು ಅಲ್ಲವೆ? ನಾರ್ಣಪ್ಪನೆ!
ನಾವಾಗ ನನ್ನನ್ನು ಸಂಧಿಸುವಿ? ನೀನು ವಾಗ್ಮಿಯಾಗಿ, ಅಲಿಸುವ ಸಹ
ರು ಜನರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಬೇಡವಾದ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ
ರಿಸಿದ್ದೆಯೆ? ತುಂತುರು ತುಂತುರು ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೀನು ನನ್ನಿಂದ
ಳುವಿಯೆ?

ಸ್ನೇಹವೆಂಬುದು ಎಣ್ಣೆಯನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಹಜ, ಅದು ಎಣ್ಣೆಯ ಹಾಗೆ
ಗೆ ಸವರಿರುತ್ತದೆ. ಸೀಗೆಯಿಂದಲೂ ಅದು ಹೋಗಲಾರದು. ಸೀಗೆಯ
ಯೋಗವಾದೊಡನೆ, ಎಣ್ಣೆಯು ರೋಮಕೂಪಗಳಿಂದ ಸ್ನಾಯುಗಳನ್ನು
ರುತ್ತದೆಯೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮಾತು ಅಕ್ಷರಶಃ ನಿಜವಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ವರ್ಷ
ಳ ಹಿಂದೆ, ನಾನೊಬ್ಬ ಹೊಸ ಗೆಳೆಯನನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದೆ. ಅವನ ನೆನಪು
ಂದಿನ ದಿನಸಕ್ಕೂ ನನ್ನ ಸ್ನಾಯುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊತುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅವನ
ಪವಿತ್ರಾಸವು ನೆನಪಿನ ಗುಹೆಯಿಂದ ಹೊಂಚು ಹಾಕಿ, ಹೊರಗೆ ಇಣಕು
ದೆ. ತಲೆಗೊಂದು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಬೈರಾಸನ್ನು ಸುತ್ತಿ, ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ
ಳಿಯಿಸಿ, ಒಂದು ದೂರಗು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೂತಿದ್ದವನನ್ನು ಕಂಡಾಗ ನನ
ಬ್ಬ ಹೊಸ ಗೆಳೆಯ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದನು. ಪಟ್ಟಣದ ಬೇಸರದಿಂದ ತಪ್ಪಿ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ
ಜವಾರ್ಗವಾಗಿ ನಡೆದು, ನಂತರ ಗದ್ದೆಯ ಹುಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕದಿ

ರಿಯ ಗುಡ್ಡೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಮರವೊಂದರ ಶ್ಯಾಮಶೀತಲ ಛಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದವನು ನನಗೆ ಚಿರಕಾಲವುಳಿದು ಬರುವ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗುವನು ಎಂದು ನಾನು ಆಗ ತಿಳಿದಿರಬಹುದೆ? ಎಷ್ಟೋ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ತಿರುಗಾಡಿದ್ದೇನೆ. ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಂದ ಹೊರ ಬರುವಾಗಲಷ್ಟೆ ಗಂಧದ ಸಾಬೂನಿನಿಂದ ಮುಖ ತೊಳೆದು ಜೊತೆ ಸೇರಿದ ಸ್ನೇಹಿತರಿದ್ದಾರೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಹೊತ್ತು ಊಟಮುಗಿಸಿ, ತುಪ್ಪದ ಕಣವೊಂದನ್ನು ತಮ್ಮ ಮೀಸೆಯ ತುದಿಗೆ ಸವರಿ ದೊಲತ್ತುಮಾಡುವ ಸ್ನೇಹಿತರಿದ್ದಾರೆ. “ಮೊನ್ನೆ ಕೊಂಡ ಮೂರಾಣೆ ಕೊಡಲಿದೆ, ಇನ್ನು ಒಂದಾಣೆ ಕೊಡು, ಕೂಡಿಸಿ ನಾಲಾಣೆ ವಾವಲಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನೀನುಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ನೆನಪು ಹುಟ್ಟಿಸು!” ಎಂದು ಹೇಳುವ ಸ್ನೇಹಿತರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ನನಗಂದು ಲಾಭವಾದ ಸ್ನೇಹಿತನು ನನ್ನ ಪರಮ ಭಾಗ್ಯದಿಂದಲೆ ಸಿಕ್ಕಿದವನು. ಆತನು ಬರೇ ಒಂದು ಸಲ ಮಾತ್ರ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟು— ಇಂದಿನ ದಿವಸಕ್ಕೂ ನನ್ನನ್ನು ಕೇವಲಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆಂಬುದೇ ದುಃಖದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೂತಿದ್ದೆ. ಕೈಯಲ್ಲೇನೋ ಪುಸ್ತಕವಿತ್ತು. ನೆರಳು ಕೂತ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆಲ್ಲ ಹಾಸಿತ್ತು. ಹಕ್ಕಿಗಳ ಕೂಗಾಗಲಿ ಗಾಯನವಾಗಲಿ ಸುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ದೂರದ ಸಾಗರ ನೀಲವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಬದಿಯ ಮರಗಿಡ ನೆಟ್ಟಗಾಗಿಯೇ ನಿಂತಿತ್ತು.

“ಗಂಟೆಯೆಷ್ಟಾಯಿತು, ಸ್ವಾಮಿ?” ಎಂದವನು ಮಾತು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದನೆ.

“ಏನೋ! ತಿಳಿಯದು. ಆರಾಗಿರಬಹುದು,” ಎಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತಾಗ ಆತನಿಗೇಕೆ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ಬೇಸರಪಟ್ಟನು. ಅದರ ನಂತರ ಅವನ ಊರು, ಅವನ ಉದ್ಯೋಗ, ಅವನ ಕ್ಷೇಮಾಚಾರ—ಇವುಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕೇಳಿದೆನು. “ನಾನು ಪರವೂರವನು, ಹೆಸರು ಚಂಡ್ಯ. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಾಗುವಳಿಯಿದೆ. ಮದ್ದಿಗಾಗಿ ಡಾಕ್ಟರ್ ಅಡಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಬಂದವನು,” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಸಾಯಂಕಾಲವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ನಾನಾರೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಹೇಳಿದ ನಂತರ “ಸ್ವಾಮಿ, ಒಂದೆರಡಾಣೆ ಇದ್ದರೆ ಕೊಡುತ್ತೀರಾ? ನಾನಿಂದು ಉಪವಾಸ,” ಎಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನೆಲ್ಲ ಹತ್ತಿಗಿಂತ ಹಗುರಗೈದನು ಆತನು.

“ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಎರಡಾಣೆಯಿದೆ, ನೋಡು. ಆದರೆ ನನಗೆ ಕಾಲ್ನೋವು ಇದೆ. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಸಿಟಿ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂತು ಹೋಗಬೇಕೆಂದಿರು ವೆನು,” ಎಂದೇ ನನ್ನ ಖಂಡತುಂಡವಾದ ಉತ್ತರ ಬಂದರೂ ಆತನಿಗೆ ಅದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ದೂರದ ಸಾಗರವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಶೂನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು, ಮತ್ತೇನನ್ನೋ ನನ್ನೊಡನೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ದನು. ಕತ್ತಲು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ನಾನು ಮತ್ತೆ ಎದ್ದು ನಿಂತೆನು.

“ಸ್ವಾಮಿ, ಆ ಎರಡಾಣೆ ನನಗೆ ಕೊಡುವಿರಾ,” ಎಂದು ಬಂದಿತು ತಿರಿಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆ.

ನಾನೆಂದೆ, “ನನಗದು ಅಗತ್ಯವಿದೆ; ಕಾಲ್ನೋವು ಇದೆಯೆಂದೆನಲ್ಲ!”

“ನಾನಿಂದು ಊಟ ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಕೊಟ್ಟರೆ ಉಪಕಾರ.”

“ನಾನಷ್ಟು ಹೇಳಿದ ನಂತರ ನೀನು ಕೇಳಬಾರದಯ್ಯ!”

“ಸ್ವಾಮಿ, ಆ ಎರಡಾಣೆ ನನಗೆ ಕೊಡುವಿರಾ?”

ಎರಡಾಣೆಯ ನಿಕ್ಕಲ್ ಪಾವಲಿಯನ್ನು ಎಸೆದುಬಿಟ್ಟೆನು. ಹಾಗೆ ಎಸೆದುಬಿಟ್ಟದಕ್ಕೆ ಇಂದಿಗೂ ನನಗೆ ಬೇಸರವಿದೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದುರಾಗ್ರಹವೇ ನನ್ನನ್ನು ಮುಸುಕಿತ್ತು. ನಡೆದೇ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆನು. ಯಾರೊಡನಾದರೂ ಕಡ ಕೇಳಿ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಬಹುದಿತ್ತು. ಅಥವಾ ಸಿಟಿ ಬಸ್ಸಿನ ಕಂಡಕ್ಕರನ ಮುಂದೆ ಪ್ರಯಾಣದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಣದ ಚೀಲ ವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿ, ಆ ಕಿಸೆ ಈ ಕಿಸೆ ಮುಟ್ಟಿ, “ಇಲ್ಲ, ಮಾರಾಯಾ!” ಎಂದವನನ್ನು ಮುಂಕುಗೊಳಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಮುಟ್ಟಬಹು ದಿತ್ತು. ನಡೆದೇ ಹೋದೆನು. ಕುಂಟುತ್ತಾ ಹೋದೆನು. ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಹೊರನಡೆಯಲಾಗದೆ ಆರಾಮಕುರ್ಚಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದೆನು.

ನಾರ್ಣಪ್ಪ ನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆ ಎಂದು ಭವಿಷ್ಯ ವಿಶ್ವಾಸಿಯಾಗಿ ತುಂಬಾ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಒಂದು ತಾಸು ನನ್ನೊಡನೆ ಆ ವಿಚಾರ ಈ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ, ನನ್ನಿಂದ ನಿಕ್ಕಲ್ ಪಾವಲಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ನಾನು ನಾಲ್ಕು ದಿವಸ ವಿರಾಮ ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಚಂಡ್ಯನ ಮೇಲೆ ನನಗಿರುವ ಗೌರವವು ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯಬಲ್ಲದೆಂದೂ ಆಶೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಚಂಡ್ಯನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಸಂದರ್ಭವಿಲ್ಲ. ಕಳೆದುಹೋದ ದಿನಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿ ದೂರದ ಸಾಗರವನ್ನು ಈಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು,

ನಾರ್ಣಪ್ಪನು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಪುಣ್ಯವೊದಗುವುದಿದೆ. ಆತನನ್ನು ನನ್ನ ಮಹಾತ್ಮಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿಕೊಂಡೇ ನಮ್ಮ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನಮಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಬಹುದೆಂದು ಎಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ನಮ್ಮ ನಮಸ್ಕಾರದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹಾಕಿ ಟೊಪ್ಪಿಯ ಗುರುತಿಗೇ ಆತನು ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗುವುದೆಂದು ಅಶಿಸುತ್ತಿರುವೆನು.

೮. ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ!

ನೆರೆಕರೆಯವರಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ರೋಗಿಯ ಅವಸ್ಥೆ ಭಯಂಕರವಸ್ಥೆ ತಾಳಿದಾಗ, ತಂತೀಖಾನೆಗೆ ತಂತಿಯೊಂದನ್ನು ಕೊಂಡುಹೋಗಿದ್ದೆ. ವಿಚಾರಿಸಿದಲ್ಲಿ ತಂತಿಯ ರುಸುಮಿನಲ್ಲಿ ಎರಡಾಣೆ ಕಡಿಮೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ತಂತಿಯ ಗುಮಾಸ್ತರು ಕಡಿಮೆ ಬಿದ್ದ ಆ ಎರಡಾಣೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಬಹುದೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಾನೊಮ್ಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ, ಅಪರಿಚಿತರೊಡನೆಕೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ಸುಖ ದುಃಖವನ್ನು ತೆರೆಯಬೇಕೆಂದು ಹಿಂತೆಗೆದೆನು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಂತಹ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ನೌಕರನೂ ದಾನಬುದ್ಧಿಯಿಂದ, ಸೇವಾಧರ್ಮದಿಂದ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ವಿರಳ. ಆದರೆ, ಆ ಅಪರ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ರವಾಸಿಸುವುದಿರುವಲ್ಲಿ ಆ ಗುಮಾಸ್ತನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಮುಂಬಂದು ನನಗೊಂದು ಕೈಫಿಡಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಆಗಲಿ, ಅಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಆಗಲಿ ತೋರದುದರಿಂದ “ನಾನಿನ್ನು ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವೆನೆ”ಂದು ನುಡಿದು-ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡುವಾಗ, ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಇಬ್ಬರು ಮಾತನಾಡಿ ನಿಂತಂತೆ ತೋರಿತು. ಅವರ ಸವಾಸದಿಂದಲೇ ಹಾದುಹೋದೆನು. ಆ ಇಬ್ಬರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ನನಗೆ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಎನೋ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಲು ಸಿಕ್ಕಿದ ನಮ್ಮೂರಿನ ಕ್ರೈಸ್ತ ಶ್ರೀಮಂತರೊಬ್ಬರೆಂದು ಹೊಳೆಯಿತು. ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ, ಎರಡಾಣೆಗಾಗಿ ಓಡಲಿ? ಈ ಕ್ರೈಸ್ತರೊಡನೆ ಎರಡಾಣೆಗಾಗಿ ಕೇಳಲಿ? ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಾಳಿದಾಸನ

‘ಯಾಚ್ಛಾ ಮೋಘಾ ವರಮಧಿಗುಣೇ ನಾಥಮೇ ಲಬ್ಧ ಕಾಮಾ’

ಎಂಬ ಹಿರಿಯ ವಾಕ್ಯವೂ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದಿತ್ತು; ಒಂದಿಲ್ಲ—ಖಂಡಿತ

ವಾಗಿ ಹೇಳಲಾರೆ. ತಟ್ಟನೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟು, “ತಂತಿಗೆ ಎರಡಾಣೆ ಕಡಿಮೆ, ಕೊಡುವಿರಾ?” ಎಂದು ನಮಸ್ಕಾರ ತಿಳಿಸಿ ಕೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಶ್ರೀಮಂತರು ನನ್ನ ಮೊಗವನ್ನು ಕಂಡು ನಕ್ಕು, ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಇದ್ದವರೆ, ತುಂಬಿದ ತಮ್ಮ ಚೀಲದಿಂದ, ತುಂಬಿದ ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ, ತುಂಬಿದ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ—ತುಂಬಿದ, ತುಂಬಲಿರುವ ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರು. ನಾನು ಮತ್ತೆ ಅವರಿಗೇನೆಂದು ಹೇಳಿದೆನೆಂದು ಮರೆತಿದ್ದೇನೆ. ನೆಟ್ಟಗೆ ತಂತೀಖಾನೆಗೆ ನಡೆದು ತಂತಿ ಬಿಟ್ಟು ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದೆನು.

ಶ್ರೀಮಂತರ ಎರಡಾಣೆ ಮರುದಿನಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಭಾರವಾಗತೊಡಗಿತು. ಭೂಭಾರ ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ಮಹಾ ಶೇಷನು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸುವಂತೆ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕಂಪಿಸಿತು. ಚಿಕ್ಕ ಮೊಬಲಗು, ದೊಡ್ಡವರ ಮನಸ್ಸು: ಯಾವ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು. ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿಚಯವಿದ್ದವರೊಡನೆ ಬೇಡಿ ಲಬ್ಧಕಾಮನಾಗಿದ್ದೆ; ತುಂಬ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದಿದ್ದೆ. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು; ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಹಣ ಘನತೆಯ ಹಣ. ಮರುದಿನವೆ ಆ ಎರಡಾಣೆಯನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತಾಬುದ್ಧಿಯಿಂದ, ನಮಸ್ಕಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡಲು ಇಚ್ಛಿಸಿ ಇಡಿಯ ಪೇಟೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಾಡಿದೆನು, ಬಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಿದೆನು, ಹೊಟೇಲುಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾಸವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದೆನು. ನಾಲ್ಕು ಮಾರ್ಗಗಳ ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಶೂನ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಶೂನ್ಯನಾಗಿ ನಿಂತು ತಲೆಯ ಸುತ್ತ ನಿಂತು ಬಂದ ಮುತ್ತಿನ ಬೆವರನ್ನು ಮಾರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಚಿಮುಕಿಸಿದೆನು. ಸಂಜೆಯಾಗುತ್ತಿರಲು, ಶಾಲೆಯ ಮಕ್ಕಳು, ಕ್ಲೈವರು ಡೂಪ್ಲೆಗಳು, ನಾನಾ ಫಡ್ಡೀಸರು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬಾಯಿಗಳು, ನೆಹರುಗಳು ಪಟೇಲರು, ನೆಲ್ಸನರು ಹಿಟ್ಟರರು—ಎಲ್ಲವರೂ ಪರಂಧಾಮವೆಂದು ಗೀತಾದಿ ಮಹಾಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಗುತ್ತಿರಲು, ಕ್ರೈಸ್ತ ಶ್ರೀಮಂತರೊಡನೆ ಮುಂಚಿನ ದಿನ ಮಾತಾಡಿ ನಿಂತ ಗೃಹಸ್ಥರು ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಪರಂಧಾಮದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು ಒಂದು ಗಡಂಗಿನ (ಹೆಂಡದಂಗಡಿ) ಬಳಿ ಸೇರಿದವರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ವಿಚಾರಿಸಿದೆನು ಅವರೊಡನೆ. ಆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಶ್ರೀಮಂತರು ಅಂದಿನ ದಿವಸವೆ ಬರ್ಮಾದೇಶಕ್ಕೆ ಏನೋ ಕಾರಣದಿಂದ ತೆರಳಿದ್ದರೆಂದೂ ನಾನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಥೆ ಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ ನಕ್ಕು ನುಡಿದರು, ಎರಡಾಣೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಅಂಚೆಯಲ್ಲಿ

ಚೀಟುಗಳ ರೂಪವಾಗಿ ಕಳಿಸಿದರೆ, ಅವಮಾನವಾಗಬಹುದು; ಕಳುಹಿಸದಿದ್ದರೆ, ಮನಸ್ಸಿನ ಒಂದು ತರದ ಸನ್ನಿವಾತ ಚಿವುಟಲ್ಪಡದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರಬಹುದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅದು ಮನಸ್ಸಿನ ಕೆಳಹಂತದಿಂದ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ವಿಷಮಸಂದರ್ಭವಾಗಿ ಹೊಂಚುಹಾಕಿ ಮೇಲಿನ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಾನಸಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೊಂದು ಕುಗ್ಗು ತರಬಹುದು. ನನಗೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ತನಕ ಮನಃಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವು ತಪ್ಪಿತು. ಅಂದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು, ಸಂದರ್ಭಸನ್ನಿವೇಶಗಳು, ವಿದ್ಯಮಾನ ವೇದ್ಯಮಾನಗಳು ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗೆ, ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಗೆ ಮಾರ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಎಣಿಸಿದಂತೆ ಲೋಕ ಇರಬೇಕಾದರೆ, ಲೋಕ ಇರುವಂತೆ ನಾವೇಕೆ ಎಣಿಸಬಾರದು? ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಮುಂದು ತೂಗಬೇಕಾಗಿದೆ, ಉಪ್ಪುಖಾರಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಹರಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಕಥೆಯನ್ನು ಬೇಡಿರಿ; ನನ್ನೊಬ್ಬ ಗೆಳೆಯನು. ಶ್ರೀಮಂತರ ಸತ್ಪುತ್ರನು ತನ್ನ ಒಡನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಓರಗೆಯವರಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುವವನು ಗಡ್ಡ ಬೆಳೆಸಲು ಆರಂಭಮಾಡಿದನು; ದಿನಸಕ್ಕೆ ಎರಡು ಸಲ ತನ್ನ ಗದ್ದವನ್ನು ಮಿಮಗೊಳಿಸುವವನು, ಫಕ್ಕನೆ ಗಡ್ಡ ಬೆಳೆಸಿದರೆ, ಬೇರೆಯವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಆರ್ಹನೋ ಬಲಿಯೋ ಆಗುತ್ತಾನಲ್ಲವೆ? “ಏನು, ಕಿಣ್ವ, ಗಡ್ಡ ಬೆಳೆಯಿಸುತ್ತಿ?” ಎಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವವರು ದೃಢಮನಸ್ಕರಾಗುತ್ತ ಬಂದರು. ಕೇಳಿದ ಕಿಣ್ವನು ಒಮ್ಮೆ ನಾಣುವಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೇ ಬಿಟ್ಟನು: “ನೀನೇಕೆ ಪ್ರತಿ ದಿನ ಗಡ್ಡವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೀ?” ಎಂದು. ಅಂದಿನಿಂದ ಕಿಣ್ವನಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಇಲ್ಲ; ಅವನ ಗಡ್ಡ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದರೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಇದಾಗಿ ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಈ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟೆನು. ದೊಡ್ಡವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು; ಆದರೆ ದೊಡ್ಡವರನ್ನು ಮರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಶ್ರೀಮಂತನೊಡನೆ ಆ ಎರಡು ದಿನವನ್ನು ನಾನು ಪಡೆದೆ, ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಿಗಾಗಿ ನಾನು ಆ ತಂತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಹೋಗಿದ್ದೆ, ಆ ತಂತಿಖಾಸೆ ಮಂಗಳೂರಿನ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ, ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಗಾಢಾಂಧಕಾರದ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಿದೆ, ಧಾರಾವರ್ಷದ ಗುಡುಗು ಮಿಂಚಿನ ಕಾದಾಟದ ದಿನವೆ, ಅಲ್ಲವೆ? ಆ ತಂತಿಖಾಸೆ

ನೆಯ ಗುನಾಸ್ತನು ಯಾರು,—ಹರಿಜನನೆ ಹೊಲೆಯನೆ— ಎರಡೂ ಅಲ್ಲದೆ
ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಿಯೆ—ಆತನೇನು ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರ ವೃಂದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದನೆ—
ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳು—ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸಂಗತಿಗಳು ನನ್ನ ಮನ
ಸ್ಸಿನ ಪಟದಿಂದ ಮಾಯವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಸಮತೂಕವಾಗಿ,
ಪ್ರಾಯಶಃ ಅತೀತವಾಗಿ ಆ ಎರಡಾಣೆಯ ಅಲ್ಲವಾದ ಸಂಗತಿ ಆಚ್ಚಳಿಯದೆ
ಸ್ಮೃತಿ ಪಟದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಸಮಯವು ತಿರುಗುತ್ತಾ ಇರುವಾಗ, ಲೋಕವೂ ತಿರುಗುತ್ತಾ ಇರೆ
ಬೇಕು. ಬಡವರು ಶ್ರೀಮಂತರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಶ್ರೀಮಂತರು ಯೋಗಸ್ಥರಾಗು
ತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಹಂಪನಕಟ್ಟೆಯ ಐದು ಮಾರ್ಗಗಳು ಸೇರುವಲ್ಲಿ ನಿಂತು
ಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಕೆಲವರು ಮೋಟರು ಕಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು ಇನ್ನು
ಕೆಲವರು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಸವಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ತಾವಾಗಿಯೇ
ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲವರ ಅವಸ್ಥೆ ಒಂದೇ ಆದರೆ, ನಾನು ಹಂಪನಕಟ್ಟೆಯ
ಆರು ಮಾರ್ಗಗಳು ಸೇರುವಲ್ಲಿ ಏನೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಯಾರನ್ನೂ
ಏನನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವವನಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು
ಕೂಡ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ವಾಹನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಬೇಕಾದ ಕಡೆಗೆ
ಸರ್ರನೆ ಒಯ್ಯಿಕೊಂಡು, ಆಗಬೇಕಾದ ಕೆಲಸ ಭುರ್ರನೆ ಮುಗಿಸಿ, ದಿವಸದ
ಹೆಚ್ಚಿನ ಹೊತ್ತು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೋ ಕ್ಲಬ್ಬಿನಲ್ಲಿಯೋ ಹಾಯಾಗಿ ಇರುತ್ತಿ
ದ್ದೆನು. ಆದರೆ, ಎಲ್ಲವರ ಅವಸ್ಥೆ ನನಗೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವರಿಗಿಲ್ಲದ
ಅವಸ್ಥೆ ನನ್ನದಾದರೆ, ನಾನೆಲ್ಲವರನ್ನು ತೂಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.
ಆದ್ದರಿಂದಲೇ, ಬೇರೆಯವರು ನನ್ನನ್ನು ತೂಗುತ್ತಾರೆ, ನಾನು ಬೇರೆಯವ
ರನ್ನು ತೂಗುತ್ತೇನೆ. ತೂಗ ಬಾರದು ಎನ್ನುವವರು ಇರುತ್ತಾರಲ್ಲ, ಅವರು
ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಹಾತ್ಮರು. ಏಕೆಂದರೆ, ಕೈತೂಕದಲ್ಲಿ ತೂಗುವಾಗ
ತಕ್ಕಡಿಯ ಅಡ್ಡ ಕೋಲಿಗೆ ಬೆರಳಿನ ಭಾರವಿಡುವುದೂ ಉಂಟಲ್ಲವೆ? ಅದ
ಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ತೂಗುತ್ತೇನೆ ಅಲ್ಲದೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾನಿಷ್ಟು
ಕಾಲವೂ ತೂಗಿಲ್ಲವೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ತೂಗಿಕೊಳ್ಳಿ, ನನ್ನನ್ನು ತೂಗ
ಬೇಡಿರಿ.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಏಕೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ? ಹಂಪನ ಕಟ್ಟೆಯ ಆರು ಮಾರ್ಗಗಳು
ಕೂಡುವಲ್ಲಿ ನಿಂತಾಗ ಒಬ್ಬನು ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಿಂತು ಮಾತನಾಡಿಸಿದನು.

ಕೊಡೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಾಧಾರಣ ಶುಭ್ರವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಕೊಂಡು, “ತಾನೊಬ್ಬನು” ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಒಬ್ಬನು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಿಂತು ಮಾತನಾಡಿಸಿದನು.

ನಾನು ಕವಿ ಸಂಘದ ಕೋದಂಡನು ಹೌದೆಂದೆನು. “ಹಾಗೇಕೆ ಕೇಳಿದೆ?” ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಮರು ಪ್ರಶ್ನೆ. “ಎನಿಲ್ಲ, ಈ ಹೊತ್ತು ಇಡೀ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ರಜೆ, ನನಗೆ ಪಡುಬಿದ್ರಿಗೆ ಹೋಗಲಿದೆ. ಆರಾಣೆ ಕೊಟ್ಟರೆ, ನಾಳೆಯ ಕವಿ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವೆನು.”

“ಅದು ಸರಿಯೆ, ನನ್ನೊಡನೆ ಚಿಲ್ಲರೆಯಿಲ್ಲ. ಇರುವುದೊಂದೇ ರೂಪ್ಯ ನಾಣ್ಯ. ಅದೂ ಆಗತ್ಯ ನನಗೆ.”

“ನಾನಿಂದು ಪಡುಬಿದ್ರಿಗೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ, ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳ ಅನ್ನು ಹೋದಂತೆ.” ಹೇಳುವವನ ಮುಖ ವಿವರ್ಣವಾಯಿತು; ಕೇಳುವವನ ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಬಂತು.

“ಚಿಲ್ಲರೆ ಮಾಡಿಸಿ, ಹೋಗಿ ಬಂದುಬಿಡು.”

ನಾಣ್ಯವು ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಕೈವರ್ತಿಸಿತು. ಬಸ್ಸು-ಸ್ವೇಶನಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಚಿಲ್ಲರೆಯಾಯಿತು. ಎಂಟೆಂಟಾಣೆಯ ಎರಡು ಪಾವಲಿಗಳು ಆತನಿಗೆ ಬಂದುವು. ನಾನಾಗ, “ಟಿಕೇಟನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳು, ಹತ್ತಾಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡು,” ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದೆನು.

“ಟಿಕೇಟು ಮತ್ತೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವೇಶನಿನಲ್ಲಿ ಕೊಳ್ಳುವೆನು. ನನ್ನೊಡನೆ ಎಂಟಾಣೆಯ ಇರಲಿ,” ಎಂದು ನನಗೊಂದು ಪಾವಲಿ ಕೊಟ್ಟು, ಇನ್ನೊಂದು ಪಾವಲಿಯನ್ನು ಕೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿ, ಅಸಾಮಿ ಸರಕ್ಕನೆ ನಡೆದು ಬಿಟ್ಟನು.

ಕೋದಂಡನಿಗೆ ಸಂಶಯವಾಗುವುದೆಂದರೆ, ಅದೊಂದು ಮನಸ್ಸು ಸ್ತ್ರೀಯೆ. “ಹಾಗಾದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಎಂಟಾಣೆ ಪಾವಲಿ ಮುರಿಯಿಸಿ, ಎರಡಾಣೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡು,” ಎಂದು ಬಿಗಿದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಿಂಚಿದೆನು.

ಅಸಾಮಿ ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡನು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಬೀಡಾ ಬೀಡಿ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕಾಸಿನ ಬೀಡಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಟಾಣೆ ಯನ್ನು ಮುರಿಯಿಸಿ, ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಎಂಬಂತೆ ಕೊಡೆ ಬಿಡಿಸಿ, ಗಾಂಧಿ ಶಾಲನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು, ಸಾಧಾರಣ ಶುಭ್ರವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡು, ಸರ ಸರನೆ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಆ ಅಸಾಮಿಯ ಬೆಂಬತ್ತಿದೆನು.

“ಆರಾಣೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಎಂಟಾಣೆ ನನಗಿರಲಿ,” ಎಂದು ನೆಗೆಯುವ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವನನ್ನು ಆವರಿಸಿದೆನು. ಪಾಪದ ಆ ಮನುಷ್ಯನು ನನ್ನ ಮುಖವನ್ನೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ, ಎಂಟಾಣೆ ಪಾವಲಿ ಕೊಟ್ಟು, ಆರಾಣೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಕೊಡೆ ಹಿಡಿದು, ಗಾಂಧಿ ಶಾಲನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು, ಸಾಧಾರಣ ಶುಭ್ರವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಮುನ್ನಡೆದು ಎಲ್ಲಗೋ ಮಾಯವಾದನು.

ಇದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ, ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ನನಗೆ ಮೋಸವಾದುದಿದೆ. ಮೋಟರು ಬಂಡಿಯಿಂದ ಇಳಿಯುವಾಗ ಶ್ರೀಮಂತರೊಬ್ಬರು ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿ ನಿಂತರು. ಹತ್ತು ನಿಮಿಷ ಮಾತಾಡಿ ನಿಂತಿರಬಹುದು; ಬಸ್ಸು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಫಕ್ಕನೆ ಒಬ್ಬ ಸಣ್ಣ ಪೋರ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

“ಸ್ವಾವಿಾ, ನನ್ನ ಕೂಲಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಿ.”

“ಯಾವ ಕೂಲಿ?”

“ಈ ಸಾಮಾನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಿದ ಕೂಲಿ.”

ನನ್ನ ಸಾಮಾನು ನಾನು ಕೆಳತಂದರೆ, ಈ ಪೋರನಿಗೆ ನಾನು ಕೂಲಿ ಹಣ ಕೊಡಬೇಕೆ? ಮಾತಾಡಲು ನಿಂತ ಶ್ರೀಮಂತರೆದುರು ಸುಮ್ಮನೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ವ್ಯಯ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ?

“ಸರಿ, ಇಕೋ ಒಂದಾಣೆ,” ಎಂದು ಆ ಪೋರನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದಾಯಿತು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಮೋಸ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬೆಳೆದಂತೆ, ಹೆದರಿಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲ್ಲವೆ?

ದೂರದಿಂದ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ! ಕೊಡೆ ಬಿಡಿಸಿ, ಗಾಂಧಿ ಶಾಲನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು, ಸಾಧಾರಣ ಶುಭ್ರವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ದೂರದಿಂದ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ! ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹಲವಿನೆ; ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಇನ್ನೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಯಾವ ಅಂತರವೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಏನೋ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕಾಳಿದಾಸನ ಶಕುಂತಲೆ ಶರ್ಚೆ ತೀರ್ಥವನ್ನು ವಂದಿಸುವಾಗ ಅವಳ ಬೆರಳಿನ ಉಂಗುರವು ತಪ್ಪಿದಾಗ ಕಾಳಿದಾಸನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತೆ? ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯಲಾಗದ ದುಃಖ ತುಂಬಿತೆ? ಎಂಬ ವಿಚಾರವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. “ರಮ್ಯಾಣಿ ವೀಕ್ಷ್ಯ ಮಧುರಾಂಶ್ಚ ನಿಶಮ್ಯ ಶಬ್ದಾನ್ ಪರ್ಯುತ್ಸುಕೇ ಭವತಿ ಯತ್ಸುಖಿತೋಪಿ ಜಂತುಃ” ಈ ವೃತ್ತವನ್ನು

ನನ್ನೊಡನೆಯೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡು, ಐದು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ನನಗೇಕೆ ಮನೋ ಭೇದವುಂಟಾಯಿತು? ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ. ಸಾಧುವೊಬ್ಬನು ಬಂದು “ಭವಾನ್ ಭಕ್ತ್ಯಾಂ ದದಾತು” ಎಂದು ಮಧುರವಾಗಿಯೇ ಹೇಳುವಾಗ ಅವನಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವುತ್ಪನ್ನವಾದರೂ ಮನ ಕರಗಿ ನಾನೇಕೆ ನನ್ನ ಶಾಲನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟೆನು?—ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ವಿಚಾರ ಪಂಥಾನದಲ್ಲ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ—ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕೊಡೆ ಬಿಡಿಸಿ-ಗಾಂಧಿ ಶಾಲನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು, ಸಾಧಾರಣ ಶುಭ್ರವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಬರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ—ಬರುತ್ತಾ ಇದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಕೊಡೆಯನ್ನು, ಬಿಡಿಸಿ ಕೊಡೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡ ಇಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಹಾದು ಹೋಯಿತು.

ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಗೆಳೆಯರೊಬ್ಬರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರೊಡನೆ ಪೇಟೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟೆನು. ಮಂಗಳೂರಿನ ದಂಚಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಕಾಫಿಯ ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಗೇರು ಬೀಜದ ಕಾರ್ಖಾನೆ—ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಖಾನೆ ನೋಡಿ, ಎಲ್ಲ ಗುಡ್ಡೆ ಸಂದರ್ಶಿಸಿ, ಎಲ್ಲ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿ, ಎಲ್ಲ ಹೊಟೇಲು ಹೊಕ್ಕು, ಎಲ್ಲ ಮಾರ್ಗ ತಿರುಗಾಡಿಸಿ, ಎಲ್ಲ ಓಣಿ ನಡೆಯಿಸಿ, ಕಡೆಗೆ ರಥ ಬೀದಿಯಿಂದ ಬರುವಾಗ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ, ಆತನ ಹುಟ್ಟೂರು,—ವಿನಾಯಕನ ಮರ್ಜಿ—ಅವನು ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುವ ಭಾಷೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಒಂದು ತರದ ಕನ್ನಡವೆ? ಪುಟ್ಟಪ್ಪನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈಗಿರುವ ಊರು ಬೆಂಗಳೂರೆ, ಮೈಸೂರೆ, ಬೊಮ್ಮನ ಹಳ್ಳಿಯೆ, ಬೇರೆಯೇ?—ರತ್ನನ ಖಂಡಿತವಾದ ಜಾತಿ ಧರ್ಮ—ಕುಡುಕನೆ, ಪೌದ್ಧನೆ, ಜೈನನೆ, ಅಯ್ಯಂಗಾರನೆ?—ಶ್ರೀರಂಗ ಬರೆದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ—ವೀಸಿ ಕನ್ನಡದ ಮೇಷ್ಟ್ರೆ, ಅರ್ಥ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಓಜನೆ?—ಈ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಆಯಾಸ ಹೊಂದಿ, ಬಸವಳಿದು ಬಾಯಾರಿ, ಹಸಿವಾಂತು ಕೋಮಲ ವಿಲಾಸದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿ, ಒಳ ಹೊಕ್ಕು, ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ಒಂದು ಸಲಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವಾಗ—ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗಾಂಧಿಯ ಶಾಲನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು, ಸಾಧಾರಣ ಶುಭ್ರವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು—ಬಿಳಿ ಗಾಂಧಿಟೊಪ್ಪಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಬಿಡಿಸಿದ ಕೊಡೆ ಮಡಚಿ ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿ!

ವ್ಯಕ್ತಿ ಗಾಂಧಿಯ ಶಾಲನ್ನು ಮುಖಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿತು, ಮುಖಕ್ಕೆ ತಾಗಿದ ನೀರನ್ನು ಒರಸುವಂತೆ!

ಧಾರವಾಡದ ಗೆಳೆಯರು ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮೊರಿಸ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕರು ಮಂಜೇಶ್ವರರ ಉರಿನ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ, ಅವರು ಬರೆವಣಿಗೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಹಕ್ಕಿಯ ಗರಿಯೆ, ಕಾರಂಜಿಯ ವೆನ್ನೆ, ಶಾಯಿಯ ಲೇಖನಿಯೇ? ನಾಡೋಜ ಸಂಪದ ಇಂಪಿನ ಮುಳಿಯರ ಸೊಂಪಿನ ಮನೆಗೊಯ್ಯುವ ಪೆಂಪಿನ ಮಾರ್ಗದ ಮಾರ್ಗಣೆ, ಪಶುಪತಿಯ ತ್ರಿಶೂಲದ ಲೋಹ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕಬ್ಬಿಣವೆ? ಕವಿ ಸಂಘದ ಪುಂಡರಿಕನ ಕೆಚ್ಚಿದೆಯ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪುಸ್ತಕದ ಬೆಲೆ ಆರಾಣೆಯೆ, ಎಂಟಾಣೆ? ಮೊದಲಾದ ಮಾತೆತ್ತಿ ಕೂತೆವು. ಕಾಫಿ ಕುಡಿದೆವು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಕೊಡೆ ಬಿಡಿಸಿ, ಈಗ ಮುಚ್ಚಿ, ಗಾಂಧಿಯ ಶಾಲನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಸಾಧಾರಣ ಶುಭ್ರವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬಿಳಿಯ ಗಾಂಧಿ ಟೊಪ್ಪಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೂತ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಹಂಪನ ಕಟ್ಟಿಯೆಂದರೆ, ಏನು ಬೇಕು-ಅದು ಸಿಗುವ ಹೆದ್ದಾರಿ. ನಗದಿ ಯಿದ್ದವರಿಗೆ ನಗದಿಯಿಲ್ಲದವರಿಗೆ, ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಬಡವರಿಗೆ, ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಫಟಿಂಗರಿಗೆ, ಕವಿಜನಗಳಿಗೆ ಕುರಿಜನಗಳಿಗೆ, ಭಟ್ಟರಾದವರಿಗೆ ಭ್ರಷ್ಟರಾದವರಿಗೆ-ಎಲ್ಲವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಿಕ್ಕುವ ದಾರಿಯದು. ನಿಮಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿದವರು ನೀವು ಮೋಸ ಮಾಡಿದವರು, ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾದವರು ನಿಮಗೆ ಬೇಡವಾದವರು, ಸತ್ತೂ ಬದುಕಿದವರು ಬದುಕಿಯೂ ಸತ್ತವರು, ಪಾಕಿಸ್ತಾನದವರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದವರು, ಬೀಡಿಯೆಳೆಯುವವರು ಬೀಡಾವುಗುಳುವವರು, ತಲೆಯನ್ನು ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ನಡೆಯುವವರು, ತಲೆಯನ್ನು ಭುಜಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ನಡೆಯುವವರು, ಎಲ್ಲವರು ಅಲ್ಲಿ ಸಿಗುವರು. ನಿಮ್ಮ ಕದ್ದು ಹೋದ ಕೊಡೆ, ಅಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಫೇರಿಯವರೊಡನೆ ಎಂಟಾಣೆಗೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಕಾಲಿನ ಮೆಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಲುಕೊಟ್ಟುನಡೆದು ಬಿಟ್ಟ ಆ ಟೊಣಪನೂ ನಿಮಗೆ ದೂರದಿಂದಲೆ ಕಾಣುವನು. ಅಂತಹ ಹಂಪನ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದು ಆ ಕಡೆ ಈ ಕಡೆಯನ್ನುತ್ತ ನಾನು ಹೋಗುವಾಗ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ, ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ-ಗಾಂಧಿಯ ಶಾಲನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು, ಸಾಧಾರಣ ಶುಭ್ರವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ-ಬಿಡಿಸಿದ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಮುಖಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡವಿಟ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆಯಿತು. ಹತ್ತು

ಹಜ್ಜೆ ಮುನ್ನಡೆದು ಹೋದಾಗ ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕಣ್ಣಿದುರಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ಗತಿ ಮುರಿದು ಸರಕ್ಕನೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನೋಡಿದೆನು. ನೋಡುವಾಗ— ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಯವಾಗಿತ್ತು.

ಹಂಪನ ಕಟ್ಟಿಯಿಂದ ಜೇಡಿ ಗುಡ್ಡೆಗೆ ಇಳಿದೆ, ಜೇಡಿ ಗುಡ್ಡೆಯಿಂದ ಕದ್ರಿಗೆ ಬಂದೆನು. ಕದ್ರಿಯಿಂದ ಗೋರಿಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದೆನು. ಇಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿಲ್ಲೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಸ್ಮಶಾನದ ಮಾರ್ಗ. ಇಷ್ಟಾಗುವಾಗಲೂ ಅನೇಕ ಕಾಫಿ ಹೊಟೇಲುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಆಯಾಸವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಳ ಹೋಗಲಾರದೆ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥನನ್ನು ಕಂಡೆ, ಯಾವ ಯಾವ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋದೆ, ಯಾವ ಯಾವ ಕಾರು ಗಾಡಿ ಸಾಯ್ಕಲು ದ್ವಾವಿಂಶರಿಗೆ ಮಾರ್ಗ ಬಿಟ್ಟುಹೋದೆ—ಅದೊಂದೂ ತಿಳಿಯಲಾರೆ; ಮುನ್ನಡೆದೇ ಹೋದೆ, ಮುನ್ನಡೆದೇ ಹೋದೆ. ಎಲ್ಲಿಗೆ, ಏನು ಕತೆ ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಹೋಯಿತು.

ಮುನ್ನಡೆದ ನಾನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದೆನು. ಆಗ ತಾನೆ ದಾಟಿ ಹೋದುದು, ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ! ಗಾಂಧಿಯ ಶಾಲನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು, ಬಿಡಿಸಿದ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಮುಖಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡವಿಡದೆ ಮುನ್ನಡೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿ!

ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ನನ್ನನ್ನು ದಾಟಿ ಬಿಟ್ಟಿತು!

ನಾನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಟಸಟನೆ ನಡೆದೆನು. ಹಿಂದನ್ನು ಮುಂದನ್ನು ಮರೆತು ನಾನೇನು ನಾನಾರು ಎಂಬುದೆಲ್ಲವನ್ನು ಗಂಟು ಕಟ್ಟಿ, ಮುಂಬರುವ ಸ್ನೇಹಿತರು, ಮುಂಬರುವ ಗಾಳಿ ಪಟಗಳು, ವಿಲಾಸದ ನೋಟಗಳು—ಎಲ್ಲವನ್ನು ಯುಗ ಯುಗಗಳ ಹಾರುವ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಹಾರಿದೆನು, ಜನ ಜನಗಳ ಹಾಯುವ ಕೋಣದಂತೆ ಮಾರಿದೆನು—ಆಗ ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ! ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ!! ಕೊಡೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ, ಗಾಂಧಿಯ ಶಾಲನ್ನು ಹೊದ್ದು, ಗಾಂಧಿಯ ಟೊಪ್ಪಿಯನ್ನಿಟ್ಟು, ಸಾಧಾರಣ ಶುಭ್ರವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಮುನ್ನಡೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿ! “ಹೇ ವ್ಯಕ್ತಿ! ಗಾಂಧಿ ಕೊಡೆಯನ್ನೇಕೆ ಹಿಡಿಯಲಾರೆ?” ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದು ಕೊಂಡೆ.

ಸಾಯಂಕಾಲವಾಗಿತ್ತು; ಬೇಸಗೆಯ ದಿನವಾಗಿತ್ತು. ನಾನು ಬಿಡಿಸಿದ ಕೊಡೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ, ಮುಂಬರಿದು ಬರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ

ಯನ್ನು ಸವಿಸಾಸವಾಗಿಯೇ ಹಾದು ಹೋದೆನು, ತೆಳ್ಳಗಿನ ಹತ್ತಿಯಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗಿನ ನೊರೆಯಂತೆ, ಮೆಲ್ಲಗಿನ ತೊರೆಯಂತೆ!

ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಅರ್ಧದಿಂದ ಗುಣಿಸಿ ಅರ್ಧದಿಂದ ಭಾಗಿಸಿದರೆ ಬರುವುದುತ್ತರ ಅರ್ಧವೆಂದನಲ್ಲ ಪುಂಡರೀಕ, ಅದು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ? ಎಂದು ಕಿಸೆಯೊಳಗಿನ ಕಾಗದದ ತುಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪೆನ್ನಿಲಿನಿಂದ $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \div \frac{1}{2} = \frac{1}{2} = \frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times \frac{2}{1} = \frac{1}{2}$ ಎಂದು ಏನೋ ಬಿಡಿಸಿದ ಕೊಡೆಯ ತೆರೆಯ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಗೀಚುತ್ತ ಹೋದೆನು.

ಗೀಚುತ್ತ ಹೋದೆನು, ಎಂದು ಹೇಳಿದೆನೆ? ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹಾದು ಹೋಯಿತು ಅದೇ ವೃತ್ತಿ—ಬಿಡಿಸಿದ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಓರೆಯಾಗಿ ತನ್ನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡ ಹಿಡಿಯದೇ—ಗಾಂಧಿಯ ಶಾಲನ್ನು ಮೈ ಮೇಲೆ ತೊಟ್ಟೇ—ಸಾಧಾರಣ ಶುಭ್ರವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ಉಟ್ಟೇ—ಪಣಂಬೂರಿಗೆ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಣ ಹೋಗುವ ಸಂಸಾರಿಯೇ—ಬೆಣ್ಣೆ ಮುದ್ದೆಯನ್ನು ಕದಿಯುವ ಯಶೋದೆಯ ಮಗನೆ!

ಆದರೆ, ಏನಾಟವಿದು? ಯಶೋದೆಯ ಕಂದ, ಮೂಲೋಕದ ಗಂಡ, ಮುಚುಕುಂದ ಗೋವಿಂದ! || ಅವ್ಯಕ್ತಾ, ಸಂದಿಗ್ಧಾ, ಸಂಸಾರಕೆ ಬಂದಾ ಗೋವಿಂದ! || ಉದರ ನಿಮಿತ್ತಂ ಬಹು ಕೃತ ವೇಷಾ, ಗೋವಿಂದಾ ಗೋವಿಂದಾ! || ಕೋದಂಡನಿಗಾರಾಣೆಯ ದಂಡಾಕೊಟ್ಟಾ ಸಂತೋಷಾ, ಗೋವಿಂದಾ ಗೋವಿಂದಾ, ಗೋವಿಂದಾ!

೯. ದಸರೆ

ಅಪರಿಚಿತ ವ್ಯಾಪಾರೀ ಗೃಹಸ್ಥರೊಬ್ಬರು ಬರೆದ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಬರೆದಾದ ಅನಂತರ, ‘ಮರೆತ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ’ ನೀವು “ಪಟ್ಟಣದ ಮುಷಿಗಳು” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದ ಕೃಷ್ಣ ಅಯ್ಯಂಗಾರರೆ? ಬೇರೆಯೆನರೆ? ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೂಡ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೆನು. ಆ ಮಹಾನುಭಾವರು ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕುತೂಹಲವನ್ನೇಕೆ ಅವರು ಮುದುಡಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರೋ ನಾನು ಕಾಣೆ. ನನ್ನ ಉದ್ಗಟಿತನಕ್ಕೆ ಅವರದು ಮೌನದ ಮದ್ದಿರಬಹುದು.

ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ, ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯ ರಾಮ ನವಮೊ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ನಾನು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯೋ, ಸೂತ್ರಧಾರನೋ ಆಗಿ

ದ್ವಾಗ ಪರವೂರಿನಿಂದ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಭಕ್ತರನ್ನು ಕರೆದಿದ್ದೆನು. ಮೊದಲನೇ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಬಂದಿಳಿದವರನ್ನು ಮೋಟಾರು ಸಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಧಿಸಿ, “ನೀವು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಕೊಳ್ಳುವಿರೋ ಹೋಟೇಲಿನಲ್ಲಿ ಆಗಬಹುದೆನ್ನುವಿರೋ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದೊಡನೆ, “ನನಗೆ ಮನೆಯೂ ಆಗದು, ಹೋಟೇಲೂ ಸಲ್ಲದು,” ಎಂದು ಥಟ್ಟನೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಮರುಕ್ಷಣದ ಬಂಡಿ ಹತ್ತಿ ತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಅವರು ನಡೆದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಬರೆದರೆ, ಅವುಗಳು ಸಮರ್ಪಕ ವಾದುವುಗಳೆಂದು ನಮ್ಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ನಮ್ಮನ್ನು ಆಗಾಗ ಎಚ್ಚರಿಸುವುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತು ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಗಾದ ಮಿಮಳನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಾವು ಅಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ನಮ್ಮ ತಲೆಯೊಳಗಿದ್ದ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಎಮ್ಮೆ ದನಗಳು ಬಂದಿವೆಯೆಂದು ನಮಗೆ ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುವುದಿತ್ತು. ಅದೇಂತೂ ಇರಲಿ; ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಜೀವಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೊಡದೆ ಇದ್ದರೂ, ನಾನೀಗ ನೆಟ್ಟಗೆ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಜಾಣನಾಗಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಬಲ್ಲೆ.

ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪದ್ಧತಿಯು ಬರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡದ ಓಜರು ಚುಟುಕು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ೫೦ ಮಾರ್ಕುಗಳಿದ್ದರೆ ೬೦ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿದ್ದು, ಅಕ್ಷರ ಮಾಲೆಯ ಎಲ್ಲ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಅಂಕಿತಗೊಳಿಸಿ, ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಪರೀಕ್ಷೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸದ ಪಾಠವನ್ನೂ ಕಲಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಬರೆಯಲು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೇನೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ, ೧೯೨೫ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ದಶಂಬರಿನ ನಮ್ಮ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಈ ಯೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯಿತ್ತು! “ಯಾರು ಯಾವ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಏನಾದರು?” ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಮ್ಮೂರಿನ ಸಂಕಪ್ಪ ಪೂಜಾರಿ (ಅತನೀಗ ದಫೇದಾರ) ೪ನೇ ಪಾಠದ ೩ನೇ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಾಕ್ಯವೊಂದಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬರೆದನಂತೆ; ಅವನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಮಾರ್ಕುಗಳು ಬಂದುವಂತೆ. ಸಂಕಪ್ಪ ಪೂಜಾರಿಯು ಓದುವುದರಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಗನೆಂದು ಅಂದಿನಿಂದ ಅವನನ್ನು ನಾವು ಗಟ್ಟಿ ಸಂಕಪ್ಪನೆಂದು ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು.

ತರಗತಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾರ್ಕುಗಳು ಸಿಕ್ಕು ತಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಸರಕಾರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಉತ್ತಮ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾಗುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಸರಕಾರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಏನು ಬರೆದರೂ ದಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸಲ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪರೀಕ್ಷಕನಿಗೇನೇ ನಾನು ಉತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆನು. ಆ ಸಲವೇನೋ ಪರೀಕ್ಷಕರ ಉತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ ಬಹುಶಃ ನಾನು ತೀರ್ಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದ ಲಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯ ಬಾರಿಗೆ ನಾನು ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂತಾಗ ಬಹಳ ಜಾಗೃತೆಯಿಂದ ಓದಿ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೆನು.

ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಾಙ್ಮಯ ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸ್ವಧೃತಿಯು ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾದಿಯಷ್ಟೆ? ಒಮ್ಮೆ ಹಾಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಎರಡು ಚರಣಗಳ ಸಂದರ್ಭವೂ ಅರ್ಥವೂ ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಗಿ, ಕಡೆಗೆ ನಾನು ಪರೀಕ್ಷಕರ ವಾಙ್ಮಯಾಭಿರುಚಿಯನ್ನೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನೂ ಉಪಾಯವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಬಿಟ್ಟೆನು. ಆ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಘಾತಗೊಳಿಸುವುದು ಉತ್ತಮವೆಂದು ಎಣಿಸುತ್ತೇನೆ.

“ಈ ಎರಡು ಚರಣಗಳನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದೇ ರಾವಣನು ಆರಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇ ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾಪಕವಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಂದಿದ್ದರೂ ಅನರ ಅರ್ಥ ಉಭಯ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪಂಡಿತರು ಈ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥ ವಿವರಿಸುವಾಗ ‘ಮನಸಿಜಂ ಅಸೂಯೆಯಂ ಗೃಹಂ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಾಮಚಕ್ರೇಶ್ವರನು ಅಸೂಯೆ ಪಟ್ಟನು ಎಂದು ಅರ್ಥ ಬರೆಯಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ನೆನಸಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಶುದ್ಧ ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ ಮನಸಿಜನೆಂದರೆ ಚಂದ್ರನೆಂಬರ್ಥ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ‘ಚಂದ್ರವಾ ಮನಸೋ ಜಾತಃ’ ಎಂದಿದೆ. ಅಂದರೆ ಚಂದ್ರನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆದುದರಿಂದ ಶಕುಂತಲೆಯು ದುಷ್ಯಂತನನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ಮದನನು ಅಸೂಯೆಗೊಂಡನು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಚಂದ್ರನು ಪಲಾಯನಗೈದನು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದರೆ ಕಾವ್ಯವು ಹೃದಯಂಗಮವೂ ಸುಶ್ರಾವ್ಯವೂ ಮಧು ಮಧುರವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

“ಅಲಂಕಾರದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಪಂಡಿತರು ತಪ್ಪಿ ಬಿದ್ದಿರುವರೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವರಿದರಲ್ಲಿ ಹೀನೋಪಮೆಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಹೀನೋಪಮೆಗೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲದ ಬರಬೇಕು? ಬೆಲೆ

ಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಲಂಕಾರವಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಬೆಲೆಯಿದ್ದ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಗೆ ಬೇಂಕಿಗೆ ಹೋದರೂ ಸೇಕಡಾ ಖರೀದಿ ಸಾಲ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಿಮ ಅನಂತರ ಸಾಲದ (ಸಾಲೆಯ) ಉಪಧ್ಯಾಯರಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೂ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಲಂಕಾರಗಳಿವೆ, ಮೂರು ಅಲಂಕಾರಗಳಿವೆಯೆಂದು ತೋರಿಸಿ ಅವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರವಿಲ್ಲ; ಅದು ಇದ್ದರೆ ಉಪಗುಪ್ತೋಪಮೆಯೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.”

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಿದ್ದ ಮಾರ್ಕುಗಳು ಒಂದುವರೆ. ಪರೀಕ್ಷಕರು ಅರ್ಥವನ್ನು ತಮಗಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಳಿದೊಂದನ್ನು ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿರಬಹುದು. ಅಲಂಕಾರವೆಂದರೇನು, ಮನಜನೆಂದರಾರು ಎಂದು ತಿಳಿಯದವರು ಪ್ರಾಯಶಃ ಪರೀಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದರಜೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಎರಡನೆಯ ಪರೀಕ್ಷಾ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿನೇಮದ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಶರ್ಲಿ ಟೆಂಪಲ್, ಕಣ್ಣನ್ ಬಾಲಾ ಮೊದಲಾದ ನಟಗಳು ಗಂಡಸರೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಅವರಿಗಾಗಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗದ ಸರ್ವನಾಮಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದೆ. ಸಿನೇಮವನ್ನು ನೋಡದವರು ಪ್ರಬಂಧ ಪರೀಕ್ಷಕರಾಗಿ, ಅಲಂಕಾರ ತಿಳಿಯದವರು ಪಠ್ಯ ಪರೀಕ್ಷಕರಾಗಿ, ನಾನಂತೂ ಒಳ್ಳೆಯ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತೇರ್ಗಡೆಹೊಂದಿದೆನು.

ಗಂಡಸರನ್ನು ಹೆಂಗಸರನ್ನಾಗಿ ಸಂಚೋದಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಎಂದು ಎಣಿಸಿದಿರಿ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಗಳೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರೊಬ್ಬರನ್ನು ಫಕ್ಕನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ “ವರ್ಜಿಲ್ ಎಂದರೆ ಗಂಡೆ, ಹೆಣ್ಣೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರಂತೆ. ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಲ್ಪಟ್ಟವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಸರದಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಕೊಡದೆ “ವರ್ಜಿನ್ ಎಂದರೆ ಹೆಣ್ಣು” ಎಂದು ನಡೆದು ಬಿಟ್ಟರು. ಹಿಂದಿ ಪತ್ರಿಕೆಯಿಂದ ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರಾದ ನಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಗಳು ಲೆಟನ್ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಯಾದ ಆ ವರ್ಜಿಲನನ್ನು ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, ಎರಡು ಪುಟದ ಉಪನ್ಯಾಸದ ೬೦ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ‘ಅವಳು’ ಎಂಬ ಸರ್ವನಾಮವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರಂತೆ.

ದಸರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯತೊಡಗಿದವನು ಪರೀಕ್ಷಕರ ಗುಟ್ಟನ್ನು ರಟ್ಟು ಮಾಡಿ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಗಳ ವಿಡಂಬನೆಗಳಿಗಿಳಿದು, ಬರೆವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಸರತ್ತಿನ ಆಟವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಮೂಗನ್ನು ಮುರಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ಒಂದನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತ

ಹುದು ನನಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರ ಲೇಖನದ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಕಲಿಯು ತಿದ್ದಾಗಲೂ ಅದೇ ಊನದಿಂದ ತೊಳಲುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಕಾಗೆಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯಹೋದವನಿಗೆ ತನ್ನಿಂದ ತಾನಾಗಿ ಗುಬ್ಬಿಚ್ಚೆಯ ಚಿತ್ರವು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದೊಡನೆ ಆ ಮಹಾತ್ಮರು, “ಗುಬ್ಬಿ ಬರೆಯಲು ತೊಡಗು, ಕಾಗೆ ಬಂದೀತು,” ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಲು, ಗುಬ್ಬಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಲಿಖಿಸುವಾಗ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಹಕ್ಕಿಯ ಆಕೃತಿ ಉಂಟಾಗಿ ನನ್ನ ಒಡನಾಡಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಖೋ— ಎಂದು ನಕ್ಕು, ನಕಲಿ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ನಾನಿನ್ನೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ.

ಅಂತೂ ಇದು ನನಗೆ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧವಾದ ತೊಡಕಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ತೊಡಕಿನವರು ನನ್ನ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಜನರಿರುವರು. ಬಹಳ ಸಣ್ಣ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಾವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳ ತಂಟೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಂಟೆ ನಡೆಯಿಸಲು ಕಾರಣಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇರಬಹುದೆಂದು ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನಾವೇಕೆ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಕೊಡದೆ, ಓರಗಿಯವರೊಡನೆ ಪಿಸುಗುಟ್ಟುತ್ತ, ಕಾಗದಗಳ ವಿಮಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ್ನು ಹಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವೋ ಎಂಬುದು ನನಗಿನ್ನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಹೇಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೆ ಉಪದ್ರವ ಕೈಟ್ಟಾಗ ಆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ನಮ್ಮ ಅಪರಾಧಗಳಿಗಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿಯೇ ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ನಾವು ಉಪಾಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅವರು ಬೆತ್ತವನ್ನೆತ್ತಿ ಹೊಡೆಯುವ ವರೆಗೆ ಅಂಗೈಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಬೆತ್ತವು ಕೈಗೆ ತಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಂದೆಕ್ಕೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆದುದರಿಂದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೂ ಕೂಡ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿತು, ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಹೆದರಿಸಿ, ಅವನ ಸಮಾಪನೇ ಇದ್ದ ಶಿಕ್ಷೆಯ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಿಲ್ಲದ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಈ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಪೆಟ್ಟುಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಹಲವು ಕಾಲಗಳ ವರೆಗೆ ಒಬ್ಬನನ್ನು ನೋಡಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಬಂದಿತ್ತು.

ಅಂತೂ ಇದೊಂದು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, “ನಾನು ಮಾಡಿದ ವಿಮರ್ಶೆ” ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಕೋದಂಡನು ತಾನು ಮಾಡಿದ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಿದನು? ವಿಮರ್ಶಾಕಾರರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದದೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥೂಲರೂಪವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿ

ಸಲು ಇದ್ದ ಕೋದಂಡನು ಆ ವಿಮರ್ಶಾಕಾರರಂತೆಯೇ, “ಸೊಬಗಿನ ಬಳ್ಳಿ” ಯನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡದೆ ಅದನ್ನೇಕೆ ವಿಮರ್ಶಿಸಬೋದನು? ವಿಮರ್ಶಿಸಿಯೂ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಅವನ ಕಾಲಸಿರ್ಣಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಭಾವನೆಗಳನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಿದನು? ಆದರೆ, ಹಾಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಶೋಧಕರೂ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದುಂಟೆಂದು ನಾನು ಸಕಾರಣವಾಗಿ ತೋರಿಸಬಲ್ಲೆನು. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ, ರಾ. ಶಿ. ಎಂಬ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧಕರು, “ಶ್ರೀನಿವಾಸ”ನು ಮುದ್ದಣನ ಕಿರಿಯ ತಮ್ಮನು ಎಂದು ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದವರು, ಹಾಗೆ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದವರು, ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಕಡೆಗೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಶಬ್ದರೂಪವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ “ಶ್ರೀನಿವಾಸನು ಬಡವನಿರಬೇಕು. ನಾನು ಬಡವನಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ನಾನೇ ಆಗಿರಬೇಕು.” ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಬಂದಿಳಿದರಂತೆ. ಮುದ್ದಣನ ಕಿರಿಯ ತಮ್ಮನು ಶ್ರೀಮಂತನಾದರೇನು, ಬಡವನಾದರೇನು? ಪಂಡಿತನಾದರೇನು, ಗಾವಿಲನಾದರೇನು? ಆತನು ಮುದ್ದಣನ ಬಳಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಮುದ್ದಣನ ಬಳಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಲ್ಲರೂ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪುತ್ರರು. ಸರಸ್ವತಿಯ ಪುತ್ರರಾದವರಿಗೆ “ಭಿಕ್ಷುಂದೇಹಿ”ಯ ವ್ರತವಿರಲಿ, “ಭಿಕ್ಷುಂದದಾಮಿ” ವ್ರತವಿರಲಿ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ?

ತುಟಿ ಮೀರಿದುದು! ತುಟಿಮೀರಿದುದು ಯಾವುದು? ಎಂದು ಒಬ್ಬರು ನನ್ನೊಡನೆ ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಭ್ರಮಬಂಧ ವದ್ಯವನ್ನೂ ಆಲಬಂಧ ಪದ್ಯವನ್ನೂ ಓದಿದ ಆ ರಸಿಕರು ನಗುತ್ತ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನನಗೆ ಕೇಳಿದ್ದರು. ಬಂಧನದಿಂದ ಹೊರಬರುವ ಆ ಗೋರಿಲ್ಲದ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟು ತೋರಿಸಿ,—“ಇವನೆಂದು ಬಂಧವಿಮುಕ್ತನಾದನು?” ಎಂದು ನಾನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರಶ್ನಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆ. “ಸುತ್ತಲಿನ ವಾತಾವರಣದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತನಗಿದ್ದ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕುರಿತು ಅರಿವು ಬಂದಾಗ”, ಎಂದು ಅವರು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು. “ಆ ವಿಚಾರವು ಮೊದಲು ವ್ಯಕ್ತವಾದುದು ತುಟಿಮೀರಿದಾಗ, ನಗು ಬಂದಾಗ”, ಎಂದು ನಾನು ಸೂಚಿಸಿದೆನು. ರಸಿಕರು ನಕ್ಕರು; ಕೋದಂಡನೂ ನಕ್ಕನು.

ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ಕೋದಂಡನು ಸೀನೆಮಾ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಹುಚ್ಚಿಲ್ಲದವನಾದರೂ ಸರ್ಕಸುಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ನೋಡುವವನು. ಸರ್ಕಸಿನ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಆತನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದುದನ್ನು ಯಾರೂ ಕೇಳಿಲ್ಲ. ತಾರಾ

ಬಾಯಿಯ ಚಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಆತನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದೂ ರಿಕಾರ್ಡಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಸರ್ಕಸಿನ ತಮಾಷೆಗಾರನು ಬಯಲಾಟದ ಹೆನುಮ ನಾಯಕನಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಮತ್ಕಾರದ ನಂತರ ತನ್ನ ಚಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಹಿಡಿಯಲಾರದ ಆನಂದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲಿಟ್ಟು ತೋರಿಸುವ ಚಮತ್ಕಾರಕ್ಕಿಂತ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಎದೆಇಟ್ಟು ನಗಿಸುವ ವಿದ್ಯೆಯು ದೊಡ್ಡದಲ್ಲವೆ? ಸರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ತೂಕವಿಟ್ಟು ನಡೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಸರಿಗೆಯ ಕೆಳಗಿನಿಂದಲೆ ಕೈಗಳನ್ನು ಬೀಸಿ, ಬೀಳುವವನಂತೆ ಬಿದ್ದವನಂತೆ ನಟಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಹಿರಿದಲ್ಲವೇ? ತಾನು ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳಿದ್ದ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂತು ಸಂಗಾತಿಯವನನ್ನು ಮೂರು ಕಾಲುಗಳುಳ್ಳ ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ನಾವೆಲ್ಲ ನಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ದೊಡ್ಡದಲ್ಲವೇ? ಹಾಗೆಯೇ “ಹಕ್ಕಿ ಹಾರುತ್ತಿದೆ ನೋಡಿದಿರಾ” ಎಂಬುದರೊಡನೆ “ಬೆಕ್ಕು ಹಾರುತ್ತಿದೆ ಕಂಡಿದೆಯಾ” ಎಂಬುದೂ ಇರಬೇಕಲ್ಲವೆ? “ಚಿನ್ನದ ಗನಿಗಳ ಮೈಸೂರು” ಎಂಬುದರೊಡನೆ “ಮಣ್ಣಿನ ಗೋಡೆಯ ಮೈಸೂರು” ಎಂಬುದೂ ಇರಬೇಕಾದುದಲ್ಲ? ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ “To be or not be” ಎಂಬುದು ಟೋಬಿ ಓರ್ ನೊಟಾ ಟೋಬಿ ಎಂಬುದಾದಂತೆ, ಸೊಬಗಿನ ಬಳ್ಳಿಯು ಬನಬಳ್ಳಿಯಾದರೆ ಯಾರೇಕೆ ಅನ್ಯಥಾ ಭಾವಿಸಬೇಕು? ತ್ರಿಕಂಠಯ್ಯನಂತವರು “ಈ ನಿಮ್ಮ ಕನ್ನಡವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮಡಿಲಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಮಡಿಲು ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದವು, “ಮಡಿಲೆ”ದರೇನು ಎಂದು ಕನ್ನಡದ ಭಕ್ತರಾಗುವವರು ಕೇಳಿದಾಗ ನಾವು ತಾತ್ಪಾರವನ್ನು ತೋರಿಸದಿರುವುದು ಹಿತವೆ? “ಮಡಿಲೆನ್ನು ಬಾರದಿತ್ತು; ಸೆರಗಿಂದರೆ ಕಡಿಸೆಯಿತ್ತಿ?” ಎಂದು ನಂಜಿಟ್ಟು ವಿಮರ್ಶಿಸುವಾಗತಲೆದೂಗುವುದು ಹಿತವೆ?

೧೦. ಬಣ್ಣದ ಬೀಸಣಿಗೆ

ಬಹಳ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಮಾತಿದು. ಆ ಕಾಲಗಳ ನೆನಪಾಗುವುದೇ ತಡ, — ಅದೆಲ್ಲವೂ ಒಸರಾಗಿ, ಒಸರು ಹೊಳೆಯಾಗಿ, ಹೊಳೆಯು ನೆರೆಯಾಗಿ, ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕದ ಮನೆಗಳೂ ಮಠಗಳೂ, ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಪಳ್ಳಿಗಳೂ ನೆಲಸಮವಾಗುವುದುಂಟು. ಹಾಗೆ ಅವುಗಳು ಅಳಿಯದೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬರಲಿ, — ಏನು ನಾನಿವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ, ಕಳೆದುಹೋದ

ಆ ದಿನಗಳನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದಲ್ಲದೆ, ಜೀವಿಸಲಿಕ್ಕಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು, ದುಃಖ ಪಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಕೂಡ ಭಾರವಿಯಂತೆಯೇ ಅರ್ಥಗೌರವವುಳ್ಳ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವನು, “ತೇ ಹಿ ನೋ ದಿವಸಾ ಗತಾಃ” ಎಂದಂತೆ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿರಿಮೆಯುಳ್ಳ ಮಾತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ ಭಾರವಿಯ ದಿವಸಗಳೂ ಆಗಿಹೋಗಿವೆ; ಆ ಅರ್ಥಗೌರವದ ಕವಿತೆಯ ಕಾಲವೂ ಮಾಸಿಹೋಗಿದೆ.

ಬಹಳೇ ಚಿಕ್ಕಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಸೋದರಮಾವನ ಹೆಳ್ಳಿಗೆ ನಾನೊಂದು ಮದುವೆಯ ಮಂಗಲಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದೆನು. ಆ ಕಾಲದ ಮದುವೆಗಳಿಗೂ ಈ ಕಾಲದ ಮದುವೆಗಳಿಗೂ ಅಜಗಜಾಂತರವಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಏಕೆಂಟು ದಿವಸಗಳು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಊಟಗಳು ಫಲಾಹಾರಗಳು, ವಾದ್ಯಗಳು ಇಸ್ಪೀಟುಗಳು, ಮಂತ್ರಗಳು ತಂತ್ರಗಳು, ಮರೆಗಳು ಮೋಸಗಳು, ಹರಟೆಗಳು ಕಳವುಗಳು, ಎಂದು ಇವುಗಳೆಲ್ಲದರ ಏಕಸನ್ನಿವಾತವಾಗಿ ಉದ್ದುದ್ದ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂದಿನ ದಿನವೆಂದರೆ, ಬೆಳಗ್ಗೆ ಕಾಗೆ ಎದ್ದು ಕೂಗುವಾಗ ಬಂದ ದಿಬ್ಬಣವು ಕಾಗೆ ಮರಳಿ ಗೂಡಿಗೆ ಹಾರುವುದರೊಳಗೆ ಚವರಿಹೋಗುತ್ತಿದೆ. ಊಟವಿದ್ದರೂ ಉಣ್ಣುವುದಿಲ್ಲ; ವಾದ್ಯವಿದ್ದರೂ ಮಂತ್ರವಿಲ್ಲ; ಕಳವು ಇದ್ದರೂ ಮೋಸವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಮದುವೆಯ ಸಂಭ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿ ಸಂಸಾರವೆಲ್ಲ ನಿಸ್ಸಾರವಾಗುತ್ತಿದೆ, ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನನ್ನಂತಹವರಿಗೆ, ಸೋದರಮಾವನ ಹೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ, ಸೋದರಮಾವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಸೋದರಮಾವನ ಮಗಳಿಗಾದ ಮದುವೆಯ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ನೆನೆದು ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಭಾರವಿಯ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ತಳೆಯುವುದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನಾಗಿದೆ?

ಮದುವೆಯ ಮನೆಯೆಂದರೆ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೆ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಯಾವ ಕೋಣೆ ನೋಡಿದರೂ, ಆ ಕೋಣೆ ಒಂದು ಉಗ್ರಾಣ. ಉಗ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿಯೂ ಹುರಿದ ಚಕ್ಕುಲಿ, ತಿಂಗಳೊಡೆ, ಕಾರಕಡ್ಡಿ, ಶಾಮಿಗೆ, ಅಂಬೋಡೆ, ಉಂಡೆ ಮೊದಲಾದ ತಿಂಡಿಗಳನ್ನು ಡಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಕ್ಕಲುಗಳು ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿದ ಬಾಳೆಹಣ್ಣು, ಕುಂಬಳ, ಸೌತೆಕಾಯಿ, ಚೀನಿಕಾಯಿ ಮೊದಲಾದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಕಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಅಂಕೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಕೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ

ಭದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿ ಹಾಳಾಗಬಿಟ್ಟರು, ದುರ್ವ್ಯಯವಾಗದ ಹಾಗೆ ತಕ್ಕ ತನಿಖೆಯನ್ನು ಯಾರಾದರೊಬ್ಬನಾದರೂ ಮಾಡದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಬಂದ ನಾನು, ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಚಾತುರ್ಯದವನಿರಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲವರ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಬೇರೆಯವರ ಮಕ್ಕಳು ತೀರ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧವಾದರೆ, ಅವರ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯು ಇನ್ನೂ ಕಳೆಯೇರುವುದಿದೆ. ಅಂತೂ ನಾನು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದ ದಿವಸವೆ ನನ್ನ ಡೆಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸು ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಮತಿಯೆ ಆಹುದು; ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಮತಿಯಾಗಿ ಇದರ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ನಾನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆನೆಂದೂ, ಮಹಾ ತಂಟೆಬೋರನೆಂದೂ, ಓದುಕಲಿವಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಮುಂದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಹೇಸೆನೆಂದೂ ಅವರವರು ಅವರವರಷ್ಟಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನದನ್ನು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿದರೂ ನಿರ್ಲೇಪಿಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು.

ಬಂದ ದಿವಸವೆ ಊಟವಾಡೋಡನೆಯೆ, ನನಗೂ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಾನು ಫಕ್ಕನೆ, “ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಎರಡು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮೂರಾಗಿ ತೋರಿಸಬೇಕೆ?” ಎಂದು ಸವಾಲುಮಾಡಿದೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಹೊಗಳುವುದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗನಾದ ಕಿರಿಯ ಸೋದರಮಾವನು, “ಭಲೆ, ಮಾಡಿತೋರಿಸು! ಮೂರಾಗುವುದಾದರೆ ಆ ಮೂರಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಮೂರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಆರು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ!” ಎಂದನು. ಪಟ್ಟಣದ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದೆನೆಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಲೆಯ ಮಕ್ಕಳೂ ಅದನ್ನು ಓದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿದ್ದ ಇಂದ್ರಜಾಲವನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆಂದು ನನ್ನ ಪ್ರಾಯದ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರೂ, ಬಾಯಲ್ಲಿ ಮಾವಿನ ಗೊರಟನ್ನು ಚೀವುತ್ತಲೆ ಎದ್ದು ನಿಂತರು. ಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಾಯದ ಹೆಂಗಸರೆಲ್ಲರೂ ಹೊರಜಗುಲಿಗೆ ಓಡಿಬಂದರು. ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಆಳುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕತ್ತನ್ನು ಉದ್ದಮಾಡಿ ನಿಂತರು.

“ನೋಡಿ - ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿ—ಎರಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳಿವೆ,” ಎಂದು ನಾನು ಮೊದಲುಮಾಡಿದೆನು.

“ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇವಲ್ಲ!” ಎಂದು ಕಿರಿಯ ಸೋದರಮಾವನು ನಕ್ಕು ಬಿಟ್ಟನು.

“ನೋಡಿ, ಇದು-ಒಂದು; ನೋಡಿ, ಇದು-ಎರಡು. ಈ ಒಂದನ್ನು ಈ ಎರಡಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸುತ್ತೇನೆ-ಮೂರಲ್ಲವೆ, ಈಗ?” ಎಂದು ನಿಧಾನವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿ ತೋರಿಸಿದೆನು.

ಕಿರಿಯ ಸೋದರಮಾವನು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ, “ಭೇಷ್!” ಎಂದನು. ನನ್ನ ಓರಗೆಯ ಬಾಲಕರು ಇನ್ನೂ ಗೊರಟನ್ನು ಚೀಪುತ್ತಿದ್ದು ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ಮೈಮೇಲೆ ಮಾವಿನರಸವು ಇನ್ನೂ ಇಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡ ಮಕ್ಕಳು ಹುಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಆಕುಂಚಿಸಿ ನನ್ನನ್ನೆ ದಿಟ್ಟಿಸಹತ್ತಿದರು. ಹೆಂಗಸರು, “ಇದೆಂತಹ ಮೇಜಿಕ್! ಆಯ್ಕೆ ..ಯೋ!” ಎಂದು ಕೊನೆಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಶಿಫಿಲದ್ವಿತ್ವವನ್ನಾಗಿಯೇ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ಒಳನೇರಿದರು. ಆಳುಗಳು ಯಾವ ವಿಶೇಷವನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಬಟ್ಟೆಬೇಗಾರಿಗೆ ನಡೆದರು.

ಅದೇ ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಮುದುಕನಿಗೆ ಮಂಗಳನ್ನಾ ನದ ಉಪಚಾರವಿದ್ದು, ಉಳಿಗದ ವಾದ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಾದ್ಯದ ಮೇಳದವರ ಸುತ್ತಾಗಿ ನಾಪೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿದವು ವಾದ್ಯದ ಗುರಿಕಾರನ ಕೈಗೆ ಬಂಗಾರದ ಬಳೆ ಯೊಂದು ಇದ್ದಿತು. ಅವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಿಕ್ಕೋ ಎಂಬಂತೆ, ಆತನು ತನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಮವುರಿಯನ್ನು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗಾಡಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ತಾನೆ ಮೆಚ್ಚಿದವನಂತೆ ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ ನಾನಾತರದ ವಿಕಾರಗಳನ್ನೂ ಚೀಷ್ಟೆಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಂತಹ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕಂಡೂ ತಲೆದೂಗದ ನಾನು ಬೇಸರಹೊಂದಿ, ಚೀಲದಿಂದ ಹುಣಿಸೆಹಣ್ಣನ್ನು ತೆಗೆದು ಚೀಪಲಾರಂಭಿಸಿದೆನು. ಮವುರಿಯನ್ನು ಊದುವ ಗುರಿಕಾರನು, ನಾನು ರುಚಿಯಿಂದ ಹುಣಿಸೆಹಣ್ಣು ತಿನ್ನುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ತೋರಹತ್ತಿದನು. ಅವನು ಮುಖವನ್ನು ಆಕುಂಚಿಸಹತ್ತಿದನು; ಮವುರಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದನು. ಮವುರಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಯನೀರು ಇಳಿಯಿತೋ, ಸ್ವರವು ಗಂಟಲೊಳಗೆ ಹಿಡುಕಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ, ಏನೋ; ಮವುರಿಯನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ತೆಗೆದುಬಿಟ್ಟನು. ನಾಗಸ್ವರವನ್ನು ಊದುವ ಮುದುಕನು

ಮುಖಕೆಳನಾಡಿಯೆ ಊರುವುದಲ್ಲವೆ? ನಾಗಸ್ವರವು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಊರುವ ವಾದ್ಯಸಾಧನವಲ್ಲವೆ? ನಾಗಸ್ವರದಲ್ಲಿಯೂ ನೀರು ಇಳಿಯಿತು; ಮುಖವನ್ನು ಮುದುಕನು ಮೇಲ್ಮಾಡಿ ಊದತೊಡಗಿದನು. ನಾಗಸ್ವರವು ಅಪಸ್ವರವಾಯಿತು. ಬಾಯನೀರು ನಾಗಸ್ವರದಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬಾಯೊಳಗೆ ಬಂದು, ಮುದುಕನ ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿತು. ಉಳಿದ ವಾದ್ಯಗಾರರ ಮೇಳ-ತಾಳಗಳೆಲ್ಲ ತಪ್ಪಿದುವು; ಗುರಿಕಾರನು ಬೆಪ್ಪಗಾದನು. ವಾದ್ಯದವರಿಗೇನು ಸಂಕಟ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಒಳಗಿಂದ ಹೆಂಗುಸರು ಅಕ್ಷೇಪವೆತ್ತಿದಾಗ, ನನ್ನ ಹಿರಿಯ ಸೋದರಮಾವನು ಹೊರಗೆ ಬಂದು, ವಾದ್ಯದವರ ಎದುರು ನಿಂತು ಕುಣಿಸೆಯ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬೀಸಿದ ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡು, “ಫಟಿಂಗಾ, ಪಟ್ಟಣದ ಪೋಕಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಂದೆಯಾ? ನಡೆ!” ಎಂದು ಗದರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು.

ನಾನು ಚತುರಮತಿಯೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿಡಲು ತೊಡಗಿದ್ದರು. ನನಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಾಯದ ಹುಡುಗಿಯರು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಒಳಗೆ ನುಸುಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನಷ್ಟೆ ಪ್ರಾಯದ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ನನ್ನೊಡನೆ ಗದ್ದೆಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಪುಡಿನಾಡಿ, ನನಗೆ ಗೇರುಹಣ್ಣು, ಮಾವಿನಹಣ್ಣು ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಯದವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಬ್ದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಆಟಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುದುಕಿಯರು ನನಗೆ ಪದ ಹೇಳಲು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುದುಕರು ನನ್ನೊಡನೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾತಾಡಲು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಳುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಂದು, ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆಂದು ಶರ್ಟುಗಳನ್ನೂ ಕೋಟುಗಳನ್ನೂ ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬಂದ ಕೆಲದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಉತ್ಸಾಹ, ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಚಮತ್ಕಾರ, ನನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆ ಎಲ್ಲ ಇಳಿದುಬಂದಂತೆ ತೋರಿತು. ನನ್ನ ನಡತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಪಿತ್ವ ಕಡಿಮೆಯಾದಂತಾಗಿ, ದಿವಸಗಳು ನನಗೆ ಗದ್ಯಮಯವಾಗಹತ್ತಿದುವು. ನೋಡಿದ ಹಕ್ಕಿಗಳೇ ಚಿಲಿಪಿಲಿಗಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದುವು. ರುಚಿ ನೋಡಿದ ಕಾಯಿ ಪಲ್ಯಗಳೇ ತಿರುತಿರುಗಿ, ಒತ್ತಾಯವಾಗಿ ಎಂಬಂತೆ, ಬರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಮಾತನಾಡುವ ಉತ್ಸಾಹ ಕಡಿಮೆಯಾಗಹತ್ತಿತು; ಹೊಸವರು ಬಂದವರು ಇವನಾ ರೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ವಿಶೇಷ ಗಮನಕೊಡದೆ, ಪಟ್ಟಣದವನಾಗಿದ್ದರೂ ಹಳ್ಳಿಯವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದವನನ್ನು ಹಳ್ಳಿಗರ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ, ಪಟ್ಟಣದಿಂದ

ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಮಕ್ಕಳ ಕಡೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕೊಡುವಂತೆ ತಾವೂ ತಮ್ಮ ಗಮನ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತೂ ನನ್ನ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಮತಿತ್ವದ ಜೀವನದ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯೋ, ಅಕಾಲ ಮರಣವೋ ಬಂದೊದಗಿದಂತಾಯಿತು.

ಹಳ್ಳಿಯ ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ, ಗದ್ದೆಗಳ ಬದಿಯ ಮರಗಳಲ್ಲಿ, ಮರಗಳ ಮೇಲಿನ ಹಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ, ಶೌರ್ಯ, ಉತ್ಸಾಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೋರಿಸಿ ಒಮ್ಮೆ ಬಹಳ ಬಳಲಿದ್ದೆನು. ಮನೆ ಸೇರುತ್ತಲೆ, ಪುಣ್ಯವಶಾತ್ ಉಗ್ರಾಣವ ಒಳಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದುದನ್ನು ಕಂಡು ಒಳಹೊಕ್ಕು ಒಂದು ಡಬ್ಬೆಯ ಬೀಗಮುರಿದು, ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಎಂಬಂತೆ ಅದನ್ನು ಬರಿಮಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ನಿಮಿಷ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಮತ್ತೆ ಧೈರ್ಯಹೊಂದಿ ಹೊರನುಸುಳಿದೆನು. ಎಲ್ಲವೂ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿತ್ತು. ಉಗ್ರಾಣವ ಸಮೀಪವಾಗಲಿ, ದೂರವಾಗಲಿ, ಯಾರೂ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಂಗುಸರು, ಮಕ್ಕಳು, ಗಂಡಸರು ನೊದಲಾಗಿ ಎಲ್ಲವರೂ ಏನೋ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಳು ಏಸನ್ನೊ ಕುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಒಬ್ಬಳು ಮುದಿ ಹೆಂಗಸು ಗೋಡೆಯ ಬದಿಯಾಗಲಿ. ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಕವ್ವಗಿನ ಮನೆ-ಬೆಕ್ಕು ಮನೆಯ ಮಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಕಿಟ್ಟು, ಮನೆಯೊಳಗಿಂದು ಹೊರಬಂದಾ. ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ ಒಳಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮನೆಯ ನಾಯಿ, ಮಾರ್ಗದ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ದಾರಿಹೋಕರನ್ನು ಕಂಡೊ ಏನೊ, ಬೊಗಳುತ್ತಿದೆ. ಏನು, ನನ್ನ ಸೋದರಮಾವನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ತೆರಳಿದ್ದಾನೆ? ಇಲ್ಲ, ಅವನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

“ಮಾವಾ, ಊರಿಗೆ ಮರಳುವಾಗ, ನನಗೆ ಒಂದು ಬಣ್ಣದ ಬೀಸಣಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತೀಯಲ್ಲ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದೆನು.

“ಯಾವ ಬೀಸಣಿಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಕೊಂಡುಹೋಗು, ಆದರೆ ಯಾರನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ನೋಯಿಸಬೇಡ!” ಎಂದವನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದನು.

ಮರುದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟ ಮುಗಿದ ನಂತರ, ಎಲ್ಲವರೂ ಹೊರಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾಂಬೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ಮಾವನು ತಾಂಬೂಲಕ್ಕೆ ಸುಣ್ಣಬಳಿಯುವನು ಫಕ್ಕನೆ, “ಇವತ್ತು ಕೋವಂಡನ ಜೋತಿಷ್ಯವಾಗ ಬೇಕು,” ಎಂದನು.

ಕಿರಿಯ ಸೋದರಮಾವನು, “ಹೌದು, ಅದಾಗಲೇ ಬೇಕು!” ಎಂದು, ಒಳಗೆ ಏನೋ ತರಲಿಕ್ಕೆಂದು ನಡೆದೇಬಿಟ್ಟನು.

“ನನ್ನಿಂದಾಗದು, ನಾನದನ್ನು ಕಲಿತಿಲ್ಲ!” ಎಂಬುದು ನನ್ನದು ವಿನಯದ ಮಾತು.

“ಎಂದರೇನು? ನೀನು ಕಲಿಯಬೇಕಿಲ್ಲ. ಏನು ಹೇಳಿದರೂ ಅದು ಸರಿಯಾಗುತ್ತದೆ!”

ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಕಿರಿಯ ನೋದರಮಾವನು ಒಳಗಿಂದ ಬಂದು, ಒಂದು ಕೆಂಪು ಎಲವಸ್ತ್ರದಿಂದ ನನ್ನ ತಲೆಗೆ ರುಮಾಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ತನ್ನ ಕಾಲನ್ನು ನನ್ನ ಭುಜದ ಮೇಲಿಟ್ಟನು. ನಾನುಟ್ಟ ವಸ್ತ್ರದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ದೊಡ್ಡ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸುತ್ತಿಸಿ ಪಂಚಿಕಚ್ಚೆಯುಟ್ಟ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದು ಯಜ್ಞೋಪವೀತವನ್ನು ತಂದು ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾಕಿದನು. ಹಣೆಗೆ ಬೊಟ್ಟನ್ನಿಟ್ಟು ಕಸ್ತೂರಿಯನ್ನು ಎಳೆದನು. ಮಣೆ ಕೊಟ್ಟು, “ಕುಳ್ಳಿರೆಂ” ದನು. ಇನ್ನೊಂದು ಮಣೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಮುಷ್ಟಿ ಜಿಲ್ಲಿಗೆ ಅಕ್ಕಿಯ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಸುರಿದನು. ಬಲಿಗಾಗಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲ್ಪಡುವ ಕುರಿ, “ಅಗದು!” ಎನ್ನಲಾಗುವುದೇ? ನಾನು ಮಣೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆನು.

ಯಾರೋ ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ತಾಂಬೂಲದೊಡನೆ ತಂದಿಟ್ಟು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, “ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯಿದೆ, ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಬೇಕು!” ಎಂದರು.

ತುಂಬ ಜನಸ್ತೋಮವಿದೆ; ಹಿರಿಯರು-ಕಿರಿಯರು, ಹುಂಗಳು-ಗಂಡು ಸರು, ಮಕ್ಕಳು-ಮರಿಗಳು, ಎಲ್ಲವರೂ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ ನಾನೇನು ಉದಾಹರಣೆ ಕೊಡಬಲ್ಲೆ? ಕೊಟ್ಟ ಉದಾಹರಣೆ ಸತ್ಯವಾಗಬೇಕು, ಇಲ್ಲವಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಅವಮಾನವಾದಂತೆ! ಒಂದು ನಿಮಿಷ ಅಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ, ಸತ್ಯಾಂಶವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಆ ಮನಸ್ಸಿನ ದಾರ್ಢ್ಯದಿಂದಲೇ, ಅಭಿಮಾನದಿಂದಲೇ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟೆನು:

“ನಷ್ಟಂ, ನಷ್ಟಮಿದಂ ಜಗತ್! ಕಳವಾಗಿದೆ! ಇನ್ನೂ ಕಳವು ನಡೆಯಬಹುದು!”

“ಏನು ಕಳವು?”

“ಅದು ಗುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದು, ಅಮೂಲ್ಯವಾದರೂ ಬಹಳ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವುದಿಲ್ಲ.”

“ಎಂದರೆ, ಇಂದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ಕಡಿದಂತೆ ಇತ್ತು, ಅದೇನು?”

“ಅಲ್ಲ. ಅದು ಇಲಿಯ ಕೆಲಸ!” ಎಂದು ನಾನೆಂದೆ.

“ಹೌದು, ಅದು ಪಟ್ಟಣದ ಇಲಿಯ ಪೋಕರಿ!” ಎಂದು ರಾಮು ಹೇಳಿದನು; ಎಲ್ಲರೂ “ಖೋ” ಎಂದು ನಕ್ಕರು.

“ಸಿನ್ನಿಯ ತಲೆಯ ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸಿದೆ. ಅದು ಯಾವ ಇಲಿಯ ಕೆಲಸ?” ಎಂದು ಕಿರಿಯ ನೋದರತ್ತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿದು.

“ಇಲಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಜಾತಿಗಳಿವೆ, ದೊಡ್ಡಲಿ ಸಣ್ಣಲಿ, ಅಕ್ಕಲಿ ತಂಗಲಿ, ಅಣ್ಣಲಿ ತಮ್ಮಲಿ,—ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರಬೇಕು!” ಎಂದು ಪುಟ್ಟಪ್ಪನ ಶಿಷ್ಯನು ಎದ್ದು ನೆಗಾಡಿದನು.

“ಕಳವು ಮಾಡಿದವರು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡಿಯೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ!” ಎಂದು ಜ್ಯೋತಿಸಿಯು ವಿಷಯವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ತಂದನು.

ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಮುಖ ವಿವರ್ಣವಾಯಿತು; ಅವನೆದ್ದು ಹೊರಕ್ಕೆ ನಡೆದನು.

ಯಾರೂ ಮಾತೆತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸಂಗ ಮುನ್ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. “ತಮಾಷೆಗಾಗಿಯೇ ಇರಬಹುದು!” ಎಂದು ಪುನಃ ಉದಾಹರಣೆ.

ಸಭೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಗಯ್ಯಾಳಿ ಲಿಲ್ಲಿಯು, “ಅಕ್ಕನ ಕಣ್ಣಿನ ಕಾಡಿ ಗೆಯ ರೇಖೆ ಕಳವಾಗಿದೆಯಂತೆ!” ಎಂದು ನಗುತ್ತ ಸುಶಿಯ ಗಂಡನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಒಡನೆಯೇ ಆತನ ಕಡೆಗೆ ಉರುಳಿದುವು. ಆತನು ತನ್ನ ಮುಖಕಮಲವನ್ನು ಎತ್ತುವಾಗ, ಸುಶಿಯೂ ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಆತನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಎಲ್ಲರ ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಿರುನಗೆ! ಸುಶಿಯು ಮಾತ್ರ ಮಾತೆತ್ತುಳು.

“ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಪಾಡಿಗಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು!” ಇದು ಜ್ಯೋತಿಸಿಯ ಹೊಸ ಸಿದ್ಧಾಂತ.

ಸಭೆಯ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವಕಿಯು, ಕೆಮ್ಮು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಂದವಳಾಗಿ, “ಅಮ್ಮಮ್ಮಾ!” ಎಂದು ಹೊರ ತೆರಳಿದಳು.

“ಕದ್ದವನು ಯಾರೆಂದಿಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ಕಿರಿಯ ನೋದರ ಮಾವನು ತೃಪ್ತನಾಗದೆ ಕೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟನು.

ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಊರ ಪರ್ತೆಲರು ಏನೋ ಕೆಲಸದ ನಿಮಿತ್ತ ಬಂದುದ ರಿಂದ ನಮ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಸ್ಯದ ತಮಾಷೆ ಮುಗಿಯಿತು.

ನನ್ನ ವೇಷವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳಚಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿಬಿಟ್ಟೆ, ನಾನು ಹಿತ್ತಲಿಗೆ ಓಡಿ
ದೆನು. ಅಲ್ಲಿ ಕಿಟ್ಟು ನಾನಿದ್ದೆಗೆ ಒಂದು, “ಹೌದೋ, ಕೋದಂಡಾ! ನಾನು
ಕದ್ದದ್ದೆಂದು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

“ನೀನೇನು ಕದ್ದೆ?” ಎಂದೆ.

“ಮದುಮಗನಿಗೆಂದು ಮಾಡಿದ ಮಿಠಾಯಿ ಎಲ್ಲಾ!”

“ಎಲ್ಲಾ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ತಿಂದೆಯೋ? ನನ್ನನ್ನೂ ಕರೆಯಬಹುದಿತ್ತುಲ್ಲ!”

“ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ನೀನಲ್ಲಿದ್ದೆ? ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೇ ಸಮಯ ಎಂದು ಲಗಾಯಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ!”

“ಮಿಠಾಯಿ-ಕಳ್ಳಾ!”

“ನನ್ನ ಹೆಸರು ನೀನು ಹೇಳಿದೆಯೇನು?”

ಸಮಾಪದಲ್ಲಿಯೇ ಬಚ್ಚಲುಕೊಟ್ಟೆಗೆಯ ಹತ್ತಿರ ಯಾರೋ ಕೇಳುವಂತೆ
ತೋರಿತು. ನೋಡುವಾಗ, ಅಡುಗೆಯ ಹೆಂಗಸು ದೇವಕಿ, ಕಿಟಕಿಯಿಂದ
ನಮ್ಮ ಮಾತುಗಳನ್ನೆ ಕದಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಕಿಟ್ಟು ಫರಾರಿಯಾದನು. “ಕೋದಂಡಾ,
ನಿನಗೆಲ್ಲ ಭವಿಷ್ಯ ಗೊತ್ತಾಗ್ತದೆ. ನೋಡು, ನನ್ನ ಕೈನೋಡಿ ಹೇಳ್ತೀಯಾ?—
ನನ್ನ ಮಗ ಈಗ ಏನು ಮಾಡ್ತಾನೆಯೆಂದು?” ಹೀಗೆಂದು ದೇವಕಿ ಕೇಳಿದಳು.

“ನಿನ್ನ ಎಡಗೈ ನೋಡಿದರೆ ನಿನ್ನ ಮಗನ ವಿಚಾರ ತಿಳ್ಯೋದಿಲ್ಲ,
ದೇವಕಿ!” ಎಂದೆ.

“ಹಾಗಾದರೆ, ಬಲಗೈ ನೋಡು. ಇನ್ನಾದರೂ ಒಳ್ಳೆ ಬುದ್ಧಿ ತುಂಬಿ
ಬಂದಿಖಾನೆಗೆ ಹೋಗಲಾರನಲ್ಲವೆ? ಇದೇ ನನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಯೇ?”

“ಎಂದರೆ ಅವನು ಕದಿಯುತ್ತಾನೆಯೇ?”

“ಹೌದು, ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಪರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೊಡ ಕದ್ದಿದ್ದ. ಬಂಗಾ
ರದ ಸರಕಣಿ ಹೋದಾಗ, ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕಣ್ಣಾನೂರಿಗೆ ಕಳ್ಳಿದರು.
‘ಕದಿಯಬೇಡ,’ ಎಂದರೆ, ‘ನೀನು ಕದಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆ?’ ಎಂದು ನನಗೆ
ಸವಾಲು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.”

“ನೀನು ಕದ್ದೆಯಾ! ದೇವಕಿ! ನೀನು, ಹೆಂಗಸು!”

“ನೀನು ಆಗ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿಗಾಗಿ ಕದಿಯುವುದು. ನಾನು
ದುಡಿಯುವಾಗ-ಕದ್ದಾಗಲಿ, ಬೇಡಿಯಾಗಲಿ-ಇವನೇಕೆ ದುಡುಕಬೇಕು?
ನೀನೇ ನೋಡು. ಹೌದೋ, ಕೋದಂಡಾ, ನೀನು ನನ್ನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿ
ದೆಯಾ? ನಾನು ತೆಗ್ಗದ್ದನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಬಿಸಾಡಿದ್ದೇನೆ.”

“ಎನು ತೆಗೆದೆ, ನೀನು?”

“ಒಂದೆರಡು ಸೇರು ತೋಗರಿಬೇಕೆ, ನಾಲ್ಕೈದು ಸೇರು ಉಪ್ಪು, ಸ್ವಲ್ಪ ಹುಣಸೆ, — ಅಷ್ಟೇ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಬಿಸಾಡಿದ್ದೇನೆ—ಆಗಲೇ!”

“ಸುರಭೀ ಪೈಷ್ಣವೀ ಮಾತಾ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಹಿತಕಾರಿಣೀ..”

ಪುರೋಹಿತರು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ!

“ಎನು ಮಾಡ್ತಿ, ಕೋದಂಡಾ, ಅಲ್ಲಿ?”

“ಎನಿಲ್ಲ, ದೇವಕಿಯು ಕೈ ನೋಡ್ತೀನೆ!”

“ನಿನ್ನಷ್ಟೆ ಚಮತ್ಕಾರ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅವಳ ಕೈಗೆ. ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಬಂದು ದ್ರವ್ಯಜಾಲ ಮಹೇಂದ್ರಜಾಲ ಮಾಡ್ತೀನೆಂದು ಕೊಚ್ಚಿ, ಚಕ್ಕುಲಿ ಉಂಡೆಗಳನ್ನು ಕದ್ದು ತಿಂದರೆ, ಇಲ್ಲೇನು ಮದ್ದು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆಂದು ಎಣಿಸಿದೆಯಾ? ಇಲ್ಲಿರುವುದು ಕ್ವಿನೀನು.....” ಎಂದು ಅಸಂಬದ್ಧವಾಗಿಯೆ ಎಂಬಂತೆ ನುಡಿದರು ಪುರೋಹಿತರು.

ಹಿರಿಯ ಮಾವನು ಬಂದು, “ಪುರೋಹಿತರ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ಹಳ್ಳಿಯ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ—ಅದು ಸುಳ್ಳಾಗದು!” ಎಂದರು.

ಕಿರಿಯ ಮಾವನು ಬಂದು, “ಕಳ್ಳನ ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು, ನಾಳೆ ಡಾಕ್ಟರ್-ಜಡ್ಡರ ವಿಚಾರಣೆಯಿರಬಹುದು!” ಎಂದರು.

ಲಿಲ್ಲಿಯು ಬಂದು, ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ, “ಸುತಿಯು ಗಂಡನನ್ನು ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಕಳವು ಪತ್ತೆಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಇನಾಮು!” ಎಂದು ನನಗೆ ಬಣ್ಣದ ಬೀಸಣಿಗೆಯೊಂದನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು.

೧೧. ಪುಂಡರೀಕನ ಡಬ್ಬಲ್ ಸವಾರಿ

ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಸಾಯ್ಕಲ್ ಸವಾರಿ ಕಲಿತಿದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲೇನು ಒಂದು ಮಹಾ ಎಂದು ಕೇಳ ಬೇಡಿರಿ. ಹಾಗೆಂದು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಪುಂಡರೀಕ ನೊಡನೆಯೂ ಎತ್ತಬೇಡಿರಿ. ಏತಕ್ಕೆಂದರೆ ಈ ವ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಒಂದೆರಡು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಿ ಉತ್ತರಿಸಿ ಸಾಕಾಗಿ, ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆನೆ ಆತನು ಸಾಯ್ಕಲ್ ಸವಾರಿಯನ್ನು ಕಲಿಯುವಂತಾಯಿತು. “ಎನಾಯ್ತು? ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪೊಲೀಸ್ ಲೋಕಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರಂತಲ್ಲ? ಮತ್ತೇ

ನಾಯ್ತು?” ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಕೇಳುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹನುಮಂತನ ಬಾಲದಂತೆ ಬೆಳೆದು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು. ಸಾಯ್ಕುಲಿನಲ್ಲಿ ಕೂತು ಬರುವವರೆಲ್ಲ ಪುಂಡರೀಕನ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಖ ಪರಿಚಯವಿದ್ದವರೂ ಅತನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಸಾಯ್ಕುಲಿನಿಂದ ಇಳಿದು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ಕೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಸಾಯ್ಕುಲಿ ಸವಾರಿ ಕಲಿತು ಸರ್ರನೆ ನಡೆದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಈಗ ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಅತನೊಡನೆ ಕೇಳಬೇಕೆಂದಿರುವಿರಾದರೆ, ಸಾಯ್ಕುಲಿ ಕಲಿಯಿರಿ, ಅವನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ ಧೀಂಕಿಟ್ಟು ನಡೆಯಿರಿ. ಆಗಲೂ ಕೂಡ ಅವನ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತುವುದು ನಿಮಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು.

ಬಹಳ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಕತೆಯಲ್ಲವಿದು; “ಲಂಡನ್ ವಾಲೊ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡ್ರಾ” ಎಂಬ ಆ ಕೂಗು ತೋಪು ಹಾರಿದ ಧುಂಕಾರದಂತೆ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸವಿಸವಿಸಾಗಿ ರೂಪ ರೇಖೆಯನ್ನು ತಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವದು. ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಜನ್ಮ ಸಿದ್ಧವಾದ ಹಕ್ಕು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸೊಂಟ ಕಟ್ಟಿ, “ಚಲೋ ಧಿಲ್ಲಿ, ಲಂಡನ್ ವಾಲೋ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡ್ರಾ, ಇಂಕ್ವಿಲಾಬ್ ಜಿಂದಾ ಬಾದ್” ಎಂದು ಹೃದಯವನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು, ಜಿನ್ನನ್ನು ಧೈರ್ಯ ಸ್ಥೈರ್ಯಗಳ ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ ಬಲಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ನಿಂತ ದಿವಸಗಳವು. ಆ ಅಗೋಸ್ತು ತಿಂಗಳ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರಾಜಕತೆ, ಯಾವ ಪುಂಡಾಟಿಕೆ ನಡೆದು ಹೋಯಿತೋ ಆ ದಿನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇಂದಿನ ದಿವಸ ಕಪ್ಪು ದಿನಗಳಾಗಿ ಲಿಖಿತವಾಗಿರುವವಷ್ಟೆ? ಆ ಅರಾಜಕತೆಯೊಡನೆ, ಆ ಪುಂಡಾಟಿಕೆಯೊಡನೆ ಉರುಳುತ್ತಿರುವ ತಂತಿ ಕಂಬಗಳು, ಕಳಚಲ್ಪಡುವ ರೈಲ್ವೆ ಕಂಬಿಗಳು ಯಾವ ಹಿಂದೂ ಮಾತೆಯ ಬಂಧನವನ್ನು ಸಡಿಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವೋ, ಆ ಹಿಂದೂ ಮಾತೆಯ ಬಂಧನವನ್ನು ಬಿಗಿಯಲು, ದೃಢಗೊಳಿಸಲು ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಸ್ವಾರ್ಥರೂಪಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಸರ್ಕಾರದ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ನೌಕರ ಶಾಹಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಳ್ಳಿಯ ಪಟೇಲನ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲವರನ್ನು ತನ್ನ ಸಹಸ್ರರು ಕಿಸೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿ ತುಂಬಿಸಿ ಕಳ್ಳ ಹಜ್ಜೆಯಿಂದ ಹಗಲೂ, ಮಹತೋಭಾರ ಹಜ್ಜೆಯಿಂದ ಇರುಳೂ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಮೆರೆಯುವಾಗ ಜನವೆಲ್ಲ ನಿರ್ವೀರ್ಯರಾಗಿರುವುದೆಂದು ಕೋದಂಡ ನಂತಹವರು ಭಯಪಡುವಷ್ಟು ಭೀಕರದ ದಿವಸಗಳಾಗಿದ್ದುವಷ್ಟೆ—ಅವು?

ಬೂದಿಯ ಕೆಂಡವಿಮೆ,—ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಗಾಳಿಗೆ—ಜೀವಿತದ ಉಸಿರಿಗೆ ಭುಗ್ಗಿ
ನ್ನುವದೆಂದು ಪುಂಡರೀಕನಂತಹವರು ತಿಳಿದಿದ್ದ ದಿವಸಗಳಾಗಿದ್ದವಷ್ಟೆ?

“ಎನೆಂದು ಉಗ್ರಾಣಿ ದೇವರ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತು ಕೊಂಡೆ,”
ಎಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ರೈತನನ್ನು, ಅಶ್ವತ್ಥ ಮರದ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತ ರೈತ
ನನ್ನು—ಉಗ್ರಾಣಿಯು ಹೆದರಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಆ ಹೆದರಿಕೆಗೆ ಶ್ರೀಮತ್ತು
ತೀರ್ಪು ಕೊಡುವ ರೈತನು ಬೆಕ್ಕನ ಬೆರಗಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಆ ರೈತನೂ ಕಳ್ಳ
ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ ಮಾರಿ ಮಾನವನ್ನೂ ಗೌರವವನ್ನೂ ಹಿಸುಕಿ ಹಿಂಡಿ ಅವು
ಗಳ ಬಾಯೊಳಗೆ ವಸ್ತ್ರದ ಮುದ್ದೆಯನ್ನು ತುರುಕಿ ಅವುಗಳೆರಡನ್ನೂ ತನ್ನ
ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಡಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಅಹುದು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ,
ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಹೇಳುವಾಗ, ಕಲೆಕ್ಟರರು ತಲೆಕೆಳಗಿಟ್ಟು
ಎನೋ ಗೀಚುವಾಗ, ಜನಿವಾರಕ್ಕಿದ್ದ ಬೀಗದ ಕೈಯ ತೂತಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿಟ್ಟ
ನಶ್ಯದ ಹುಡಿಯನ್ನು ಮೂಗಿಗೆ ಎರಿಸಿ ಎಲ್ಲರು ನಗುವಂತೆಯೂ, ಕಲೆಕ್ಟರರು
ಅಶ್ವರ್ಯಪಡುವಂತೆಯೂ ಮಾಡಿದ ರೈತಾ—ಅಶ್ವತ್ಥ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತ
ಪ್ರಾಣಿ—ಕೆಳಗಿಳಿದು ಉಗ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೇರಿಸಿ, ಆತನಿಗೊಂದು
ಬೀಡಿಯ ಬೆಂಕಿ ಕೊಟ್ಟು, ಚಕಿತನಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ?

ಪಟ್ಟಣದ ಚಿಕ್ಕ ಸಾಹುಕಾರ —ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಯಷ್ಟು ಕಾಲ ಸುಭಾಷ
ಬೋಸನು ಮೇಲೋ ಜವಾಹಿರಲಾಲನು ಮೇಲೋ ಎಂದು ತರ್ಕ ವಿತರ್ಕ
ಮಾಡಬಲ್ಲ ಪಟ್ಟಣದ ಸಾಹುಕಾರ—ನೀವಾತನನ್ನು ಕಂಡಿರಬಹುದು,
ಮೂರು ಮಾರ್ಗಗಳು ಸಿಕ್ಕುವಲ್ಲಿ ಬೀಡಾ ಬೀಡಿಯಂಗಡಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟವನು,
ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೆರಡರ ತನಕ ನಾಲ್ಕು ಆರು, ಸೊನ್ನೆ ಒಂದು, ಎಳು ಒಂಬತ್ತು
ಎಂದು ಜಪಿಸುತ್ತಿರುವವನು, ಪೋಲೀಸ್ ಜವಾನನ ಬೂಟ್ಟಿನ ಶಬ್ದವನ್ನು
ಕೇಳುತ್ತಲೆ ಸವಿಸುವದ ದೊಡ್ಡ ಚರಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಣಗುವುದಾದರೆ,
ಶೂರಾಶ್ಚ ಕೃತ ವಿದ್ಯಾಶ್ಚ ಮಮ ಪುತ್ರವನಂಗತಾಃ ಎನ್ನುವಷ್ಟು
ಶೋಚನೀಯವಾದ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಕಾಲ ಪುರುಷನು ಇಳಿದು ಬಂದಿ
ರಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೊಂದು ಗಂಟೆಗೆ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬ
ರನ್ನು—ಓಪನ್ ಕ್ಲೋಜಿಂಗ್ ಎಂದು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿರುವವರನ್ನು—ಹಿಡಿದು
ಗದರಿಸಿ ಸ್ಟೇಶನಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಪೋಲಿಸ್ ಜವಾನನು ಎಳೆದು ಗಲ್ಲಿಯಿಂದ
ಗಲ್ಲಿಗೆ ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕಡೆಗೆ ಸ್ಟೇಶನಿನ ಬಾಗಲಲ್ಲಿ ಎಂಟಾಣೆಯ ಲಂಚ
ವನ್ನು ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿ ನೂಕಿ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕೆ? ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಸಾಹೇಬ
ರನ್ನು ಕಂಡು ಹೆದರದ ಜನಾಂಗದ ಮಕ್ಕಳವರು ಪೋಲಿಸ್ ಜವಾನನಿಗೆ

ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ, ಉಗ್ರಾಣಿ ದೇವರಿಗೆ ಅಪ್ಪಾ ಜವಾನಿ ಸಲಾಮು ಹೊಡೆಯ ಬೇಕಾದರೆ, ಯಾವ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಅವರಿಸಿ ಒಂದಿರಬೇಕು? ಯಾವ ತರದ ಅನ್ಯಾಯ ಮುಂಚೆ ನಡೆದು ಹೋಗಿರಬೇಕು?

ಅಗೋಸ್ತು ಒಂಬತ್ತನೆ ದಿವಸದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ದಿನ ಪೋಲೀಸರು ಲಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ರಥ ಬೀದಿಯ ಮೂಡಲಿಂದ ಪಡುವಲಿಗೆ ಆ ಲಾರಿಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ ನೂರೆಂಟು ಸಲ ಓಡಾಡಿಸಿ ವೆಬ್ಬೋಲನ್ನು ನೀರು ಮಾಡಿ, ಆ ನೀರನ್ನು ಆವಿ ಮಾಡಿ, ಆ ಆವಿಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಮಳೆ ಸುರಿಸುವ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದ ಪೋಲೀಸು ಜವಾನರು ಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ಇಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಕೋವಿ ಹಿಡಿದು ಕೋಮಲ ವಿಲಾಸವನ್ನು ಹತ್ತಿ, ತಿಂಡಿ ತೀರ್ಥ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಕುಚಿ-ಮೇಜುಗಳನ್ನು ಪುಡಿ ಮಾಡಿ, ವಿಲಾಸವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿ, ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ ತೂಗ ಹಾಕಿದ ಕನ್ನಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೋವಿ ಹಿಡಿದು ನಿಂತ ಪೋಲೀಸ್ ಜವಾನರನ್ನು ಕಂಡು, ತಮಗಿದುರು ಪೋಲಿಸರೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ—ಕೋವಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗಳನ್ನು ಕುಕ್ಕಿ ಪುಡಿ ಪುಡಿ ಮಾಡಿ ಕಡೆಗೆ ಪಲಾಯನ ಗೈದು ಹೋಗ ಬೇಕಾದರೆ, ಯಾವ ತರದ ಕಾಯಿದೆ ಬಾಹಿರ್ ಸರಕಾರದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಊರಲ್ಲಿದ್ದಿರಬೇಕು? ಅಂತಹ ದಿವಸಗಳ ಕತೆಯಿದು.

ಊರಿನ ಚಿಕ್ಕ ದೇವಳವೊಂದು ರಥ ಬೀದಿಯಿಂದ ಬಾವಟಿ ಗುಡ್ಡೆಗೆ ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಇದೆಯಲ್ಲವೆ? ಆ ದೇವಳವು ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬ ಸನ್ಯಾಸಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಸಮಾಧಿಯಾಗುವ ಮುಂಚೆ ದೇವಳವನ್ನು ಹತ್ತು ಸಮಸ್ತರಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಸಪ್ತಾಹ ಭಜನೆಯ ಒಂದು ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆ ವರ್ಷದ ಸಪ್ತಾಹ ಭಜನೆ ಅಗೋಸ್ತು ಅತ್ಯಾಚಾರದ ಅನಂತರ ಬಂದಿದ್ದು, ಭಜನೆಗೆಂದು ಚಪ್ಪರ ವಗೈರೆ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರು, ರಾಮಯ್ಯ ನಾಯ್ಕರು, ಚಾವಡಿಯ ಒಂದು ಮೂಲೆ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ಚೀಲದಿಂದ ಬೀಡಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಡಿ—ತೆಗೆದು, ಅಣಿಲ್ ಬೆಂಕಿ ವೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಗೀಚಿ ಬೆಂಕಿ ಮಾಡುತ್ತ, ಸಂಕೋಲೆ ಬೀಡಿಯೆಳೆಯುವುದನ್ನು ತ್ತಾರಲ್ಲ—ಹಾಗೆ ಮಾಡುವವರು, ಅಲ್ಲಿಯೆ ದೇವಳದ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕೆಂಪು ಟೋಪಿ ಪೋಲಿಸ್ ಜವಾನನು ಆ ಕಡೆ ಈ ಕಡೆ ಹೋದುದನ್ನು ನೋಡಿದರು. ನೋಡಿದವರಿಗೊಮ್ಮೆ ಏನೋ ಅಪಶಕುನ ಫುಂಟಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಆ ಜವಾನನು ದೇವಳವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು, “ರಾಮಯ್ಯ

ನಾಯ್ಕರೆಂದರೆ ತಾವೇನು,” ಎಂದು ಕೇಳಿ, ಬಂದ ಹಾಗೆ ಹೋದನಂತೆ. ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಗ್ರಹಣವೆಂಬುದೂ ಇಲ್ಲವೆ, ಎಂದು ನಾಯ್ಕರು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಂಪು ಟೊಪ್ಪಿ ಸರಕ್ಕನೆ ನಡೆದು ಮಾಯವಾದುದೂ ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಕಟ್ಟಿದ ಚಪ್ಪರ ಕೆಳಗಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಕುಂಬಾರಗೆ ವರುಷ, ದೊಣ್ಣೆಗೆ ನಿಮಿಷವೆನ್ನುತ್ತಾರಲ್ಲ? ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರು ರಾಮಯ್ಯ ನಾಯ್ಕರು ಸೀದಾ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ನಾಲ್ಕು ಕುಡುತೆ ತಣ್ಣೀರು ಕೂಜೆಯಿಂದ ಕುಡಿದು, “ಅಯ್ಯಬ್ಬಾ” ಎನ್ನುತ್ತ ಹೊರನಡೆದು, ಏಳುಗಂಟೆಯ ಒಳಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ತೀಸಿ ತಿರುಗಾಟಕ್ಕೆ ಹೋದರಂತೆ.

ಸಪ್ತಾಹ ಭಜನೆ ರದ್ದಾಗಿತ್ತು.

ಉಡಿದಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕೋಮಣ ಹೋಗಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಇದರ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತಾದೊಡನೆ ಭಜಕರು ಸೊಂಟಕಟ್ಟಿದರು. ಕೆಸೆ ತುಂಬಾ ರೂಪಾಯಿ ತುಂಬಿಸಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಸಾಹೇಬರನ್ನು ಕಂಡು, ಆಗತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಲಹೆಗಾರರಿಗೊಂದು ತಂತಿಯಖಾಲಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಆ ಆಫೀಸು ಈ ಆಫೀಸು ತಿರುಗಾಡಿ ಕೆಸೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಮಾಡಿ, ತಂತಿಯ ಪತ್ರದ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ಲೆಕ್ಕ ಗೀಚಿ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಚೂರು ಮಾಡಿ-ಮುಂದಿನ ತಿಂಗಳ ಅದೇ ದಿವಸ ಭಜನೆ ಜರಗಿಸುವುದೆಂದು ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ, ಬಂದ ಪೋಲೀಸ್ ಜವಾನನ-ರಾಮಯ್ಯ ನಾಯ್ಕರ ನಾಮೋಚ್ಚಾರ ಮಾಡಿದ ಜವಾನನ ಟೊಪ್ಪಿ ನಂಬು ಗೊತ್ತಾಗದೆ, ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ದಿನ ಸಾಯಲಿಯೆಂದು ಆತನಿಗೆ ವರ ಪ್ರಸಾದ ಕೊಟ್ಟು ಎಲ್ಲವರೂ ಸ್ವಸ್ಥರಾದರು.

ಮುಂದುವರಿಸಿದ ಸಪ್ತಾಹ ಭಜನೆಯ ಕಡೆ ದಿನ ಪುಂಡರೀಕನು ರಾತ್ರಿ ಒಂಬತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಸಪ್ತಾಹಕ್ಕೆ ನಡೆದನು. ಹತ್ತು ನಿಮಿಷದಷ್ಟು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಡೆದು ಹೋದನು. ಆಕಾಶದ ಮೂಡಣದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚು ಹೊಳೆದು ಗುಡುಗಿದೊಡನೆ ಆ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲ ನೀಲವಾದ ಕಪ್ಪು ಮೋಡಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ತಿರಿಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮನೆಗೆಂದು ಹೊರಟನು. ಮಳೆ ಬರುವ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಾಣುವಾಗ ಕೂಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ದೇವಳಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ, ಮಳೆ ಬಂದು ಮಳೆ ಮುಗಿಯುವ ತನಕ ಪುಂಡರೀಕನು ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೆ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಠ ಮಾಡುವುದರ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನಿಡ್ಡೆಯಾಂತು ಕನಸು ಕಂಡು ಆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ “ಹಾಗೆ ಆಗಲಿಕ್ಕೇ ಆಗದು!” ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆಯೋ, ಸಹೋ

ದ್ಯೋಗಿಯೊಡನೆಯೋ, ಮತ್ತಾರೊಡನೆಯೋ ಜಗಳವಾಡಿ-ಕೇಳಿದ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕನಸೊಡೆದು ನನಸೊಂದಿ-“ಎ ಹುಡುಗಾ, ನಾಕು ಮಾಡೋ-ಮತ್ತೆ” ಎಂದು ಕಣ್ಣನ್ನು ಉಲ್ಬಣ ಗೊಳಿಸುವ ಬದಲು--ಕೊಡೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ದೇವಳದ ಸುತ್ತೊಂದು ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನೂ ಕಾಣದೆ-ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಕಂಡು ಮುಗುಳ್ಳಕ್ಕು, ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿ-ಹೆ! ಈ ವರ್ಷ ಹೇನು ಜನವಿಲ್ಲ--ಎಂದು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದು-ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂದು ನಡೆದು-ಬಾವಟಿ ಗುಡ್ಡೆಯ ಚಂದ್ರಿಕಾ ವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ಅಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಶೂನ್ಯನಾಗಿ-ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಕಾಣುವ ಜೋಡುಗುಡ್ಡೆಯ ನೆರಳಿಗೆ ಹಾರಿ ನೆಗೆದು ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಹೊತ್ತು ವಿಶ್ರಮಿಸಿ ಬರುವುದೆಂದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮನೆಗೆಂದು ಹೊರಟನು.

ಕತ್ತಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸೂಚಿ ಭೇದ್ಯವಾದ ಕತ್ತಲೆಯೆಂದು ಕಾಳಿದಾಸನು ಹೇಳಿದುದರ ನೆನಪಿದೆಯೇ? ಪ್ರೊಲಿಸ್ ಜನಾನ ಭೇದ್ಯ ಕತ್ತಲೆಯೆಂದರೆ ಅದೊಂದು ಅಲಂಕಾರದ ಮಾತಾಗದೆಂದು ದ್ವಾವಿಂಶರು ಹೇಳಿದರೂ, ಪುಂಡರೀಕನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸನಿಗೂ ಆ ಪ್ರಯೋಗದ ಅರ್ಥವಾಗದೆಂದು ಇದ್ದರೂ-ಅಂತಹ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಎದುರು ದಿನದಲ್ಲಿ ಮೋಡದ ಮಾಯಾ ಜಾಲದಿಂದ ತೋರುವ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಪುಂಡರೀಕನು ಒಬ್ಬಂಟಿಗನಾಗಿ ನಡೆದು ಹೋಗುವುದು ಅವನ ಭಾಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿತ್ತು. ಆ ವಿಧಿ ಲಿಖಿತವನ್ನು ಅಳಸಲಾಗುವುದೇ? ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ಯಾರೋ ಮಾತಾಡುತ್ತ ನಿಂತುದು ಕೇಳಿ ಬಂತು.

“ಬಿಡಿ, ಸ್ವಾಮಿ! ನಾನು ಸಾಯ್ಕಲ್ ಲೀಡ್ ಮಾಡಿ ಬಂದುದು, ದೀಪವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಕತ್ತಲೆಗೆ ಸಾಯ್ಕಲ್ ನಡೆಸುವುದು ಹೇಗೆ?”

“ಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಸ್ಫೇಶನಿಗೆ ನಡೆ,” ಎಂದು ಜನಾಬುದಾರೀ ಮಾತು ಕೇಳಿಸಿತು.

ಪುಂಡರೀಕನು ಮುಂದೊತ್ತಿ ಬಂದನು. ನಿಂತಾಗುವ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆದು ಬಂದಂತೆಯೂ ತೋರಿತು. ಪುಂಡರೀಕನ ಬೆನ್ನಿನ ಹಿಂದಕ್ಕೂ ಬರುವಂತಾಯಿತು.

ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಭಾಷಣೆ ಪುಂಡರೀಕನನ್ನು ದಾಖಲೂ ಹೋಯಿತು ಪುಂಡರೀಕನು ಕುತೂಹಲಿಯಾಗಿ ಉದ್ಬುಧದ ಹೆಜ್ಜೆ ತೆಗೆದು ಅಲ್ಲಿಯೇ

ಮನೆಯಿಂದ ತೋರುವ ದೀಪದ ಕಿರಣಕ್ಕೆ ಸಾಯ್ಕಲ್ ಹಿಡಿದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಬೆಳ್ಳಗಿನ ಹುಡುಗನನ್ನು ಅವನ ಇಬ್ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಲಿಸ್ ಜವಾ ನರನ್ನು ಕಂಡನು.

ಪುಂಡರೀಕನ ದಿಟ್ಟಿಯೂ ಹುಡುಗನ ದಿಟ್ಟಿಯೂ ಕೂಡಿದುವು! “ನೋಡಿ, ಸಾರ್, ಸುಮ್ಮನೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಯ್ಕಲ್ ಲೀಡ್ ಮಾಡಿದ್ದೇ.”

“ಅವಕ್ಕೆ?”

“ಹಿಡಿದು ಸ್ಪೇಶನಿಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ.”

“ಒಯ್ಯ ಬಿಡಲಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸಬ್ ಇನ್ಸ್ ಪೆಕ್ಟರ್ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ದೂರು ಕೊಡು. ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಾರು. ನೀನು ಮಾತ್ರ ಇವರೊಡನೆ ನಡೆದು ಬಿಡು.”

“ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಸಾರ್,” ಹುಡುಗನೆಂದ.

“ಹಾಗಾದರೆ, ನಾನೂ ಬಂದೆ,” ಎಂದು ಮೂವರೊಡನೆ ನಾಲ್ಕನೆ ಯವನಾದ ಪುಂಡರೀಕ.

“ನನ್ನ ಪರಿಚಯವಿದೆಯೇ?” ಎಂದ ಪುಂಡರೀಕ.

“ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದೆ ಏನು, ಸಾರ್” ಎಂದು ಪ್ರೇಲೀಸರ ವಶದ ಕೈದಿ ಯೆಂದ.

ಶಾಲೆಯ ಹುಡುಗನನ್ನು ಭಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನು ಉಪಾಧ್ಯಾಯನೆ ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಮುಂದೊತ್ತಿದನು ಹುಡುಗನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿಯಾನು ಎಂದು ಪ್ರೇಲಿಸ್ ಪಾರ್ಟ್ ನಡೆಯಿತು. ಹೆಂಡದ ವಾಸನೆಗೆ ಮೂಗಿನ ತುದಿಯನ್ನು ಉಜ್ಜಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಕೈದಿ ಮುಂದರಿದನು.

ನಡೆಯುವ ಪಾರ್ಟ್ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕುಂಟುತಿತ್ತು. ಕೈದಿಯನ್ನು ಬೇರೆ ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಏನೋ ಮಾಡಾಡುತಿತ್ತು. “ಏ, ನಡೆಯಿರಿ ಸ್ಪೇಶ ನಿಗೆ, ಹೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ,” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಉಸಿರೆಳೆದೊಡನೆ ಗಾಳಿ ಗೋ ಎಂಬಂತೆ ಆ ಪಾರ್ಟ್ ಬೀಸುತಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ತಿರಿಗಿ ಮಾರ್ಗದ ಬದಿಯ ಚರಂಡಿಯ ಚಿಕ್ಕ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತು ಬೀಡಿಯೆಳೆಯುತಿತ್ತು.

ಬೀಡಿಯೆಳೆಯುತ್ತ ಒಂದು ಸವಾಲು ಬಂತು!

ಸವಾಲು ಬಂದುದು ಹುಲಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು!

“ಏನಯ್ಯಾ ನೀವು? ನಿಮ್ಮ ಕೆಲ್ಸ ಹಿಡಿಯಿರಿ, ಯಾಕೆ ಬರುತ್ತೀರಿ?”

“ಯಾಕೆ ಬರುತ್ತೀರಿ, ಎಂದರೆ, ಹುಡುಗನ ಪ್ರಾಯ ನೋಡಿ, ರಾತ್ರಿಯ ಗಂಟೆ ನೋಡಿ—ಮಾತಾಡುವ ನಿಮ್ಮ ಜುಲುಮು ನೋಡಿ.”

“ಜುಲುಮು ನೋಡುವುದೆಂದರೆ—ಈ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೀಡಿಯಿದೆ; ಕಬ್ಬಿಣದ ಬೇಡಿ ಚೀಲದಲ್ಲಿದೆ.”

“ಓಹೋ ಹಾಗೇನು ಊರೆಲ್ಲ ಉರುಟಾಯಿತೆ?”

“ಊರು ಉರುಟೋ, ತಲೆ ಮುಂಡೆಯುರುಟೋ—ತೋರಿಸಬೇಕೆ?”
ಎಂದಿತು ಜವಾನನ ಜುಲುಮು.

“ತೋರಿಸಬಹುದು, ಆದರೆ ಮಾತ್ರ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುವಾಗ, ತಲೆಯುರುಟನ್ನು ಕೊರಳಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಇಟ್ಟುಕೋ, ಕಂಕುಳಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಡ.”

“ಶಾಲೆಯ ಮಾಸ್ತೋ ನೀನು? ಯಾವ ಶಾಲೆಯ ಮಾಸ್ತು?”

“ಯಾವ ಶಾಲೆಯಾದರೆ ನಿನಗೇನು ಬಂತು?”

“ಏನಯ್ಯ ಮಾಸ್ತೆ? ಪೋಲಿಸರಿಗೆ ಏಕೆ ಅಡ್ಡ ಬರುತ್ತಿ? ಪೋಲಿಸರಿಗೆ ಅಡ್ಡ ಬಂದರೆ ತಕ್ಷೀರು ಗೊತ್ತೆ?”

“ಮಾತು ಮತ್ತೆ! ನಡೆ ಸ್ವೇಶನಿಗೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದುದು ಪುಂಡರೀಕನ ಶ್ರೀಮದ್ಗಾಂಭೀರ್ಯದ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಾಣದ ಜುಲುಮು.

“ಸಾರ್, ಎಂಟಾಣಿ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ,” ಕೈದಿಯೆಂದ.

“ಕೊಡಲಾರೆಯೆನ್ನು.”

“ಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆಂದು ಗದರಿಸುತ್ತಾರೆ.”

“ಹೊಡೆಯೆನ್ನು.”

“ಲೋಕಸ್ಥಿನಲ್ಲಿ ನೂಕುತ್ತಾರೆ ಯೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.”

“ನಾನು ಸಾಕ್ಷಿ.”

ಮತ್ತೆ ಐದು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸ್ವೇಶನ್ ಮುಟ್ಟಿದೆವು. ಗಡಿಯಾರವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆ ರಾತ್ರಿ! “ಚಂಡೀಮಗ—ರಥಬೀದಿಯಿಂದ ಸ್ವೇಶನಿಗೆ ಹದಿನೈದು ನಿಮಿಷದ ಹಾದಿಗೆ—ಎರಡು ಗಂಟೆ ತೆಗೆದೆಯಲ್ಲ,” ಎಂದು ಮರುಗಿದನು ಪುಂಡರೀಕನು.

ಸ್ವೇಶನಿನಲ್ಲಿ ಹುಡುಗನಿಗೂ ಪೋಲಿಸರಿಗೂ ಒಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತು

ಕತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಅನರತ್ನ ಪುಂಡರೀಕನು ಮೂಗು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ “ನಿಮಗಿಲ್ಲಿ ಕೆಲ್ಲವಿಲ್ಲ. ನಡೆಯಿರಿ ಅತ್ತ!” ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಬಂಕು.

“ನಾನು ನಡಿಯುತ್ತೇನೆ. ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಎಲ್ಲಿ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಪುಂಡರೀಕ.

“ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್‌ನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ, ಕೈಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬೇಡಿಯರ್ ಬೇಕಯ್ಯ!”

“ಎನೇನು ಒದುರುತಿಯಾ? ಈ ಸ್ಟೇಷನಿಗೆ ಇಂದಿನ ಅಧಿಕಾರಿ ಯಾರು? ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡು.”

“ಅದೀ ಕಾರೀ! ಶಾಲೆಯ ಮಾಸ್ತಿಗೆ ಸಬೀನಿಸಿವೆಕ್ಕು! ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್! ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಏನು ಕಲಿಸುತ್ತಿಯಾ, ನೀನು? ನಿಲ್ಲ, ನಾನು ಕಲಿಸುತ್ತೇನೆ ನಿನಗೆ!” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನನ್ನು ದೂಡಿ ಬಿಟ್ಟು ಜವಾನನೊಬ್ಬನು.

“ಏನು ದೂಡುತ್ತೀಯಾ? ಮೈಗೆ ಮುಟ್ಟುವಷ್ಟು ಹಿಟ್ಟರ್ ಆಗಿ ಬಿಟ್ಟಿಯಾ?” ಎಂದು ಜವಾನನ ಟೊಪ್ಪಿಯ ನಂಬರು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಪುಂಡರೀಕನು ಕಣ್ಣರೆಪ್ಪೆ ಮೇಲಕ್ಕೇರಿಸಿದನು.

“ನಂಬ್ರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಿಯಾ, ಫಟಿಂಗಾ? ಸೂ—ಮಗಾ, ಇಕೋ ನನ್ನ ನಂಬ್ರು!” ಎಂದು ಟೊಪ್ಪಿಕೆಳಗಿಸಿದನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಅಡಿಗಲ್ಲು ಪೋಲೀಸ್ ಕೊನ್ಸ್ಟೇಬಲ್ಲ!

“ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಲಾಂಛನ ಸ್ವರೂಪನೆ! ಟೊಪ್ಪಿ ಕೆಳಗಿಳಿಸಿದ ಪೋಲೀಸ್ ಕೊನ್ಸ್ಟೇಬಲ್ಲನೆ! ಅರಸನಿಗೆ, ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಯ ನಿರ್ವಾಹಕನೆ, ಆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕಾಲಿಂದ ತುಳಿದು ಬಿಡುವ ಹೆಜ್ಜಾಮನೆ! ನಿನ್ನಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಃಪತನವಾಯ್ತೆನ್ನು. ಬಿದ್ದು ಹೋದ ಸರ್ಕಾರದ ಭಗ್ನವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಗ್ಗಣನಾಗಿ ಸುಳಿಯುವವನೆ! ದಿಗಂತವ್ಯಾಪಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಳಿಯುವಾಗ ಉಳಿದು ಬಂದ ಗೌಡನೆ, ಏನು, ಏನೆಂದೆ? ಏನೆಂದು ಮೈಗೆ ಮುಟ್ಟಿದೆ?” ಎಂದು ಎದೆಯ ಎಡಭಾಗವನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ದೂಡುತ್ತ ಪುಂಡರೀಕನು ಮುಂದೆ ನಡೆಯಿಟ್ಟನು.

“ಹೀಗೆಂದು ಮೈಗೆ ಮುಟ್ಟಿದೆ!” ಎಂದು ನೂಕಿದ ನೂಕು ಪುಂಡರೀಕನನ್ನು ಸಾಯ್ಕಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೆಡವಿ, ಆ ಸಾಯ್ಕಲು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಕೆಳಗೆ ಮಲಗಿದ

ಪೋಲಿಸ್ ಜವಾನರಿಬ್ಬರ ಮೈಮೇಲೆ ಠಣಕ್ಕೆಂದಿತು.

ಒಮ್ಮೆ ಠಣಕ್ಕೆಂದಿತು.

ಆಗೊಮ್ಮೆ ಶಾಂತಿಯುಂಟಾಯಿತು.

ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಬೆಚ್ಚಿಯೆದ್ದ ಪೋಲಿಸ್ ಜವಾನನು ಆಗ, ಕುಂಭಕರ್ಣನು ತನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ನಿಂತ ಹನುಮಂತ ದೇವರನ್ನು ಎಸೆದು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಸಾಯ್ಕಲನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ನೂಕಿ, ಎದ್ದು ನಿಂತು, ಪುಂಡರೀಕನ ಈ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಒಂದು ಆ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಏಟನ್ನು ಪಟಪಟನೆ ಕೊಟ್ಟು, ಆತನ ಎರಡೂ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಡಿ, ಹೆಂ ಹೆಂ ಹೆಂ ಎಂದುಸುರುತ್ತ ಆತನನ್ನು ಸರಸರನೆ ಎಳೆದು ಬದಿಗೊತ್ತಿ, ಸಾಯ್ಕಲನ್ನು ಕಾಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ದೊಬ್ಬಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಒರಗಿ, ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಕಿವಿಯ ವರೆಗೆ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡನು.

“ಎನಯ್ಯಾ, ಸ್ವೇಶನಿನಲ್ಲಿ ಗಲಾಟೆ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ,” ಎಂದು ತಾಣೆಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಖ್ಯ ಜವಾನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಉಜ್ಜಿ ಕೊಂಡನು.

“ನೋಡಿ, ಸ್ವಾಮಿ, ದೀಪವಿಲ್ಲದೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡಿದ್ದೆಂದು ಈ ಹುಡುಗನನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರುವಾಗ, ಅವನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಈಗ ಸ್ವೇಶನಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಬೈದು ದೂಡಿ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ,” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಜಿಣ್ಣೆಯಿಂದ ತೆಗೆದ ಕೂದಲಿನ ಹಾಗೆ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದನು.

“ಚುಪ್ ಚುಪ್!” ಎಂದು ಮುಖ್ಯಜವಾನ, ತುಟಿಗಳನ್ನು ಉರುಟು ಮಾಡಿದನು.

“ನೀವೇ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ, ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿ,” ಯೆಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಅಂಗಲಾಚದಿದ್ದರೂ ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡ.

“ಎನಯ್ಯಾ, ರಿಪೋರ್ಟ್ ಇದ್ದರೆ ರಿಪೋರ್ಟ್‌ಸು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೋಗ ಬಿಡು,” ಎಂದನಾತ, ಮುಖ್ಯಜವಾನ.

“ರಿಪೋರ್ಟ್ ಇದೆ,” ಎಂದು ಕಾಲುತಾವು ಕಾಗ್ದದ ಮೇಲೆ ಬರೆಯಲು ಅನುವಾಯಿತು. ಪುಂಡರೀಕನ ಹೆಸರು ಕೇಳೋಣಾಯಿತು. ಹುಡುಗನ ಕುಲಗೋತ್ರವೂ ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

“ಮೇಲೆದ ಜಾತಿ ಉಮಾ ಶಂಕರಕುಮಾರ, ಬೀಡಿನ ಬಂಕು ಕೊಗ್ಗಣಯ್ಯನ ಸೋದರಳಿಯ.”

“ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿ, ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ಗಲಾಟೆಯೇಕೆ” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು

ಮತ್ತೆ ರಕ್ತ ತಣ್ಣಗಾಗಿ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದನು.

ಬರೆದ ರಿಪೋರ್ಟು ಓದಲಾಯಿತು.

“ರಥಬೀದಿಯಿಂದ ಹಂಪನಕಟ್ಟಿಗೆ ತಿರುಗುವ ಮಾರ್ಗದ ಸಂಧಿನಲ್ಲಿ ಈಹೊತ್ತು ರಾತ್ರಿ ಪೊಲೀಸ್ ಜವಾನ ...ನೇ ನಂಬ್ರದೊಡನೆ ಬೀಟ್ ಮಾಡಿ ಬರುವಾಗ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲ್ ಮಾಸ್ತು ಪುಂಡರೀಕನೆಂಬವನು ದೀಪವಿಲ್ಲದ ಸಾಯ್ಕಲಿನಲ್ಲಿ ಕೂತು ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತ ಹಿಂದೆ ಕೆರಿಯರಿನಲ್ಲಿ ಮೇಳದ ಜಾತಿ ಉಮಾ ಶಂಕರ ಎಂಬ ಸಾಧಾರಣ 15 ವರ್ಷ ಪ್ರಾಯದ ಹುಡುಗನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಹೋಗುವಾಗ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸ್ವೇಶನಿಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿದ್ದೇವೆ.”

ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದಂತಾಯಿತು.

ಉಮಾಶಂಕರನಿಗೆ ಕನ್ನಡವೆಲ್ಲ ಮರೆತುಹೋಯಿತು.

ಪುಂಡರೀಕನು ಎದ್ದುನಿಂತು, ಮುಖ್ಯಜವಾನನೆದುರು ಬಂದು, “ಏನ ನ್ಯಾಯಮಾಡುತ್ತೀರಿ? ಈ ಅನ್ಯಾಯ ನೀವು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಈ ಸ್ವೇಶನಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತೀರಲ್ಲದೆ—ನಿಮ್ಮೆದುರು ನಿಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಲ್ಲ. ಆಗ ನೀವುಕೊಟ್ಟ ಏಟು ಈ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆಂದು ಎಣಿಸಿದಿರಾ? ಈ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವೇಶನಿನ ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ! ಆಗ ಕೊಟ್ಟ ಪೆಟ್ಟು ಈ ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆಯೆ? ಮೆಟ್ಟಿದ ಮೆಟ್ಟು ಈ ಸಾಯ್ಕಲಿನ ಮೇಲೆ ತೋರುತ್ತಿದೆಯೆ? ನೋಡಿದ ಕಣ್ಣು ಈ ನಿಮ್ಮ ತಲೆಯು ರುಟಿನಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿದೆಯೆ?” ಎಂದು ಹೇಳಿದವನೆ ಸರಕ್ಕನೆ ತಿರುಗಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನ ಜವಾನನಿಗೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ,

“ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಅಡಿಗಲ್ಲಾದ ಕೊನ್ಸ್ಟೆಬಲ್, ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಜನಾಂಗದ ಉಪ್ಪನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಮಂಗಳೂರಿನ ಪೊಲೀಸ್ ಜವಾನ ಬಹದ್ದೂರಿ, ಛೀ ಛೀ ಕಾರ ಎರಲೆ ನಿಮಗೆ? ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷವಾದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನ್ಯಾಯದ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಡೆದೆಯಲ್ಲ? ಅನ್ಯಾಯಮಾಡಿದೆಯಾ? ಮಾಡಿದ ಈ ಅನ್ಯಾಯ ಈ ಗೋಡೆಯಿಂದ ಆ ಗೋಡೆಗೆ ಆ ಗೋಡೆಯಿಂದ ಈ ಗೋಡೆಗೆ ಗುಡುಗುಡಾಯಿಸಿ ಗೋಡೆಗಳೆಲ್ಲ ಕುಸಿದು ಬೀಳುವಾಗ ನೀನೆಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವೆ ಕೊನ್ಸ್ಟೆಬಲ್, ನೀನೆಲ್ಲಿ ಹಾರುವೆ ಪೊಲೀಸ್ ಬಹದ್ದೂರಿ?” ಎಂದು ಲೊಕಪ್ಪಿನ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗೇಟಿಗೆ ಬೆನ್ನುಕೊಟ್ಟು ಮಾತು ಹಾರಿಸಿದನು ಪುಂಡರೀಕನು.

ಲೊಕಪ್ಪಿನೊಳಗೆ ಮಲಗಿದ್ದ ಆಳೊಬ್ಬ ಗೇಟಿನ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸರಳುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸುಮ್ಮನೆ ಮಿಸಿಮಿಸಿ ನೋಡಿ ನಿಂತನು; ಪುಂಡರೀಕನ ಬೆನ್ನಿಗೆ

ಕ್ರೈಬಿರಳಿಂದ ಒತ್ತಿದನು.

ಗೋಡೆಗೆ ತೂಗಹಾಕಿದ ಗಡಿಯಾರ ಗಂಟೆಯೊಂದನ್ನು ಬಾರಿಸಿತು.

ಹಜೂರ ಕಛೇರಿಯ ಜಾಗಟಿ ಗಂಟೆಯೊಂದನ್ನು ಬೀರಿತು.

ಸವಿಸದ ಮನೆಮಠಗಳಲ್ಲಿನ ಗಡಿಯಾರಗಳೆಲ್ಲಿ ಠಣ್ ಠಣ್ ಎಂದು ಐನು ನಿಮಿಷದ ವರೆಗೆ ಒಂದರ ನಂತರ ಇನ್ನೊಂದೆಂಬಂತೆ ಬಾರಿಸುತ್ತ ಹೋದುವು.

“ನೋಡು—ನೀನು ಸಾಯುತ್ತಿ. ರಿಪೋರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಾಯ್ಕಲ್ ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ನಾನೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದಿ, ನನಗೆ ಸಾಯ್ಕಲ್ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಯುತ್ತಿ ನೀನು,” ಎಂದು ಕಾರಣಕೊಟ್ಟು ವಾದಿಸಿದನು ಪುಂಡರೀಕ.

ಬರೆದ ರಿಪೋರ್ಟ್‌ನ್ನು ಹರಿಯಲಾಯಿತು.

ಬಿಗಿದುಕೊಂಡ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಡಲಿಸಿಯಾಯಿತು.

ಪುಂಡರೀಕನಿಗೊಮ್ಮೆ ಜೀವಬಂದಿತು.

ಉಮಾಶಂಕರನ ಕಣ್ಣು ಪುಂಡರೀಕನ ಮುಖನೋಡಿತು.

“ಕೇಳು—ಮೇಳದಜಾತಿ ಉಮಾಶಂಕರ ಕುಮಾರನು ಸಾಯ್ಕಲ್ ರಾಯಿಡ್ ಮಾಡುತ್ತ, ಹಿಂದೆ ಕೆರಿಯರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲ್ ಮಾಡುತ್ತ ಪುಂಡರೀಕನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ದೀಪವಿಲ್ಲದ ಸಾಯ್ಕಲ್ ನಡೆಸುತ್ತಾ ಹೋಗುವಾಗ ರಥಬೀದಿಯಿಂದ ಹಂಪನಕಟ್ಟಿಗೆ ತಿರುಗುವ ಮಾರ್ಗದ ಸಂದಿಯಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಪೊಲಿಸ್ ಕೊನೆಸ್ಟೇಬಲ್ಲ....ನೇ ನಂಬ್ರ ಕೂಡ ಆವರನ್ನು ಎರೆಸ್ಟ್ ಮಾಡಿ ಸ್ಟೇಶನಿಗೆ ಒಯ್ದಿರುತ್ತೇವೆ. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಟೇಶನಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪುಂಡರೀಕನ ಜುಲಮು ಸಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ,” ಎಂಬ ಒಕ್ಕಣೆಯ ರಿಪೋರ್ಟು ಡೈರಿಗೆ ಸೇರಿತು.

“ಈಗ?” ಎಂದ ಪುಂಡರೀಕ.

“ಲೋಕಪ್ಪು,” ಎಂದರು.

“ಗಂಟೆ ಎರಡಾಯಿತು. ಮನೆಯಿಂದ ಒಂಬತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಹೊರಟವ. ಮನೆಗೆ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿಯೆ ಮೈದಾನಿನ ಸವಿಸ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯ ಇದ್ದಾರೆ, ಅನರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ—ಜಾಮೀನಿನ ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.”

“ಇಸ್ಕೂಲ್ ಮಾಡ್ಕಿಗೆ ಜಾಮೀನ್ ಯಾರಯ್ಯಾ? ಕಲಿಸು ನೋಡುವಾ,

ಏ ಬೀ ಸೀ ಡಿ ಮಾಯ್ಪುಸೂಡಿ—

ಬಂತೊಂದು ಬೇಡಿ;

ಎರಡೊಂದ್ಲು ಎರಡೊ—

ಊಟಕಾಯ್ತು ಬರಡೋ.”

ಪುಂಡರೀಕನು ನಿರುತ್ತರನಾದನು.

ಉಮಾಶಂಕರನು ತುಟಿಗಳನ್ನು ಎಡಕೈಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಿ, ಕೆಳಮುಖ ಮಾಡಿ ಕುಳಿತನು.

ಎರಡೂವರೆಯಾಯಿತು. ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಬಂದು ಕಿವಿಚುಚ್ಚಿದುವು.

ಬೀಡಿಯೆಳೆಯುತ್ತ ಕೂತ ಜವಾನರು, “ಮಾಪ್ಪೆ, ಬೀಡಿಬೇಕೆ?” ಎಂದರು.

“ಸೊಳ್ಳೆ ಉಂಟೆ?” ಎಂದರು.

“ಐದು ರೂಪಾಯಿ ಜುರುಮಾನೆ, ಆಪ್ಪೆ” ಎಂದರು.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನ್ಯಾಯದ ಶುದ್ಧ ಅಭಿಮಾನಿ ಪುಂಡರೀಕ, ಶುದ್ಧ ನಿರ್ಲೇಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕರ್ಮಯೋಗಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟ.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನ್ಯಾಯದ ಕೊತ್ತಳದ ಕಾನಲುಗಾರ ಜವಾನರು ಬೀಡಿಯೆಳೆದು ಅಮಲಿನವಶರಾಗಿ ನಿದ್ರಾಂಗನೆಯಿಂದ ಚುಂಬಿತರಾಗಿ ಕೂರಲು ಅನುವಾದರು.

ರಿಪೋರ್ಟ್ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಧಿಜವಾನನು ಟೇಬಲಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೂಗನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಆ ಮೂಗಿನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಮುಖವಿಟ್ಟು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನ್ಯಾಯದ ಸಿಂಹನಾದದ ಪಡಿದನಿ ಗೊರಕೆ ಹೊಡೆದನು.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನ್ಯಾಯದ ಶುದ್ಧ ಅಭಿಮಾನಿ ಪುಂಡರೀಕನು ನೋಡುತಿದ್ದುದು ಏನು? ಎದುರಿನ ಗೋಡೆಗಳನ್ನೆ?

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನ್ಯಾಯದ ಶುದ್ಧ ಅಭಿಮಾನಿ ಪುಂಡರೀಕನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಏನು? ಗಡಿಯಾರದ ಟಿಕ್ ಟಿಕ್ ನಡೆಯನ್ನೆ?

ಗೋಡೆಗಳನ್ನಲ್ಲ — ಟಿಕ್ ಟಿಕ್ ನಡೆಯನ್ನಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನು? ಗೋಡೆಗಳಾಚೆ—ಸಿಗಲೇಬೇಕಾದ ನ್ಯಾಯವನ್ನು! ಟಿಕ್ ಟಿಕ್ ನಡೆಯಾಚೆ—ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದ ನ್ಯಾಯನೀತಿಯನ್ನು.

ಮೂರುಗಂಟಿಯ ಹೊತ್ತು ಹೊಸ ಜವಾನನೊಬ್ಬ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೂ ಆತನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಗೋಡೆಗಳಿಗೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತನು. ಪುಂಡರೀ

ಕನ ಮುಖನೋಡಿ ಹೊಸಜವಾನ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದನು.

“ಎನು ಸ್ವಾಮಿ, ಏನಾಯ್ತು?” ಎಂದನು.

ಗಡಿಯಾರವು, ಟೆಣ್ ಟೆಣ್ ಟೆಣ್ ಎಂದಿತು.

ಹಜೂರು ಜಾಗಟೆ ಮೂರು ಬಾರಿ ರಣ್ ಎಂದಿತು.

ಸಮಾಪದ ಮನೆಮಠಗಳ ಗಡಿಯಾರಗಳು ಟೆಣ್ ಟೆಣ್ ಎಂದು ಬಾರಿ ಸುತ್ತ ಹೋದುವು.

ನಡೆದ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದಾಯಿತು.

“ಲೊ, ಮಹಮ್ಮದ್, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜಾಮೀನಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಡ್ಡೀಕು ಈ ಮಾಸ್ತನ್ನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸತ್ತಿ ನೀನು. ಶರ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ, ತಲೆಗೆ ಟೊಪ್ಪಿ ಇಲ್ಲದೆ ಜುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಎಬಿಸಿಡಿ ಕಲಿ ಸುವ ಮಾಸ್ತೆಂದು ಎಣಿಸಿದೆಯಾ? ಕೇಳವರಿಗೆ ತೀರ್ಪು ಎಷ್ಟು ಕೊಡುತ್ತಾರೆಂದು? ಸಾಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಏನೇನು ಕಲಿಕಟ್ಟುತ್ತಿದೆ?” ಎಂದು ಹೊಸ ಜವಾನ ಗದರಿಸಿದನು.

ಮಹಮ್ಮದ್ ಬಂದು, ಪುಂಡರೀಕನ ಮುಖವನ್ನೇ ನೋಡಿದನು. “ಏನಯ್ಯಾ, ನಾನು ಕೊಡುವ ತೀರ್ಪು ನನ್ನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಉಂಟಿ?” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಒಂದು ಮಾತು ಕೇಳಿದನು.

ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಪರ್ಸನಲ್ ಬೋರ್ಡಿನ ಮೇಲೆ ಪುಂಡರೀಕನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು.

ಮರುದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಪುಂಡರೀಕನು ಹೋದುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ವಕೀಲರು ತಲೈರಿಯವರಲ್ಲಿ. ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅರ್ಜಿ ಠರಾಯಿಸಿ, ಹತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ಡಿ. ಎಸ್. ಪಿ. ಯವರ ಬಂಗ್ಲೆಗೆ ಹೋದುದು ಪುಂಡರೀಕನ ಸವಾರಿ. ಆದರೆ, ಮಧ್ಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪುಂಡರೀಕನ ಸವಾರಿಗೆ ಒಂದು ವಿಚಾರದ ಮಿಂಚು ಥಳಕ್ ಎಂದಿತು.

“ಉಮಾಶಂಕರ ಯಾರು? ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ದ್ದಾನೆ? ಶಾಲೆಯ ಹುಡುಗನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಹೋದೆನೆಂದೆನಲ್ಲ—ಅವ ಯಾವ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ?”

ಜಟ್ಟಾವಾಲನಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಲು ಪುಂಡರೀಕನು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟ.

“ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ಸ್ವಾಮಿ,” ಎಂದಾ ಜಟ್ಟಾವಾಲಾ.

“ಹೋಗು, ಹೋಡಿ,” ಯೆಂದ ಪುಂಡರೀಕ.

“ಯಾವ ಕಡೆ?”

“ಹೋಗೋ, ಹೇಳ್ತೀನೆ,” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಹೇಳುವಾಗ ಕುದುರೆ ನಾಗಾಲೋಟಕ್ಕೆ ಸುರುಮಾಡಿತ್ತು. ಪುಂಡರೀಕನ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮೈ ಹಾರಾ ಲೋಟಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿತು. ನಾಗಾಲೋಟದ ಕುದುರೆ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ಸವಾರಿ ಮಾಡುವ ಪುಂಡರೀಕನನ್ನು ಕಂಡು ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ಮಿಟಮಿಟನೆ ನೋಡಿ ಮುನ್ನಡೆದರು. ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಏನೋ ಪಿಸುಗುಟ್ಟಿದರು.

“ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ಸ್ವಾಮಿ?” ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂತು.

“ಯಾವ ಕಡೆ ಎಂದರೇನು? ನಾನು ಹೇಳುವ ವರೆಗೆ ಹೋಡಿ, ಹೋಗು,” ಎಂದ ಪುಂಡರೀಕ.

“ಆಯ್ತು ದನಿ, ಒಳ್ಳೆ ಇನಾಮು.” ಎಂದು ಜಟ್ಟಾವಾಲಾ ಸುಮ್ಮನಾದ.

ಪತ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಉಮಾಶಂಕರನನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಹೇಗೆ? ಮೇಳದ ಜಾತಿ ಎಂದನಲ್ಲವೆ? ಶಾಲೆಯ ಗುಮಾಸ್ತನನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ಎರಡು ಸಾವಿರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅವನಿಗೇನು ಗೊತ್ತು?

“ಹೋಗೋ, ನಡಿ,” ಯೆಂದ ಪುಂಡರೀಕ.

ತಾನೇ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತರಗತಿಯಿಂದ ತರಗತಿಗೆ ನಡೆದು ಹೋದರೆ? ಯಾರು ಏನೆಂದಾರು?

“ನಡಿಸೋ, ಓಡಿಸೋ,” ಎಂದ ಪುಂಡರೀಕ.

“ಆಯ್ತು ದನಿ.”

ಗಾಡಿ ಓಡಿತ್ತು. ಪುಂಡರೀಕನ ಮನಸ್ಸೂ ಓಡಿತ್ತು.

ಗಾಡಿ ನಿಂತಿತು.

ಬರೆದ ಅರ್ಜಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವೇ ಆದರೂ ಚಿಕ್ಕ ತಬ್ಬೀಲು ಮಾಡಿ ತಿರುಗಿ ಟಾಯ್ಸ್ ರಾಯ್ಸ್ ಮಾಡಿಸಿ, ಗಾಡಿ ಹತ್ತಿದನು ಪುಂಡರೀಕ. ಗಾಡಿಯೇರುವಾಗ ಎದುರು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಕಂಡುದು ಗೌಡರ ವೇಷ. ಉದ್ದುದ್ದವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಕುರುಚಲು ಗಡ್ಡ ನೋಡಿ,—ಓ ನಿನ್ನೆ ಏಕಾದಶಿ, ಮೊನ್ನೆ ದಶಮಿ, ಅದರ ಹಿಂದಿನ ದಿವ್ಸ ತುಂಬ ಕೆಲ್ಸ—ಅದರ ಹಿಂದೆ ಅಲಸ್ಯ. ಹೀಗಾಗಿ ಕುರುಚಲು ಗಡ್ಡ—ಇವತ್ತು ದ್ವಾದಶಿ—ರಾಜಾ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವತಾ—ದೇವರಿಗೇನು ಏಕಾದಶಿ,” ಎಂದು,

“ನಿಲ್ಲಿಸೋ,” ಎಂದ ಪುಂಡರೀಕ.

ಗಾಡಿ ನಿಂತಿತು. ಕೆಳಗಿಳಿದು, ಸೆಲಾನು ಹೊಕ್ಕು, ಅಗತ್ಯದ ಕ್ವಾರ ವೆಂದು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿ, ಯಾರೋ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಗೋಕರ್ಣ ಕ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಮದುಮಗನಾಗಿ ಗಾಡಿ ಹತ್ತಿ, “ಡಿ. ಎಸ್. ಪಿಗಳ ಬಂಗ್ಲೆ” ಯೆಂದ ಪುಂಡರೀಕ.

ಸರಿ, ಗಾಡಿ ಮುಂದರಿಯಿತು.

ಪುಂಡರೀಕನ ಅರ್ಜಿ ಓದಿದ ಡಿ. ಎಸ್. ಪಿ. ಸಾಹೇಬರು, ಅಂಗ್ಲೀ ಯರು—ನಕ್ಕು, ಮುಗುಳ್ಳಕ್ಕು,—ಅದರ ಮೇಲೆ ಏನೋ ಗೀಚಿದರು, ಪುಂಡ ರೀಕನಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಪುಂಡರೀಕನಂದು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ರಜೆಚೀಟು ಇಲ್ಲದೆ ಗೈರುಹಾಜರಿ. ರಜೆಚೀಟಿಲ್ಲದ ಗೈರುಹಾಜರಿ ಮಹಾಪರಾಧಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮವೆಂದು ನಿಮಗೆ ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಗೈರುಹಾಜರಿಯ ಕಾರಣ ಬರೆಯುವಾಗ ಪುಂಡರೀಕನ ಕೈ ನಡುಗಿತ್ತು, ಮನಸು ಹಿಂಜರಿದಿತ್ತು.

ಆದರೆ,.....ಆದರೆ,.....

ಮೇಳದ ಜಾತಿ ಉಮಾ ಶಂಕರನೆಲ್ಲ? ಅವನನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕಾಯಿತು. ಪುಂಡರೀಕನು ರಥಬೀದಿಯಿಂದ ಹೋಗುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಬೇಕೆ ಉಮಾಶಂಕರನು, ಬೀಡಿಯೊಂದನ್ನು ಸೇದುತ್ತಿರುವವನು?

ಇಬ್ಬರೂ ಕಾಫಿ ಕುಡಿದರು. ಮನೆಗೊಮ್ಮೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಸೋದರ ಮಾವ ಹೇಳಿದನೆಂದು ಉಮಾಶಂಕರ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಉಸುರಿದ. “ಆದರೆ ನೋಡು, ಉಮಾ ಶಂಕರ್, ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯ ಯಾವ ತರಗತಿಯಲ್ಲ ನೀ ನಿರುವಿ?”

“ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ, ಸಾರ್.”

“ಹೆಂ ಹೆಂ ಹೆಂ ಏನು?” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಗಾಬರಿಯಾದ.

“ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಮೂರು ವರ್ಷವಾಯ್ತು. ಎಲಿಮೆಂಟರಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ.”

“ಹೇ ಏನು? ಏನು? ನನ್ನ ಪರಿಚಯವುಂಟೆಂದೆಯಲ್ಲ?” ಪುಂಡರೀ ಕನ ಗಾಬರಿ ದ್ವಿಗುಣಿತವಾಯಿತು.

“ಪರಿಚಯವಿದೆ ನೋಡಿ, ಅಷ್ಟೆ!”

ಪುಂಡರೀಕನ ಮೈ ಮೇಲೆ ವಜ್ರಾಘಾತವಾಯಿತು.

“ಮಾರಾಯಾ, ತೊಂದರೆ ಮಾಡಿದೆಯಲ್ಲ, ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲ?”

ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ವಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟನು.

“ಇಲ್ಲ ಸಾರ್, ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿಲ್ಲ.”

“ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯವನು ಎಂದೆಯೆಲ್ಲ?”

“ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಲ್ಲ, ಸಾರ್ ಎಂದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದು ಬಿಟ್ಟೆ.”

“ಫಡಚ್ಚಾ ಆಯ್ತು ಈಗ, ಏನು ಮಾಡ್ತಿದು ಈಗ.”

“ಈಗ ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತೇನೆ.”

“ಹಾಗಾದರೆ ಇದರ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗುವ ತನಕ ಪ್ರತಿ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎಂಟಕ್ಕೆ, ಸಾಯಂಕಾಲ ೮ಕ್ಕೆ ಈ ಹೋಟೆಲಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಿಗಬೇಕು,” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನೆಂದ.

“ಅದೀತೆ”ದು ಉಮಾಶಂಕರನು ಒಪ್ಪಿದಾಗ, ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಜೀವ ಬಂತು.

ಮೂರು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಪುಂಡರೀಕನ ಅರ್ಜಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಡಿ. ವಾಯ್. ಎಸ್. ಸಿ. ಗಳಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಬಂತು. ಅಪ್ಪರೊಳಗೆ ಪುಂಡರೀಕನ ಮೇಲಿನ ತಕರಾರು ಬೆಂಚು ಕೋರ್ಟಿನ ಎದುರು ಹೋಗಬೇಕಿತ್ತು. ಹೋಗಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಸಾಯ್ಕಲನ್ನು ನಡೆಸಿ ಹೋಗುವವನೊಡನೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಇದ್ದದ್ದೇ ಆದರೆ, ಯಾವೊಂದು ಪೊಲೀಸ್ ಜವಾನನಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯ ಬೇಕೆಂದು ಗಂಟಲು ಅರಿದ್ದೇ ಆದರೆ, ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಬಿಡುವುದು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೂಢಿ ಮೂಲವಾದ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿತ್ತು. ತರಗತಿಯ ಸುಲೇಮಾನ್ ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸೀನು ಪೂಜಾರಿಯೊಡನೆ ಹಾಗೆಯೇ ಒಮ್ಮೆ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟು, ಬೆಂಚ್ ಕೋರ್ಟನ್ನು ಒಂದು ದ್ವಾರದಿಂದ ಹೊಕ್ಕು ಕೋರ್ಟಿನೆದುರು ತಪ್ಪು ಒಪ್ಪಿ, ಎರಡೆರಡು ರೂಪಾಯಿ ಜುರುಮಾನೆ ತೆತ್ತು—ಇನ್ನೊಂದು ದ್ವಾರವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವಾಗ—ಎಂಟಾಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸುಧಾರಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಪಿಸು ಗುಟ್ಟಿದುದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ವಾರ ಪತ್ರಿಕೆ ಸಂಪಾದಕರು ಬಂದು ಈ ವಿಚಾರ ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ

ಬಾತ್ರಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸಿದರು.

ಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಟೊಪ್ಪಿಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಹಣೆಯ ಮೇಲಿನ ಬೆವರನ್ನೆಲ್ಲ ಎಡಗೈ ಬೆರಳಿಂದ ಕೆಳ ಬೀಳಿಸುತ್ತ,

“ಹಾಯ್ ಕೋರ್ಟು ವರೆಗಾದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ-ಬಿಡ ಬೇಡ-ಸೈಮಿ ತ್ತಿಕ ರಜೆ ಬೇಕಾದರೆ ಕೊಟ್ಟೀನು,” ಎಂದರು.

ಸ್ವರೂಪ ವಾಗ್ವಾಣಿ ಥಿಯೇಟರಿನ ಬಾಬಯ್ಯ ನಾಯ್ಕರು ಬಂದು, “ಸೂಳ್ಯಮಗಾ ಸಬ್ ಇನ್‌ಸ್ಟೆಕ್ಟು ಕೂಡ ಮೊನ್ನೆ ಒಂದು ತಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಜಾಮೀನ್ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ನೌಕರರನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ನನ್ನನ್ನು ಅಪರಾಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಸಬ್ ಇನ್‌ಸ್ಟೆಕ್ಟನ್ನು ನಿನ್ನ ಅರ್ಜಿಯಲ್ಲಿ-ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈಗ ವಾಗ್ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಬಿಡು. ನಾನಿದ್ದೇನೆ,” ಎಂದು ಸಿಗರೇಟು ಸೇದಿ ಪುಂಡರೀಕನ ತಲೆ ತಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ಪುಂಡರೀಕನ ತಂದೆ, “ಎಂದೂ ಆಗದ ಸಂಗತಿ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಆಯಿ ತಲ್ಲ!” ಎಂದು ತುಟಿ ಕಚ್ಚಿದನು. ಪುಂಡರೀಕನ ಹೆಂಡತಿ, “ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಪರೋಪಕಾರ ಬೇಡ ಎಂದರೆ ಯಾರು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ?” ಎಂದು ಕೊಂಕು ಮಾತಾಡಿದಳು.

ಪಟ್ಟಣದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜವಳಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಮೋಹನ್ ಲಾಲ್ ಬಂದು- “ಬಿಡಬೇಡಿರಿ-ಏಕ್ ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಅದ್ದೇ ಜವಾನನ ಅದ್ದೇ ಹಿಕ್‌ಮತ್ ಫಿರ್‌ಮಾಡಿ ಐದ್ ಐದ್ ರೂಪ್ಯಾ ರೂಪ್ಯಾ ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ,” ಎಂದು ಜವಾನನನ್ನು ಬೈದು ಹೋದನು.

ತಾಲೂಕು ಆಫೀಸಿನ ಗುಮಾಸ್ತ ರಾಮಯ್ಯ ಶೆಟ್ಟಿ ಬಂದು, “ಮಾರ್ಗದ ಬದಿ ಮೂತ್ರ ಶಂಕೆ ಮಾಡಿದ್ದೆಂದು ನನ್ನೊಡನೆ ಎಂಟಾಣೆ ವಸೂಲು ಮಾಡಿ ದಾನೆ ಅದೇ ಜವಾನ!” ಎಂದು ಜವಾನನ ನಂಬರು ಹೇಳಿ ಬಿಟ್ಟ.

ಪುಂಡರೀಕನ ಮನೆಯಾಚೆ ಕಸಾಯಿ ವೀರಣ್ಣನ ಮಗ ಬಂದು, “ಆ ಜವಾನನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ವಿಚಾರಣೆಯಿದೆ. ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಜವಾನರಿಗೆ ಹೆಂಡ ಕುಡಿಸಿ ಒಟ್ಟು ಒಂದು ಮನೆ ಹೊಕ್ಕು ಗಲಾಟೆ ಮಾಡುತ್ತ-ತಾನೇ ಸ್ವೇಶ ನಿಗೆ ಬಂದು ಮೇಲಾಫಿಸರಿಗೆ ಸವಲತ್ತು ಕೊಟ್ಟು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಹಿಡಿಸಿದ್ದ,” ಎಂದು ಕತೆಗಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಪುಂಡರೀಕನ ವಿಚಾರಣೆ ಹನ್ನೊಂದು ಗಂಟೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವಾಗ ಆ ಇಬ್ಬರು ಪೋಲೀಸ್ ಜವಾನರೂ ಮೇಳದ ಜಾತಿ ಉಮಾ ಶಂಕರ ಕುಮಾರನೂ ಹಾಜರಿದ್ದರು. ವಿಚಾರಣೆ ಎರಡು ಗಂಟೆಗೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಪೋಲೀಸ್ ಜವಾನರ ಸವಾಲು, ಅಡ್ಡ ಸವಾಲು ಎಲ್ಲ ಇದ್ದು, ಅದೊಂದು ನ್ಯಾಯಾ, ಲಯವೆಂಬಂತೆ ತೋರಿತು. ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆದಾಗ ಹೇಳಿದ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆಯನ್ನು ಓದಲು ಪೋಲೀಸ್ ಆಫೀಸರರು ತಾವು ಬರೆದುದನ್ನು ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಪುಂಡರೀಕನು ಅದನ್ನು ಓದುವಾಗ,

“ನನ್ನ ಬರೆಹ, ನಿನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬರೆಹಕ್ಕಿಂತ ಕೇಳಲ್ಪವಲ್ಲ?” ಎಂದು ನಕ್ಕು ಕೇಳಿದರು, ಆ ಪೋಲೀಸ್ ಆಫೀಸರರು.

“ಮುತ್ತಿನಂತಹ ಅಕ್ಷರ,” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕದಂತೆ ಬಿಳಿ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಪುಂಡರೀಕನೆಂದ.

“ಸರಿಯೆ, ಇಂತಹವರನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಗೊಳಿಸದೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತೀರಲ್ಲ?” ಎಂದು ಕುರ್ಚೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತರು, ಆ ಆಜಾನು ಬಾಹು ಪೋಲೀಸ್ ಆಫೀಸರರು—ಪೋಲೀಸ್ ಜವಾನರ ಕಡೆಗೆ ಅಪಾಂಗ ಸೂಚನೆಯಿತ್ತು.

“ಶಾಲೆಯೊಂಬುದು ಸಂಸಾರದ ಒಂದು ವಿಭಾಗವೇ,” ಎಂದು ನಕ್ಕು ನುಡಿದ ಪುಂಡರೀಕನು.

ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳ ನಂತರ ಪೋಲೀಸ್ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಬಂದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಪುಂಡರೀಕನ ಮೇಲೆ ಫಿರ್ಯಾದು ಇಲ್ಲ, ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ಜವಾನರ ಮೇಲೆ ತಕ್ಕ ಗಮನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಿರೂಪ ಬಂತು.

“ಹಿಪ್, ಹಿಪ್, ಹುರಾ!” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಹಾರಿ ನಿಂತನು.

ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನ ತನಕ ಈ ಕತೆ ಹೇಳಿ, ಸಾಕಾಗಿ ಪುಂಡರೀಕನು ಸೋತು ಸಾಯ್ಕಲ್ ಕಲಿತನು.

ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಮೇಳದ ಜಾತಿ ಉಮಾ ಶಂಕರ ಕುಮಾರನು ಎಡಗೈಯಿಂದಲೂ ಬಲಗೈಯಿಂದಲೂ ಸಲಾಮು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಫಕ್ಕನೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸಿದ ಅವನ ಸೋದರ ಮಾವ ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಕೆಳ ಬಿಸುಟು ಎರಡೂ ಕೈಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪೋಲೀಸ್ ಕೊನ್ಸ್ಟೇಬಲ್ ಮಹಮ್ಮದ್ ಬ್ಯಾರಿ ಈಗ ಫೇರಿಗಳ ವ್ಯಾ

ಪಾರವನ್ನು ವಿನಾನು ಮಾರ್ಕೆಟಿನ ಬಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ನಿವೃತ್ತನಾಗಲು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಅಪ್ಪಣೆ ಬಂದೊಡನೆ ಆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಸಂಗಾತಿ ಹೊಲೆಯ ಜವಾನ ಬರೆಯೊಂದು ಜಾಗ್ರತೆಯ ಅಂಕುಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು-ಉಡುಪಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟು-ಪುಂಡರೀಕನನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಕಂಡು ತಟಸ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

“ನನ್ನ ಪರಿಚಯವಿದೆಯೇ?” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಆತನಿಗೆ ಕೇಳಿದಾಗ,

“ಸರಿಯಾದ ಪರಿಚಯವಿದೆ, ಮರೆಯಲಾರೆ,” ಎಂದು ಆತನು ತಲೆ ಟೊಪ್ಪಿ ತೆಗೆದು ಉತ್ತರವಿತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಆತನು ತಲೆ ಟೊಪ್ಪಿ ತೆಗೆದುದು ಏಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಂಟೆ?

ನಿಮಗೆ ಆತನ ನಂಬರು ತಿಳಿಯಬಾರದೆಂದೆ, ಇರಬಹುದು.

೧೨. ಪುಂಡರೀಕನ ಪಾರೋಹಿತ್ಯ

ನೀವುಗಳು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರೆ, ನಿಮಗೊಂದು ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ನಿಮ್ಮ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನೀವುಗಳು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡುಬಂದಂತಹ ಹೆಂಡತಿ ಹೆಣ್ಣುಕೃಗಳಿಗೂ ನಿಮ್ಮ ಹಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀವುಗಳು ಕಟ್ಟಿಬರುವಂತಹ ದನಕರುಗಳಿಗೂ ಏನೊಂದು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ವಿರುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲವೆ? ಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿ, ಅಲ್ಲೇ ಬೆಳೆದು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಸ್ಥಿಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಡುವ ದನಕರುಗಳು, ಎಮ್ಮೆಕೋಣಗಳು, ಹಟ್ಟಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹತ್ತು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಹುಲ್ಲು ಗಾವಲಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತವೆಯೇ? ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿದೆ? ಕೊಚ್ಚಿಯಿಂದ ಬಂದ ಹಿಂಡಿ, ಗುರಪುರದಿಂದ ಬಂದ ಹುಲ್ಲು, ಉಳ್ಳಾಲದಿಂದ ಬಂದ ಹಗ್ಗ ಇವುಗಳಿಗಲ್ಲ ನಿಮಗೆ ದಿನನಿತ್ಯ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಎರಡುಸೇರು ಬೆಳ್ಳಗಿನ ಹಾಲು, ಒಂದುಬುಟ್ಟಿ ಕಪ್ಪಗಿನ ಸೆಗಣೆ! ಅಂತೆಯೇ, ಕೈಗಳಿಗೆ, ಕೊರಳಿಗೆ, ಕಿವಿಗಳಿಗೆ, ಮೂಗಿಗೆ ಬಂಗಾರ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಆಭರಣಗಳನ್ನಿಟ್ಟು, ರೇಶನ್ ಅಂಗಡಿಯ ಅಕ್ಕಿ ಜೋಳವನ್ನು ಕೊಂಡು ಬದುಕಿಸಿ ಬಂದ ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಅಂಗ

ಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹೊರಗೆ ನಡೆದದು ಇದೆಯೇ? ಊರಿನ ಚಲಚಿತ್ರಮಂದಿರವನ್ನು, ಊರಿನ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಅವರೆಷ್ಟು ಬಾರಿ ಸಂದರ್ಶಿಸಿರಬಹುದು? ಹದಿನೆಂಟುಮೈಲು ದೂರದ ಆಕೆಯ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಎಷ್ಟು ಜನನ, ಎಷ್ಟು ಮರಣವಾಗಿದೆ, ತಿಳಿದಿದೆಯೇ? ಇಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿಗಳಾಗಿ, ನೀವೇನನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ, ಏನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಿರಿವಿರಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಕಾಳಗವಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ, ಚಲಚಿತ್ರ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸುಧಾರಣೆಹೊಂದಿದ ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ನೀವು ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಸೂಯೆ ಪಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ವರ್ಕೇಲರಲ್ಲಿ ಹೋದಾಗ ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮೇಜಿನೆದುರು ಇಟ್ಟ ವೃತ್ತಾಂತ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಓದುವಾಗ, “ಅಮ್ಮಾ, ಪೇಸರಿನಲ್ಲಿ ಏನು ವಿಶೇಷವಿದೆ,” ಎಂದು ನೀವು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ದ್ವೇಷವಾಗಲಿ, ಆಸೂಯೆಯಾಗಲಿ, ಯಾವುದೊಂದು ಮತ್ಸರವಾಗಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆನು, ಸುಧಾರಣೆ ಹೊಂದಿ ಜಗತ್ತು ಮುಂದರಿಯುವಾಗ, ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದವು ಸುಧಾರಣೆಯ ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕೂತು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅದರ ಸೆರಗುಹಿಡಿದು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕೆಳಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತೋರುತ್ತಿರುವುದು ಸಹಜವಷ್ಟೆ, ಎಂದು?

ಪುಂಡರೀಕನು ಶುದ್ಧ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿಗಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ತಿಲೋದಕ ಕುಡಿಯುವವನು. ಹಾಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದದ ಮಡಿಬಟ್ಟೆ, ದ್ವಾದಶಗಂಡೂಶದ ಬಾಯಿ ಮುಕ್ಕುಳಿಸುವಿಕೆ ಇವುಗಳೊಡನೆ, ಲೆಸಿನ್, ರಸ್ಕಿನ್, ಮಿಲ್, ರೂಸೊ ಮುಂತಾದ ವೇದಾಂತಿಗಳ ಸುಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಾಡಿ ಗಾಂಧಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕಾಲುವೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಜೀವನ ನಿರ್ದೇಶಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಹಾಗೆ ಆದುದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ. ನಾನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಗೋವೆಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯವು ಫಿರಂಗಿಯವರ ಫಿರಂಗಿಗಳಿಗೆ ಆಹುತಿ ಬಿದ್ದೊಡನೆ ತಮ್ಮ ದೇವರು ಚಂಬುಚರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು, ಧರ್ಮಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಈ ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆತನ ಹಿರಿಯರು, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಅಮೇರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ತುಂಬುಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತ ಹಿರಿಯ ತಾತಪಾದರಂತೆ (Pilgrim

Fathers) ಬಂದು ನಿಂತವರಾಗಿದ್ದರು. ಸುಧಾರಣೆಯೆಂಬುದು ಆತನ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಉಸಿರಾದರೂ, ಹಳೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಎಲುವಿನ ಗೂಡಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿದಿನ ಒಂಬತ್ತು ತಾಸಿನ ಸುಮಾರಿಗೆ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಪುಂಡರೀಕನು. ಬಿಡುಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆಂದು ಈ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆಂದು ಪಾರೋಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ನಾಲ್ಕೈದು ಪ್ರಾಚೀನ ಮನೆತನಗಳವರಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ಆತನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದ್ವಾವಿಂಶರಾಗಲಿ, ಕವಿಸಂಘದವರಾಗಲಿ, ಇನ್ನಾರಾಗಲಿ ಆತನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದ್ದೆ ಆಗರೆ, ಆತನ ಚುಟುಕು ಗುರುತೂ ಸಿಕ್ಕುಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ತರಗತಿಯಿಂದ ತರಗತಿಗೆ ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಭೂಸುತ, ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಜೇಡಿನ ತುಂಡು ಡಸ್ಟರು ಹಿಡಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ನೀರಿನಕಲಶ. ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ದರ್ಭೆಯ ಸೂಡಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಗಂಧಪ್ರಸಾದ ಹಿಡಕೊಂಡು. ಸಾಧಾರಣ ಮಲಿನವಾದ ಬೈರಾಸನ್ನು ಮಡಚಿ ಬಲಹೆಗಲಮೇಲಿಟ್ಟು, ಶುಭ್ರವಾದ ಯಜ್ಞೋಪವೀತವನ್ನು ಎಡಹೆಗಲಮೇಲಿಂದ ನೇತಾಡಿಸಿ ಸರಕ್ಕನೆ ಆತನು ಹೋಗುವಾಗ, ಎದುರಿನಿಂದ ಬಂದವರು ಯಾರದು? ಈಗ ದಾಟಿದವರು, ಪುಂಡರೀಕನೆ, ಕೋದಂಡನೆ? ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುವುದರೊಳಗೆ, ಪುಂಡರೀಕನು ಮಾರ್ಗದ ಕೊನೆಯ ತಿರುಗಿನಲ್ಲಿ ತಲೆ ಜುಟ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೋರಿಸಿ ಹೋದುದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಹೀಗೆಂದು ನಾನು ಪುಂಡರೀಕನ ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಆತನ ಗೇಲಿಮಾಡುತ್ತಿ ದ್ದೇನೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ತ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು, ನನ್ನ ತಕ್ಕಡಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮಾಡ ಬಾರದೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ದಸರೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರ ದೇಶವಾಸಿನಿ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಆತನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ನಡು ಹೊತ್ತಿಗೆ — ಕೆಂಪುಬಣ್ಣದ ಮಡಿಯುಟ್ಟು, ಬಲಹೆಗಲಮೇಲೆ ಬೈರಾ ಸನ್ನು ಇಟ್ಟು, ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಜುಟ್ಟನ್ನಿಟ್ಟು, ಎಡ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಜನಿವಾರ ವನ್ನು ತೂಗ ಬಿಟ್ಟು, ಎರಡೂ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥೋದಕ ಕಲಶಾದಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೋಗುವಾಗ ಮಾರ್ಗದ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಕಿಟಕಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಮಗು ವೊಂದು, “ವೇಷ ಬಂತು ವೇಷ ಬಂತು,” ಎಂದು ಇತರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕರೆ ವಾಗ, ಪುಂಡರೀಕನು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿರುವೆನು ನಾನು. “ದಸ ರಿಯ ‘ಚಕನುಕಿ ಚಟ್ಟಿ, ಬೊಂಬಾಯಿ ಚಟ್ಟಿ’ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲಿ

ನಿಂತುಕೋ,” ಎಂದು ನಗುತ್ತ ಆತನು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿರು ನೆನು. ದಸರಿಯ ಹುಲಿವೇಷ, ಕರಡಿವೇಷ, ಬೆಕ್ಕುಸನ್ಯಾಸಿವೇಷ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷ ವಿದ್ವಂತೆ ಭಟ್ಟವೇಷ ಎಂಬುದೂ ಇರುವಾಗ, ಪುಂಡರೀಕನೂ ಏಕೆ ಭಟ್ಟ ಹಗಲುವೇಷ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಿ ರಬಾರದು?

ಅಂತೂ ಈ ವರ್ಷದ ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿಯ ದಿನ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಫಳ್ಳೀರಿನ ಆಕಡೆ ಕಲೆಕ್ಷರ ಬಂಗ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆರುವ ಬಿಕರ್ನಕಟಿ ಶ್ಯಾನು ಭಾಗರಲ್ಲಿಯೂ, ಕರಂಗಲಪಾಡಿಯ ಮುಸಾಫರಿ ಕೆರೆಯ ಈ ಕಡೆಯಿರುವ ಸತ್ರಾಳಿ ವೈಕುಂಟ ಹೆಗ್ಡೆಯವರಲ್ಲಿಯೂ, ಮತ್ತು ಎರಡುಕಡೆ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ ವ್ರತದ ಪೌರೋಹಿತ್ಯವಿತ್ತು. ಫಳ್ಳೀರಿನಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಮುಗಿಸಿ ರಾತ್ರಿ ಒಂಬತ್ತುಗಂಟಿ ಯ ಸುವಾರಿಗೆ ಕರಂಗಲಪಾಡಿಗೂ ಅದರನಂತರ ಇನ್ನಿಬ್ಬರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ರಾತ್ರಿ ಎರಡು ಗಂಟೆಯವರೆಗಿನ ಸರತಿ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿತ್ತು. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಡಿಯಾರಗಳು ಇಲ್ಲದೆ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಮಯದ ಅಳತೆಯಿರು ವಾಗ, ಪುರೋಹಿತರು ಯಾವಾಗ ಬಂದರೂ ದಕ್ಕುತಿತ್ತಾದರೂ, ಈಗ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮನೆಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವ ನಾಯಿಯ ಕೊರಳಿಗೂ ಮಣಿಗಂಟಿನ ಗಡಿಯಾರಗಳು ಇರುವಾಗ ಪೌರೋಹಿತ್ಯ ವೆಂಬುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸವೇನೋ ಸರಿ; ಆದರೆ ಪುಂಡರೀಕನು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಗೋ ಸುಧಾರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿಯ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಆಗತಾನೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ವಡಿಯುಟ್ಟು ದೇವರೆದುರು ಮರದ ಮಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂತು, ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೊನ್ನೆಯ ಜೈತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಪನಯನವಾದ ರಾಘವನ ಪರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವರೂತಮ್ಮಿದುರು ತುಳಸಿ ಪತ್ರಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನು ಹರಡಿಸಿ ಆಚಮನಕ್ಕೆ ಸುರುವಾಡುವಾಗ, ಅಲ್ಲಿಯೆ ಮುಂದೆ ಬಗ್ಗಿಕೊಂಡು ದೀಪದ ಜ್ವಾಲೆ ಸಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನಿ ಸಿ ಶ್ಯಾನುಭಾಗಗಿತ್ತಿ, “ಅಯ್ಯಯ್ಯಾ ಭಟ್ಟಿ, ಕಿಟ್ಟು ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ!” ಎಂದು ಹೇಳಿದೊಡನೆ ಕೂತವರೆಲ್ಲರೂ ಕಣ್ಣು ಗಳ ರೆಪ್ಪೆ ಮೇಲೆನಾಡಿ, ಏನೋ ಜವಾಬುದಾರಿಕೆಯ ಗೌರವದಿಂದ ನಿರುತ್ತರ ರಾದರು.

“ನಾನು ಹೇಳಿಲ್ಲವೆ? ಅಷ್ಟಮಿ ಇಲ್ಲ, ತುಳಸಿಹಬ್ಬ ಇಲ್ಲ, ಜನಿವಾರ ಇಲ್ಲ, ದೇವರಲ್ಲ, ಈ ಹುಡುಗರಿಗೆ—ಬರಬೇಕು ಎಳುಗಂಟಿಯ ಒಳಗೆ, ಭಟ್ಟಿಗೆ

ತಡವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ—ಎಲ್ಲಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಬೇಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಈಗ ನೋಡುವುದು? —ಕೂತುಕೊಂಡಿರಲಿ ಭಟ್ಟಿ, ಬರುವ ವರ್ಷ ಅಷ್ಟಮಿ ಅವನಿಗೆ, ಮುಂದೂರಿ,” ಎಂದು ಯಜಮಾನರ ಮಾತು ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿಗೆ ವಜ್ರಾಘಾತವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೂತ ಬೆಕ್ಕು ಹಾರಿ ಒಂದು ಜಿರಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನುಂಗಿಬಿಟ್ಟಿತು.

“ಕಾಂಗ್ರೆಸುಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಭಾಷಣವಂತೆ. ಏಳು ಗಂಟೆಯ ವಳಗೆ ಖಂಡಿತ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯದೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಈಗ ಬಂದಾನು ಭಟ್ಟಿ,” ಎಂದು ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿ ನುಡಿದಳು.

“ಅಹುದು, ಶ್ಯಾನುಭಾಗರೆ; ಮಂಗಳೂರನ್ನು ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಧಾರವಾಡದ ಆ ಇವರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ನನಗೂ ಹೋಗಬೇಕಿತ್ತು. ಬಂದುಕೊಳ್ಳಲಿ,” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಪುರಾಣಬಿಚ್ಚಿದನು.

“ಒಂದು ಕ್ರಮವೂ ಇಲ್ಲ. ಭಾಷಣಗೀಷಣ ಎಲ್ಲ ಈ ವ್ರತದ ದಿವಸವೇ ಇಡಬೇಕು. ಪರವೂರಿನವರಿಗೆ ವ್ರತ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಊರಿನವರಿಗೇನು ತಲೆ ಕರಡಾಗಬೇಕು? ಮುಂದರಿಸಿ ಭಟ್ಟಿ,” ಎಂದು ಯಜಮಾನರ ಅಪ್ಪಣೆಬಂದಾಗ ಸಮಾಸಕೂತ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ ಮಣಿಸಿಪಡಿಸಿ, ತುಳಸೀ ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿದರು.

“ಅಂದರೆ, ಗಂಡನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಿದ್ದಂತೆ, ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದು ಅಷ್ಟಮಿ, ಶ್ಯಾನುಭಾಗರೆ; ಬಂದುಕೊಳ್ಳಲಿ. ನಿಮ್ಮ ಆಳು ಡೊಗ್ರನಿಗೆ ಸಾಯ್ಕಲು ಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಗ್ರೆಸು ಕಛೇರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರಿ. ಅಷ್ಟರೊಳಗೂ ಬಂದಾನು,” ಎಂದು ಪುರೋಹಿತರ ಶಾಸನವೆಂದರೆ ವಸಿಷ್ಠನ ಶಾಸನವಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿತು.

“ಡೋಗ್ರಾ” ಎಂದು ಒಳಗಿನಿಂದ ರಾಯರ ಸ್ವರವೇರಿದಾಗ, ಸಾಯ್ಕಲಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿ ಗೊರಕೆ ಹೊಡೆಯುವ ಡೋಗ್ರನು ಎದ್ದು ಸಾಯ್ಕಲು ಹಿಡಿದೆಳೆದು ದೀಪಹಚ್ಚಿ “ಎಲ್ಲಿ, ರಾಯರೆ?” ಎಂದು ಕೇಳುವಾಗಲೆ, ಬರಬೇಕೆ ಬೆವರಿನ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಕಿಟ್ಟು—ತನ್ನ ಸಾಯ್ಕಲಿನಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಕೊಂಡು? ಕಿಟ್ಟುವನ್ನು ನೋಡಿದ ಯಜಮಾನರು ಮಾತಾಡದೆ ಒಳಹೊಕ್ಕರು. ಕಿಟ್ಟು ಮೈಮೇಲಿನ ಕೋಟು, ಶರ್ಟ್ ಅದರೊಡನೆ ಅದೇದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮಂತ್ರ ಪೂತನಾಗಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು, ಕಾಲಿನ ಬುಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಎಳೆದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉರುಳಿಸಿ

ನೆಟ್ಟಿಗೆ ದೇವರಕೋಣೆಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮಣೆಯಮೇಲೆ ಕೂತೇ ಬಿಟ್ಟನು.

“ಬಂದರಲ್ಲ ಕಿಟ್ಟು ಶ್ಯಾನುಭಾಗರು! ಕಿಟ್ಟು ರಾಯರೆ, ಬಚ್ಚಲಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಕಾಲುತೊಳೆದು ಬರಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಸಹಸ್ರನಾಮ,” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಹೇಳುವಾಗ ಯಜಮಾನರು ಕಿಟ್ಟುವಿನ ತಾಯಿಯ ಕಡೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ತೋರಿಸಿದರು. ಕಿಟ್ಟು ಒಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಆತನ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಆತನ ತಾಯಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಸರಿದು ಬಿಟ್ಟಳು.

ಸಹಸ್ರನಾಮ ಅಷ್ಟೋತ್ತರದ ಪೂಜೆಯು ಸಾಂಗವಾಗಿಯೂ ಸಪರಿವಾರವಾಗಿಯೂ ನಡೆದಾದ ಅನಂತರ ದೇವರಿಗೆ ಶೃಂಗಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪುಂಡರೀಕನು ಸಂಭಾಷಣೆಗೆ ಸುರುವಾಡಿದನೆ.

“ನೋಡಿದಿರಾ, ಶ್ಯಾನುಭಾಗರೆ! ಒಂಬೈನೂರ ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತು ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿ, ಹೊಗಳಿದ ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರು, ‘ಸರ್ವಪ್ರಹರಣಾ ಯುಧಾಯ ನಮಃ,’ ಎಂದು, ‘ಎಲ್ಲವರನ್ನು ಮರ್ದಿಸುವ ಆಯುಧನೆ ನೀನು,’ ಎಂದು ಕಡೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕೆ? ‘ವಿಶ್ವವು ನೀನೆ, ಒಳ್ಳೆಯದು ನೀನೇ. ಕೆಟ್ಟದೂ ನೀನೆ’ ಎಂದು ಹೊಗಳಿ ಹೊಗಳಿ ಶರತ್ಪಟ್ಟ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯ ಹೇಳುವುದು, ಎಲ್ಲವರ ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವವನು ಕೃಷ್ಣನೆಂದಲ್ಲವೆ?”

ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ ಮುಗುಳ್ಳುಕ್ಕರು. ಯಜಮಾನರು, ಸ್ವಲ್ಪ ಅಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದವರು: “ಭಟ್ಟಿ, ಇದು ಹೇಗೆಂದು ಎಣಿಸುತ್ತೀರಿ: ಅನಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮ, ಮೊಡಲಿಗೇ ಸಹಸ್ರೇಶನಾಗಿ ಭೀಷ್ಮ ಮುಕ್ತಿ ಪ್ರದಾಯಕನಾಗುವುದು?”

“ಅದೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಟೀಕಾಕಾರನು—‘ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನೆಂದರೆ ಗೀತಾಮೃತ ಮಹೋದಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಲಕ್ರೀಡಾಸಮಾಸಕ್ತ ಗೋಪೀವಸ್ತ್ರಾಪಹರಕನಾಗಿಯೂ, ಯಮುನಾನೇಗ ಸಂಹಾರದ ನಂತರ ಕಾಳೀಯ ಘನೇನಾಣಕೃಂಜಿತ ಶ್ರೀಪದಾಂಬುಜ ಯೋಗಿಯಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವಗೃಹ ರೂಪಿಯಾಗಿಯೂ ಪರಾತ್ಪರನಾಗಿ ಕಾಯುವನೆ”ದು ಪುಂಡರೀಕನು ಪ್ರವಚನಮುಗಿಸಿದನು—ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿ ತಾನು ತಯಾರಿಸಿದ ಉಂಡೆ ಚಕ್ಕುಲಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದೇವರೆದುರು ಹರಡಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಳು.

“ನೈವೇದ್ಯಕ್ಕಾಯಿತು,” ಎಂದರು ಪುರೋಹಿತರು.

“ಹೌದು ಭಟ್ಟ್ರಿ, ನೀವು ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಆಚೆ ಮನೆ ಇಂತವರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಮಂತ್ರ ಕೂಡಿಸಿ ಏನೋ ಗಲಾಟೆಯಾಯ್ತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರಲ್ಲ, ಏನದು?” ಎಂದು ಮನೆಯ ತಾಯಿ ಕೇಳಿದಾಗ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಪುರೋಹಿತರ ಮುಖವನ್ನೇ ಕಂಡರು.

“ಏನಿಲ್ಲ, ಶ್ಯಾನುಭಾಗರೆ ಅದು. ಪೂಜೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡುವಾಗ ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು ಆ ಮುದುಕರು, ‘ಭಟ್ಟ್ರಿ ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ; ಕಷ್ಟದಿಂದ ವಿಮೋಚನೆ ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು,’ ಎಂದು.”

“ಅಷ್ಟೋತ್ತರದ ನೂರೆಂಟು ಹೆಸರುಗಳು ಮುಗಿದೊಡನೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ ನೂರೊಂಬತ್ತನೆ ಹೆಸರು ಬಂತು, ಕ್ಷೀರಸಾಗರ ಭಟ್ಟ್ರಾಯ ನಮಃ” ಎಂದು.

“ಮುದುಕರೂ ಅವರೊಡನೆ ಕೂತ ಮಕ್ಕಳೂ ಹಾಗೆಯೇ ನುಡಿದು, ತುಳಸಿ ಅರ್ಪಣೆಮಾಡಿದರು. “ಅದರ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಬಂತು—‘ಮಜ್ಜಿಗೆ ನೀರಿಗೆ ತತ್ಪಾರಾಯ ನಮಃ’ ಎಂದು.

“ಹಾಗೆ ಕೇಳಿದವರೆ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ತುಳಸಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು, ಮುದುಕರು ನಿಂತುಕೊಂಡು ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡನ್ನೂ ಅರಳಿಸಿ ಬಾಹ್ಯ ವೆಲ್ಲವನ್ನು ಮರೆತು “ಮಜ್ಜಿಗೆ ನೀರಿಗೆ ತತ್ಪಾರಾಯ ನಮಃ” ಎಂದು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿಯೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ದೇವರಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣಾಮವೆರಗಿದರು. ನನಗಾದ ರೋಮಾಂಚ ಈ ಹೊತ್ತಿಗೂ ಮರೆಯಲಾರದು. ಸಾಷ್ಟಾಂಗವೆರಗಿದ ಮುದುಕರ ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅತನಮಡದಿ ಆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ದೇವಿ, ಅವರಿಬ್ಬರ ಮಕ್ಕಳು ಆ ಐದಾರು ಸತ್ತು ತ್ರರು ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಾಗಿ ದೇವರಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವೆರಗಿದ ಅದೃಶ್ಯ—ಇಂದಿಗೂ ನನಗೆ ಮರೆತುಹೋಗಿಲ್ಲ. ಅವರೊಡನೆ ನಾನೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತು ದೇವರಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವೆರಗಿ ಬಿಟ್ಟೆ. ಅಷ್ಟೆ! ಈ ಅಷ್ಟಮಿಗೆ ಮುದುಕನಿಲ್ಲದೆ ಆ ಸತ್ತುತ್ತರು ಅಷ್ಟಮಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲ ಮುಗಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ,” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕ ಪುರೋಹಿತರು ಹೇಳುವವರೆ ಪೂಜೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿದರು.

ಪೂಜೆ ಮುಗಿಸಿ ಸ್ವಸಾದ ಕೊಂಡು ದಸ್ತೀಕೆಡೆದು ಹೊರಬರುವಾಗ

ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕೂತ ನಾಯಿಯ ಕೊರಳ ಪಟ್ಟಿಗಿದ್ದ ಗಡಿಯಾರದಲ್ಲಿ ಗಂಟೆ ಹತ್ತೂವರೆ! ಒಂಬತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಮುಸಾಫರಿ ಕೆರೆಯ ಬಳಿಯಿರಬೇಕಾದ ಭಟ್ಟರು ಕೊರಳು ಗಡಿಯಾರದ ನಾಯಿ ಬಳಿ ಹತ್ತುವರೆಗಿದ್ದರೆ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರು ನಡೆಯಬೇಕೆ? ಓಡಬೇಕೆ? ಹಾರಬೇಕೆ?

ಪುಂಡರೀಕನು ಆ ಕತ್ತಲೆಯ ರಾತ್ರಿ, ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾಶವೂ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ಮುಗಿದ ರಾತ್ರಿ—ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಮಸಕುಮಸಕು ಪ್ರಕಾಶ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಹರಡಿದ ರಾತ್ರಿ, ಸಟಸಟನೆ ಆ ಕಡೆ ಈ ಕಡೆ ನೋಡದೆ, ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಜುಟ್ಟು, ಕೈಯೊಳಗಿನ ತೀರ್ಥಪ್ರಸಾದದ ಚಂಬುಚರಿಗೆ, ಕಂಕುಳಲ್ಲಿರುವ ಬಿಡಿಮಡಿಯ ಕಟ್ಟು, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಿಡಿದು—ಮಾರ್ಗದ ಮಧ್ಯೆ ವಾಗಿ—ರಾಜಮಾರ್ಗದ ಮಧ್ಯೆ ವಾಗಿ, ಕರಂಗಲಪಾಡಿ ಮುಸಾಫರಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಟ್ಟು ನಡೆಯುವಾಗ—ಗಾಳಿಮಳೆ ರಭಸವಾಗಿ ಬೀಳಿದ್ದರೂ ಕೂಡಾ ಗುರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಪುಂಡರೀಕನು ನಡೆಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಿರುವಾಗ—ಮಾರ್ಗದ ಸಕ್ಕದಿಂದ ಕುಲಗೋತ್ರವಿಲ್ಲದವರಾಗಲಿ ಕುಲಗೋತ್ರವಿದ್ದವರಾಗಲಿ—“ಭಟ್ಟಿ ಒಂದು ಉಂಡೆ ತುಂಡು ಕೊಡಿರಿ, ಭಟ್ಟಿ, ಒಂದಿಂತಿಷ್ಟು ಪರ್ಸಾದ ಕೊಡಿರಿ,” ಎಂದರೂ ಆತನು ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಪ್ರಸಂಗವಿತ್ತೆ? ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಇರಲಾರದು. ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಪುಂಡರೀಕನು ತನ್ನ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲದಲ್ಲದ ಕುಹಕಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಕೊಡಲಾರನು. ಕೊಡಲಾರನೆಂದನೆ? ಕೊಡದೇ ಹೋದನಾತನು.

ಸಟಸಟನೆ ನಡೆಯುವ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆದುರು ನಾಲ್ಕೈವರು ಯುವಕರು ಮಾರ್ಗದ ಮಧ್ಯೆ ವಾಗಿಯೇ ಬರುವಾಗ, ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದ ಈ ಧೂರ್ತ ಹಾರುವ ತಮ್ಮೆದುರು ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಬದಿಗೆ ಸರಿದು ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಮಾರ್ಗ ಬಿಟ್ಟರು.

ಸಟಸಟನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಪುಂಡರೀಕನ ಎಡಕ್ಕೆಗೆ ಥಟಕ್ಕೆಂದಿತು ಒಂದು ಪೆಟ್ಟು. ಅದರ ನಂತರ ತಾನೇ ತನ್ನ ಎಡಕ್ಕೆ ವರೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಬಳಿ ಇಜ್ಜರಿನಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಒಂದು ಬಲಗಾಲು ಕೆಳಗಿಳಿದು ನಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದುದು ತೋರಿತು. ಪುಂಡರೀಕನು ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ನೋಡುವಾಗ ನಾಲ್ವರು ಯುವಕರು (ಇಬ್ಬರೊಡನೆ ಸಾಯ್ಕಲು, ಒಬ್ಬನೊಡನೆ ಮೋಟರು ಸಾಯ್ಕಲು,

ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಬರೇ ಕೈಬೀಸುವವನು) — ಪಿಸಿಪಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

“ಅಹ್ ಹ್ ಹ್ ಹ್ ಹ್ ಹ್!” ಎಂದು ಅಟ್ಟಹಾಸವೂ ಹೊಡೆಯಿತು.

“ಎನು? ಎನೆಂದು ಎಣಿಸಿದಿರಿ?” ಎಂದು ತಿರುಗಿಯೆ ಬಿಟ್ಟು ಪುಂಡರೀಕ.

“ಅಹ್ ಹ್ ಹ್ ಹ್ ಹ್ ಹ್!” ಅಟ್ಟಹಾಸವು ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಅದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಿತು.

“ನಿಲ್ಲಿ! ನಿಲ್ಲುತ್ತೀರಾ, ಇಲ್ಲ? ದಾರಿಹೋಕಳಾಗಿ ಬರುವ ಹೆಣ್ಣೆಂದು ಎಣಿಸಿದಿರಾ? ನಿಲ್ಲಿ!”

ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ನಿಂತಲ್ಲಿಂದಲೇ ಉಡಾಯಿಸುವಾಗ, ಯುವಕರ ಗುಂಪು ಮುಂದಕ್ಕೇಸರಿಯಿತು!

ಪುಂಡರೀಕನ ಫಾಲನೇತ್ರವು ಬಿರಿಯಿತು!

ಪುಂಡರೀಕನ ಹೃದಯದ ಝರಿಯು ಹಾರಿತು.

“ಎನೆಂದು ಎಣಿಸಿದಿರಿ?” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಮುಂದೆ ನೆಗೆದಾಗ ಆ ನಾಲ್ವರಾದರೂ ಸಿಕ್ಕುಹಾಕುತ್ತ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬೀಸಿದರು.

ಬೆಂಬತ್ತಿದ ಪುಂಡರೀಕನು ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಬರುವಾಗ ಆರು ಮಾರ್ಗಗಳು ಸೇರಿದ ಷಡ್ವರ್ತನ ಸಂಗ್ರಹದ ಪೊಲೀಸ್ ಜವಾನನು ನಿಂತು ದಾರಿಹೋಕರಿಗೆ ದಾರಿ, ವಾಹನಗಳಿಗೆ ಸೌಕರ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು.

“ಎನೆಂದು ಎಣಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರಿ ನೀವು?” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಆರನೇ ಬಾರಿಗೆ ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಾಲ್ವರು ಯುವಕರು, ಬೆನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ, ಮುಖವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು.

“ಹೀಗೆಂದು ಎಣಿಸಿಬಿಟ್ಟಿವು,” ಎಂದವರಲ್ಲೊಬ್ಬನು, ಪುಂಡರೀಕನ ಜುಟ್ಟನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆಳೆದು ಹಿಡಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು.

“ಹಿಡಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟೆಯಾ, ಜುಟ್ಟು?”

“ಅಹ್ ಹ್ ಹ್ ಹ್! ಕಾಣ್ವುದಿಲ್ಲವೆ? ಕೊಂಕಣಿ ಬಿರಾಣಿ! ಬೀ-ರಾಣಿ!” ಎಂದು ನೀಲ ಬಣ್ಣದ ಶರ್ಟನ್ನು ಹಾಕಿದ ಟೊಣಪನು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಸಡಿಲವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದನು.

ತಲೆಯನ್ನೂ ಜುಟ್ಟನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸಿದ ಪುಂಡರೀಕನು ಸರಕ್ಕನೆ ಬದಿಗೆ ತಿರುಗಿ,

“ಪರಿಚಯವಿದೆಯೆ ನನ್ನದು. ಯಾರೆಂದು ಎಣಿಸಿಸಿದಿರಿ ನೀವು?” ಎಂದು ಬಿಳಿ ಚಲ್ಲಣ ತೊಟ್ಟುಸಾಯ್ಕಲನ್ನು ಹಿಡಿದುನಿಂತು, ಉಂಗುರು ಕೂದಲಿನಿಂದ, ಬೋಳು ವಿಸೆಯಿಂದ, ಕಪ್ಪಗಿನ ಸಿಡುಬಿನ ಗುರುತುಗಳಿಂದ ಚಿರಪರಿಚಿತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪುಂಡರೀಕನು ಕೇಳಿದನು. ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನೆರಡು ಕೈಗಳನ್ನೂ ಸಾಯ್ಕಲಿನ ಮೃದು ಪೀಟಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮುಖಕಮಲವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಆಗ?

“ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ಮಧುರಸದ ವಾಸನೆ, ಹೊರಬಹುದೆಂದು ನಿನ್ನನು ದೂಷಿಸಲಾರೆ, ಬಾಯ್ತೆರೆಯು—ಹೇಳು, ನನ್ನ ಪರಿಚಯವಿದೆಯೆ?”

ವ್ಯಕ್ತಿ ನಿರುತ್ತರ! ಉಳಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ತಟಸ್ಥರಾದರು.

“ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಅಕ್ಷರಗಳು ತಪ್ಪಾಗಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾರೆ, ತಿಳಿಸು, ನನ್ನ ಪರಿಚಯವಿದೆಯೆ?”

ವ್ಯಕ್ತಿ ನಿರುತ್ತರ!! ನೀಲ ಬಣ್ಣದ ಶರ್ಟಿನ ಟೋಣಪನು ತಾನು ನೂಕಿ ಬರುವ ಮೋಟರು ಸಾಯ್ಕಲನ್ನು ಒಡನೆಯೇ ಮುಂದಕ್ಕೆ ನೂಕಿ ಪುಂಡರೀಕನ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಏರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಬದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಬಿಳಿಯ ಶರ್ಟನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡ ಆ ಉದ್ದ ಮೂಗಿನ ಗರುಡನೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿನ ಸಾಯ್ಕಲನ್ನು ನೂಕಿ, ಅದರ ಉರಿಯುವ ದೀಪವನ್ನು ಪುಂಡರೀಕನ ಬಲಗೈಗೆ ಘರ್ಷಣೆ ಮಾಡಿ ಉರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ತಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಪುಂಡರೀಕನ ಪ್ರಶ್ನೆ!

“ಪರಿಚಯವಿದೆಯೆ ನನ್ನದು? ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದ ಮರುಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನಿನ್ನ ಮನೆಯ ಬಾಗಲಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವೆನು. ನೀನು ಕುಡಿದಂತಹ ಯಾವ ತೀರ್ಥೋದಕವಿದೆ, ಆ ತೀರ್ಥೋದಕಕ್ಕೆ ದನದ ಸೆಗಣೆ, ದನದ ಮೂತ್ರ, ದನದ ಹಾಲು, ದನದ ಮೊಸರು ದನದ ತುಪ್ಪ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಪಂಚಗವ್ಯ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಈ ಕಾಲಿನ ಬೂಟ್ಟಿನ ಸೌದು ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಮೂಗಿನ ಎರಡು ಸೊಳ್ಳೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪವಿತ್ರ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ!.....ನನ್ನ ಪರಿಚಯವಿದೆಯೆ?” ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಕೇಳುವಾಗ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಿರುತ್ತರನು! ಕೈಗಳಿಗೆ ಮುಖ ಕೊಟ್ಟು ನಿಂತ ವ್ಯಕ್ತಿ ತುಟಿಯೆರಡು ಮಾಡಲಾರದಾದನು.

“ಮಂಗಳೂರಿನ ಆಡ್ಯ ಪುರುಷನಾಗಿ, ಮಂಗಳೂರಿನ ಆಡ್ಯ ಪುರುಷನ ಪುತ್ರನಾಗಿ, ಕುಲದೀಪನಾಗುವುದರ ಬದಲಿಗೆ, ಹೇಳು, ಕುಲಕ್ಕೆ ದೀಪವನ್ನು

ಇಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟೆಯಾ? ಪರಿಚಯವಿದೆಯೆ ನನ್ನದು? ನಾಳೆಯ ಪ್ರಾತಃಕಾಲಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವೆನು!”

ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ನಿರುತ್ತರನಾದವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಲಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದನು.

“ಅಲಲಲಲಲಲಾ, ಹೇನು ಧೈರ್ಯ! Bloody fool! Rascal” ಎಂದು ನೀಲಿ ಬಣ್ಣದವನು ಸಾಯ್ಕಲನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನೂಕಲು ಬೆನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿದನು.

“Bloody Fool! Rascal” ಎಂದು ಉದ್ದ ಮೂಗಿನ ಗರುಡನೂ ಬೊಬ್ಬಿಟ್ಟನು.

“Bloody Fool, Rascal ಅಂದೆಯಾ! Bloody Fool!! Bloody Fool!! Have you ever shed blood? Have you bled any time of your life? Come on, I'll bleed and blood I'll shed. Come on! Let's try.”

ಪುಂಡರೀಕನು ಮಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಲಂಡನ್ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹನುಮಂತನ ಹಾಗೆ ಹಾರುವಾಗ, ಎದುರಿನ ಬಿಳಿ ಶರ್ಟಿನ ಗರುಡನು ಸಿಂಹಿಕೆಯ ಹಾಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದು ತನ್ನ ಬಲಗಾಲಿನಿಂದ ಒದೆದ ವೆಟ್ಟಿಗೆ ಪುಂಡರೀಕನ ಕೈಯೊಳಗಿದ್ದ ತೀರ್ಥೋದಕದ ಕಲಶವು ಹಾರಿ ಅದರೊಳಗಿನ ತೀರ್ಥವೆಲ್ಲ ಚಿಮುಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತವರೆಲ್ಲ—ಯಾವ ಜಾತಿಯೋ ಯಾವ ಧರ್ಮವೋ—ಪವಿತ್ರರಾದವರಾದರು.

ತುಟ ಎರಡು ಮಾಡದ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಾಯ್ಕಲಿನ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ ಇಟ್ಟು ನಿಂತವನು, ನಿಂತೇ ಬಿಟ್ಟನು!

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ, ಆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹಾದು ಹೋಗುವ ರೋಮಿಯ ಕ್ರೈಸ್ತನು ಒಂದು ನಿಮಿಷ ನಿಂತು ನೋಡಿದವನು, “ಭಟ್ಟ, ಮನೆಗೆ ಹೋಗು, ನಾಳೆ ನೋಡುವ,” ಎಂದು ಕಲಶವನ್ನು ಹೆಕ್ಕಿ ತೆಗೆದು ಪುಂಡರೀಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟನು.

“ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸುವೆನು”! ಎಂದು ಪುಂಡರೀಕನು ಹೇಳಿದಾಗ, ಗುಂಪಿನ ಮೂವರು ಹೊಡೆದ ಜಯಭೇರಿ, ತುಟೆಯೆರಡು

ಮಾಡದೆ ಸಾಯ್ಕಲಿನ ಮೇಲೆ ಹೊರೆ ಕೊಟ್ಟು ನಿಂತು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಎರಡು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಕಿವುಡು ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಿತು.

ಕರಂಗಲಪಾಡಿಗೆ ಹೋಗುವ ಪುಂಡರೀಕನು ಕರಂಗಲ ಪಾಡಿಗೆ ನಡೆದು ಕೊಂಡನು.

ಪುಂಡರೀಕನು ಫಳ್ಳೀರಿನಿಂದ ಹಂಪನಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ, ಇಲ್ಲ, ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದಿತು ಸಾಯ್ಕಲ್ ಸವಾರಿ ದಪ್ಪಗಿನ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಸೀಳಿ 'ರುಂಯ್ ರುಂಯ್ ರುಂಯ್' ಎಂದು ಬರುವ ಸವಾರಿ—ಕೇವಲ ಸವಾರಿ!

'ರುಂಯ್' ಎಂದು ಬರುವ ಸ್ವಾಕಲ್ ಸವಾರಿಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಲು ಪುಂಡರೀಕನ ಮನಸ್ಸು ನಿರಾಕರಿಸಿತು.

'ರುಂಯ್' ಎಂದು ಬಂದ ಸ್ವಾಯ್ಕಲ್ ಸವಾರಿ ಕೆಳಗಿಳಿದಾಗ, ಅಡಿನ ಮರಿಯು ಹಾಯ್ದು ಬರುವ ನಾಯಿಗೆ ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ಕೋಡುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಿಂತಂತೆ ಪುಂಡರೀಕನು ತಿರುಗಿಬಿಟ್ಟನು. ತುಟಿಯೆರಡು ಮಾಡದೆ ಸಾಯ್ಕಲಿನ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಕೈಗಳರಡರಲ್ಲಿ ಮುಖಾರವಿಂದವನ್ನಿಟ್ಟು ನಿಂತ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಯ್ಕಲನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮಾರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿದನು.

“ಸರ್ವಾಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ದುರ್ವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ, ಯಾವ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ಅದನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು; ನನ್ನನ್ನು ಮರೆಯಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಕಾಲು ಹಿಡಿಯುವೆನು,” ಎಂದು ರುಂಯನೆ ಬಂದ ಸಾಯ್ಕಲ್ ಸವಾರಿ ಭೂಮಿ ಮುಟ್ಟಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವೆರಗಿತು.

ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದ ಗಿರಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಏಕತಾಳದಂತಿರುವ ಪುಂಡರೀಕನು, “ಎಲ್ಲಿ ಮನಕಳುಕಿರದು ಎಲ್ಲಿ ತಲೆ ಬಾಗಿರದು” ಎಂಬ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು,

“ನಿಂತುಕೋ, ಎದ್ದುಕೋ, ನಿನ್ನ ಮರೆತಿರುವೆನು, ನಿನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿರುವೆನು, ಆದರೆ ನನ್ನ ಈ ಅನುಭವವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ನೆನೆಯುವೆನು,” ಎಂದು ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು.

“ನೆನೆಯಬಹುದು, ಯಾವಂದು ಈ ಅಲ್ಪಮತಿಯ ಕಾಯಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು, ಅಂದು ಈ ಅಲ್ಪಮತಿಯೂ ನೆನೆಯುವನು,” ಎಂದು

ಪುಂಡರೀಕನ ಕೈಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮೇಲೆ ದ್ವ ಸಾಯ್ಕಲ್ ಸವಾರಿ ಅಂದಿತು.

ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಉಡುಗಿಹೋದ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಪ್ರವಾಹ ಕಂಬದ ಬುರುಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿತು. ಪುಂಡರೀಕನ ಮೈ ಮೇಲೆ ತೋರು ವಂತಹ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನ ಗುರುತುಗಳು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿದುವು.

ಮೈ ಮೇಲೆ ನಿಂತಂತಹ ಒದ್ದೆಯಾಂತ ವಸ್ತ್ರವು ಝಗ ಝಗಿಸಿತು. ನೋಟರು ಸಾಯ್ಕಲಿನ ನಡೆಗೆ ದಾರಿ ಕೊಟ್ಟಂತಹ ಅವನ ಬಿನ್ನು ಸಾಯ್ಕಲಿನ ದೀಪಕ್ಕೆ ಘರ್ಷಿಸಿ ಉರಿಯುವ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರ ಬುಟ್ಟಿ ತೂಗಿ ಕೊಂಡಿತು.

ಕರಂಗಲವಾಡಿಯ ಸತ್ಪ್ರಳಿ ವೈಕುಂಠ ಹೆಗ್ಡೆಯವರ ಮನೆ ಬಾಗಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟುವಾಗ ಒಳಗಿಂದ ತೊಟ್ಟೆಲು ತೂಗುವ ಸ್ವರದೊಡನೆ ಯಾರೋ ಹೆಣ್ಣುಗು ಹಾಡುವುದೂ ಕೇಳಿತು;

“ಅರತಿ ಯೆತ್ತಿರೆ, ವಾರಿಜ ಮುಖಿ ಸೀತಾ ದೇವಿಗೆ!

ಮೂರು ಲೋಕವ ನಾಳ್ವ ಶ್ರೀ ರಾಮ ಚಂದ್ರಗೆ !

ಶ್ರೀ ರಾಮ ಚಂದ್ರಗೆ.....”

—: ಸಂಪೂರ್ಣ :—

